

GUSTAV ALM =

R. Malmeby

FÅNGSTMÄN

NOVELLER

SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG
HELSINGFORS

GUSTAV ALM

FÅ N G S T M Ä N

NOVELLER

HELSINGFORS 1924

SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

HELSINGFORS 1924
MERCATORS TRYCKERI AKTIEBOLAG

INNEHÅLL

	Sid.
Fångstmän	7
Kungen och hans dotter	39
Zackris Matt	175
Patrons juljakt	235
Nu säljer Östman fisken, när han vill	313

FÅNGSTMÄN

Jag har aldrig stått i nivå med dem, som bedriva jakt på oätbara allor. Om jag ibland tillåter mig att skjuta lom för vettar, så beror det på att lommen har fina färger och är en god flygare. Han är dessutom en hård vildman och vill möta en jägare, som känner sitt skott. Jag skjuter honom av sympati. Det är en grace. Det är för resten inte många, som ha sinne för det utsökta spel vi driva med varandra, lom-marna och jag, när vattnet sover töcknigt och grått ute omkring kobbarna. Annars står

jaktens nöje i en viss relation till vildnadens ätbarhet. Rapphönan är en läckerbit, och den försvarar en förmiddags promenad på fältet, också om man bortser från det fängslande nöjet att föra en fulländad hönshund. Även morkullan har mina sympatier. Men av alla markens och vattnets fåglar är ung and bäst.

Det finns tamänder, som låta sig skjutas i massa bland insjövassarna. De intressera mig inte. Men jag har många oförgätliga minnen av de rätta vildänderna ute i havsskären. Skygga oåtkomliga fåglar, varsnande det svagaste ljud, upptäckande en jägares gestalt långt utom skotthåll, alltid färdiga att lyfta vingen. I synnerhet de mörka andrakarna ha mina sympatier. Enstöringar. Utan snatter, lätta som skuggor lyfta de ur vassarna på hundra till hundrafemtio meters håll och glida ljudlöst och snabbt ut i luften.

Det är alltid med ett visst välbehag jag följer en god flygare på hans färd genom rymden.

Jag vet inte om havsänderna mera finnas kvar där ute. Det har gått många år sedan jag var där sist, och kulturen tränger ju ut mot klipporna. Motorbåtar och kuttrar göra sina lovar på fjärden och kila in i vikarna. En och annan dum villa med soltak över verandan har klängt sig fast i skuggan av alarna. Och där det förr fanns orörd ödemark, fri och skön natur, kan man nu oförmodat stöta på en dam med parasoll eller en emigrantagent, som sjunger Sions harpa till gitarr . . . Snart är livet lika överallt: kinematografi.

Man får väl inte heller numera en sådan kamrat på en veckas fångstfärd som då.

Han var kort och kuttryggig och hette

Jan. Grå från huvud till fot, en präktig grå färg, som inte kunde urskiljas vare sig mot en mjuk sandstrand eller mot ett naket skär av hårda klippor. Han satt tyst vid årorna, men hans vakna små ögon gingo ständigt på lur vid horisonten. Vad han såg var inte så gott att veta, men ibland drogos hans läppar till ett illparigt grin, och då krökte sig näsan som en båtshake i hans bruna ansikte. Han var en gammal krypskytt och fångstman, van att tassa i mjuka sälskinnstossor längs stränderna, gillra uttöfallor, lura på säl och samla vad vågen vrok upp. Det var hans natur numera. Han gjorde ingenting annat. Han ägde en liten gård med jord uppe i byn, men den skötte hans döttrar om. De voro vuxna och kraftiga och redde sig bra med en hushållning, som inte intresserade honom. Hans dag var odelat fångstmannens.

Nu led det mot slutet av augusti. Det var vid bartolomeitid, då kvällarna bli mörka och vikarsälarna börja att gå upp. Jan hade rustat ut sig fackmannamässigt: ett helt sortiment av bössor i hundskinnsfodral, främst sälbössan, och så ljusterjärnet och utterfällorna och smånäten och matsäcken. Kikaren, inmonterad i ett brunmålat trärör omsurrat med mässingstråd, låg som vanligt bredvid honom på roddbrädet. Det var primitivt alltsammans, men det låg en aktningsvärd lång erfarenhet bakom gubbens grejor. Kanske också bakom hans sävliga rodd. Den var långsam och jämn och bar den gudomliga oföränderlighetens prägel. Varken distansernas längd eller vindens och vågornas nycker kunde rubba dess överjordiska lugn. Nu låg vinden emot, en jämn eftermiddagsvind under vattrade skyar. Bakom oss trycktes

den inre skärgården allt mörkare och mörkare ner mot horisonten. Utskärens röda kobbar passerade långsamt revy, och i långa tåg drogo grisslor och svärtor fram över vattnet. Som en flack linje tecknade sig vildmarksskäret framför oss, spökskäret, de okända möjligheternas land. Silk, settern, låg vid mitt knä. Den höll huvudet på suden och nosade föröver mot det förlovade landet.

Vinden lugnade, innan vi voro framme.

Vattnet låg blankt, och som ett stort krossår i en spegelruta tedde sig skäret, där det bredde sig ut framför oss, naket och svart med söndersplittrade stränder. Vikarna gingo djupt in i landet, och uddar och kullerstensrev sträckte sina armar, fula och krokiga griparmar, ut emot fjärden. Det var ett tämligen stort land, och inne i dess sovande riken lågo tjärnar och träsk,

svarta vatten, igenvuxna med gungfly och säv. Över åsarna hade avverkarnas yxor gått fram och efter dem skogselden. Det var taggigt och kalt: skelett av magra granar reste sig på höjderna, och enris och hallonbuskar frodades i stenrösen. — I öster och norr fanns skogen kvar, en mörk och tyst skog utan fågelkvitter och utan sol mellan stammarna.

Vi rodde in i den längst inskjutande viken. Ett stycke uppåt land, vid en ävzig tjärn, låg ett förfallet hus av obilade block, skogsavverkarnas bostad. Mossan hade fallit ur springorna och frodiga nässelsnår växte vid väggen. En huggorm dåsade framför dörren. Brännässlan och huggormen följa i spåren, där människan gått fram. — Vi bredde friskt granris på britsarna och golvet och reparetrade eldstaden. Ölet sänktes ner i tjärnen vid mosskanten, där det gick ett kallt källdrag,

och den övriga provianten bars in i stugan. Väggarna dekorerades med bössor och jakttyg och Silk fick sin bädd vid mina fötter på britsen.

Man kan ju ha en komfortablare bostad, men sällan en mera trivsamt och härlig. Frisk grandoft upp under taket och Guds orörda sovande jord omkring!

Fåglarna hade sina gamla boplatser och andsträcket gick som förr — över samma sänka i åsen, över samma vik och över samma höjd på andra sidan om viken. Där höll jag till om kvällarna. Om dagarna gjorde jag för resten inte många skott. Jag drev omkring på holmen och försökte överlista några änder i vassarna. Ibland gjorde jag med Silk ett slag över enrisfälten och lade ett par ungor i väskan, och nere vid träsket fick jag upp en glänsande rippflock, vit som snö med skimrande brons i

dunregnet, då skottet gick. — När solen stod som högst, låg jag uppe på en av höjderna och såg ut över sjön. En solbestruken fjärd vill ses undan solen. Då kommer den rätta färgen fram. Starkt blått och vita vågkammars. Bränningarna sprutade och glittrade kring klipporna. En ensam skötbåt jagade fram långt borta på fjärden, — en lätt ärtskida med två vint skurna sprisegel, och en gång bolmade en ångare med trälaster borta i farleden. Den gick tungt och hade slagsida. Men vanligen låg havet tomt, utan spår av liv inom horisontens vida linje.

Jan tassade omkring, grå, tyst och omärklig. Vad såg han? Utterspår i bäcken, som rann från träsket. En god planka, som vågen drivit i land. En trasa i tången. Han skakade på huvudet åt mina fåglar: det var inte mycket . . . med så dyr bössa och så dyra patroner. Vi vandrade ett stycke tillsam-

mans. Han sparkade med sälskinnstossan i sanden:

— »Här hittade jag en gång en toffel. Nu är inte han långt borta, som äger toffeln, tänkte jag. Och där vid udden var han. Men det fanns bara en arm kvar av honom. Bara en arm.»

— »Det var väl, då engelsman gick på här ute?»

— »Sommaren efter. Han gick på om hösten. Han gick där det var vitt på kortet och kom igenom ända hit. Men här gick han på.»

— »Besättningen räddade sig i båtarna.»

— »De lämnade vakt ombord. Men så blev det nordväst om natten och storm och då sjönk han. Vi var här och bärgade.»

— »De går ju på här alltemellanåt.»

— »De går på, men de klarar sig . . . det är inte vidare med dem.»

Ja, det var ju sällan havet gav den stora vinsten. Mest var det bara en planka eller en trasa i tången. Sällan ens så mycket som en toffel och en arm en gång! — Jag tog av inåt holmen, och Jan fortsatte längs stränderna. Senare såg jag honom ro ut mot de bortersta grunden. Han hade sälbössan och kikaren och näten.

Det var kient med fångsten för Jan. Uttrarna ville inte gå i hans fällor och smånäten gävo litet. Sälen gick upp. Men den låg alla kvällar och masade sig på en ensam klippa långt ute, den enda där Jan inte kunde komma åt den. Han stod uppe på berget, lutad mot en sten och betraktade den genom kikaren. En kväll var där två. Då svor Jan. »Gå vart de vill, men dit går de inte en gång till.» Och nästa middag knyckte han mig illparigt i rockuppslaget och pekade mot stenen:

— »Tror han de går dit i kväll med?»

Vad var det? Jag riktade kikaren mot föremålet. En kråkskrämman. Där stod en regelrätt kråkskrämman med kvast i handen.

— »Men vad har du givit honom på huvudet, karl?»

— »Korkhatten, hä!»

— »Korkhatten? Är du rasande, min solkask.»

— »Han brummar.»

Han var god, den Jan. Kasken hade verkligen uppe i kullen en ventil, som gav en skön barytonton, när det blåste. »Får gå», sade jag, »men du svarar för att ingen stjälar bort den.»

— »Tror han vi är sånt folk här? Här behöver ingen ha lås för sitt hus. Tar vi inte bort honom, så står han där i nästa år, då vi kommer igen.»

Den kvällen gingo inte sälarna upp.

Varken på den stenen eller på någon annan. Jan stod uppe på berget med kikaren och tog sig bak örat. »Djävla filurer!»

Jag vet inte, om det är något bevänt med den gamla satsen, att bönder inte äta kaviar. Jan satte stort värde på roquefortost, och han drack med förståelse ett glas munk efter kvällsvarden. Han satt då framför brasan och stirrade i elden. Det skimrade i hans gråa hår och den välvda pannan lyste kopparröd. Hela rummet fylldes av hans krokiga skugga. — Jag sträckte ut mig på britsen och hade mitt glas på bordskanten.

Sjön blev fattigare år för år, konstaterade Jan. Mindre fisk och mindre fågel. Men han trodde ej på överbeskattning av stammen. Nej, det var naturens gång.

Allt blev fattigare. Varför skulle man skona och spara. Tag, förr än det är slut! Nya don! I sex år hade man fiskat med storryssja, och nu fiskade sig ingen rik med den mera. Och de stora notdragen från förr. Vem hörde om sådana nu? Och så kom lagstiftningen emellan. Trödde lagstiftningen, att den kunde rubba Herrans utstakade vägar? Gick lagstiftningen utanpå den outgrundliga visdom, som ordnar och ställer det för oss och som vi inte kan förstå och begripa? Man kunde ju se Guds finger, — den som hade ögon att se med. Förr var sjön allas bärgning, och då gav den i överflöd. Men nu hade folket åkrar och kreatur och blev snart såna, att de inte gitte se på salt strömming en gång. Varför skulle Herren då spendera i onödan?

Ja, vad kunde lagstiftningen mot det?

Och nu skulle straffdomen gå över dem, som måste dras med sjön. Det var hårt nog ändå här ute. Man fick våga livet för bragderna i mången rejäl mickelsmässostorm, då det gick hårda brott, eller i snöyran på isen, när man gick efter gråsäl. »Så är det. Men vi får väl försöka och reda oss själva då», sa Maras Brit-Mari åt pojken, då hon förlorade sin karl i sälisen. Han var då tolv år, pojken hennes.

Livet är hårt överallt, eller lätt, huru man vill. Och vad risken anbelangar, så visste jag, att en tillförlitlig statistik inte skulle visa större olycksfallsprocent bland fiskarna än till exempel bland järnvägs- eller metallindustriarbetarna. Maras Kal-Erik, Brit-Maris man, hade jag en gång sett i livet. Han var en tung och blek karl med ett mord på sitt samvete. Stod utom byalaget, kanske utom sin familj också.

En utstött, som man inte räknade med. Annars en durkdriven fångstman, van på sjön. De voro inga hjältar, människorna här ute. De kunde våga en resolut handling, när brännvinet eller fångstivern spelade i deras blod. Kanske också, när det stod någonting allvarligt på spel. Men de orkade inte bära följderna. De voro barn. »Hör du, Jan, huru var det med den där Maras Kal-Erik, högg han båtshaken i romkaggen eller...»

— »Han högg den i Mattas Israel. Ackurat i nacken.»

— »Jag tänkte det, fast ni fick det till ett olycksfall.»

— »Vi svor honom fri. Israels kamrater med. Det var för Brit-Maris och barnens skull.» Jan grävde i elden och tände sin pipsnugga. »Det var bestämt, att Israel och Brit-Mari skulle gifta sig, då Kal-Erik

började gå hos henne. Så blev det han, som fick henne, men Israel släppte väl aldrig taget, och därför blev det som det blev. Jag låg i strömmingsfiske med Kal-Erik, men Mattas Israel lade ut skötar på våra grynnor. Han var stygg i käften att göra harm och en elak karl, Mattas Israel, och då lekströmmingen kom, blev vi utan. Så gick engelsman på här ute. Det såg ut att bli fult på sjön och vi lade inga skötar ut den kvällen. När han sjönk, for vi hit på morgonsidan. — Här var fullt med båtar ren, och det fanns mycket att ta vara på. Så kom vi ihop med Israel. Han hängde över suden och skulle just till att bärga in ett romankar. Kal-Erik stod i stammen med käxen, då båtarna var som närmast. Sjön lyfte oss, så han stod med käxen högt mot skyn. Det var en stygg gul sky, och det blåste. Så högg han båtshaken

rätt i nacken på Israel. Han högg hårt och rejält som en stark karl hugger; sjön sög ut med detsamma och vi drogs från varann. Israel hade ännu romankaret i famnen, när han rullade om i vattnet; sen kvävdes han ner i brottet och försvann. . . Det var styggt att si honom, när han åkte kvarn med romankaret.» Jan rörde om i elden. Drogo syner från gångna fångstfärder förbi? Han drack av munken. »Ja, vi vittnade honom fri för Brit-Maris och barnens skull. Men det blev aldrig någon riktig karl av honom sen mera.»

— »Hade du skötar i lag med honom sen efteråt, Jan?»

— »Nej.»

Hm. Man bara svor honom fri. Sen dömde man.

— »Mattas Israel hittades aldrig. Sjön ger inte alltid igen, ser han. . . Och ibland

ger den orätt, — har han hört talas om Rös Johan?»

Nej, det hade jag inte.

— »Ja, det är allt längesen. Han hade supit upp kyrkkassan, för han var kyrkvärd och en ansedd karl, och så skulle han ta sig över. Var hans kamrat blev, vet man inte, men Johan gav sjön igen... jag var med då han hittades. Det var inte mycket kvar av honom för resten, för han hade legat hela vintern och sommaren i vattnet. Och så hade han gått in i ett stenrös bakpå Boskärsliden. Så passligt att ingen hade kommit på honom, om inte korparna spelat där dag efter dag. Till sist måste vi fara dit och se efter. — Ja, hustru hans kände igen honom på kläderna... Och ändå gav väl sjön orätt den gången, för jag mötte honom jag en gång. Det var något år efteråt i höststormen

och mörkret ute till havs. Vi hade rätt undan i hög sjö och blev inte var honom förr än båtarna var så tätt in på varann, att jag trodde vi skulle segla in borden för honom. Då steg han opp i stammen och såg oss rätt in i ansiktet, och ensam var han. »Vänd åt helvete, pojkar», skrek han, »för här ser ni döden, som är ute och friskar opp sej.» Vad han hade för last vet jag inte, men jag tror det var fårkroppar. Döda fårkroppar. Och rätt ut till havs höll han, där inget land var.»

Det blev tid på att driva upp skottlistan. Jag beskattade orrkullarna och plockade ner allt flera änder. Det hängde snart en försvarlig rad fåglar över sparrarna i skjulet bakom kojan. Jan såg snett på mitt byte ju mer det växte, men han sade ingenting. Han hade för resten

tur nu på sistone. Fisken gick i hans nät, och vaktmästaren där ute på stenen gjorde sin tjänst. Sälarna började att gå upp närmare grunden. Jan lindade våta trasor om årtullarna och rodde ut.

Jag hade hört ett par skott från hans sälbössa, när jag i skymningen gick ut till andsträcket. Där jag stod bland buskarna just under kullen vid viken, hade jag en härlig utsikt över skärgårdens fantastiska formationer. Det mörknade brått, och de taggiga klippholmarna stodo som silhuettteckningar mot vattnets lysande fond. Alla förtoningar försvunno och avstånden blevo missvisande. Längst borta ordnade sig klipporna vid horisonten med en lustig regelmässighet liksom väldiga stenkajer och portar, uppställda vid himmelens gård av ett vansinnigt byggmästargeni. . .

Då kommo de första änderna.

I en oregelbunden triangel drogo de fram, ljudlöst och i stark fart genom rymdens vida kupa, flyktiga skuggor, knappast mera verkliga än deras spegelbilder där nere djupt i vikens vatten.

Jag lät bägge piporna gå rätt upp emot himlens lysande glas. Det sprutade eld mellan albuskarna och två hårda dunsar uppe på kullen sade var fåglarna stöpo. Silk fick hämta dem därifrån. — Den tiden hade man ej ännu fått kvalitet på det röksvaga krutet. Jag använde Curtis & Harwey. Röken efter skotten sänkte sig långsamt som ett tunt flor över vattnet. Så stod natten tyst igen. Skenet från fyren flammade som svaga kornblixtar vid horisonten och mellan holmarna trevade sig Jans gulröda ljusterbloss fram...

Var det hans djävulskt illasinnade mening att komma hit och förstöra mina

chanser vid andsträcket? Den sista kvällen! Jag hade just bärgat in ett par änder till, då hans båt gled fram i vasskanten. Han högg ett tag med ljusterjärnet och lyfte upp det över blosset: »Så här ser han ut!» Det var en stor gädda, ett havsvidunder, den vek sig dubbel över järnet. Jag gick ner i båten och vi rodde hem. Jan hade skjutit två sälar. Fångstivern spelade ännu på hans nerver, och han pratade vid årorna. Med sälen hade han haft mången glad dans. En gång lade sig sjön full med drivis här utanför. Där var säl, gråsäl och kutar. »Vi sköt först, sen bar det till och klubba. På stora gråsälar, som vi inte fick livet av, strök vi isbilln i munnen och drog skinn och späck av dem. Det var ett liv. En hade klätt av sig rocken och byxorna för att vara kvickare.»

Det var någonting märkvärdigt med detta

öde hav, där man blott sällan såg en skötbåt jaga fram eller en lastångare bolma i farleden. Alltid låg det tomt. Men när det någon gång gav den stora vinsten, ett vrak, som sjönk, eller ett packisband med gråsäl, då vimlade det av fångstlystet folk, då kröpo de fram ur alla smala sund, bak alla gråa skär. . . Jan rodde och berättade:

— »Vi var mitt opp i arbetet, då Maras Kal-Erik varskodde oss. Isen gick ut. Det gick ett svart band ren där borterst vid land. Vi fick lämna kälkar och sälblek och bössor och ta till att springa. Han stod där, lång och blek som han var, Maras Kal-Erik; ja, hälsa med er, sa han, så gick han och varskodde dem som var längre ute, och där blev han i isen. Somliga räddade sig här och andra kom sig nordpå, där isen gick med en kant i land. Han som hade klätt av sig, mådde illa; han fick ett par

bösshölster om benen... Vi var här på skäret och utan mat, tills de kom med båtar.»

Komna till högkvarteret tände vi brasan på spiseln. Vi lade några potäter i askan och halstrade en stor sik till kvällsvarden. Brännvinet var klart och friskt, och ölet, som varit nersänkt i tjärnen, hade den rätta kylan. Men inom oss grävde ett oersonligt groll. Jan tänkte på fåglarna, som hängde i skjulet, och jag ställde solkasken och ljusterblosset under andsträcket i förbindelse med varandra och tuggade på ordet oförskämndhet. För resten var det i lag förbjudet att ljustra med blos. Vi råkade i dispyt om fiske och jakt och lagstiftning.

Jag försökte göra klart för Jan, att sjön var bara ett räntebärande kapital, det gav

vissa tunnor strömming och vissa fat tranolja, vilket kunde beräknas i en tämligen konstant summa penningar, — en bokföringssiffra. Huru räntan togs ut, var en bisak. Kanske skulle det i framtiden bli nödvändigt att börja med rationellare metoder. Ordnad drift. Huvudsaken var att inte vem som helst fick spoliera kapitalet efter godtycke. . .

Men det gick inte i Jans huvud. Jaha, man ville försöka med att reglera fångsten, det stora lotteriet, som ibland gav mer än båten bar och ibland inte så mycket som en stjärt en gång på tolv skötar. Det var folk, som förstod sig på sjön! Och så skulle man väl ha en länsman på var sten här ute. . .

— »Det blir kanske bättre ordning ren om det flyttar ett par bönder hit ut; de har ju lantmätare där uppe i byn som bäst. . .»

Jan lyfte just kaffe pannan av elden och

gav mig ett ilsket ögonkast, där han stod lutad över glödhögen, röd i ansiktet av hettan.

— »Är det på frågan igen, hä?»

— »Marken är deras och större delen av vattnen. Tar de hand om det ena, så tar de väl hand om det andra med.»

Jan satt framför elden och grubblade. Det var ett stort och orimligt problem. »Vem rör om sjön? Vem har hävd på grynnorna och fiskeplatserna? Här har vi vågat det ena och det andra, då sjön var gropig och otäck att se på. Vi är liksom ett folk för oss vi, och vi kan låta livet för varandra som Maras Kal-Erik i sälisen. Det är vårt det här, för hävden är Guds rätt och går framom lagen. Ska då stadsborna skjuta bort vår fågel och opplandsbönderna ta marken och sjön av oss? Jag tänker att Herren allt låter elda helvetet hett, då

deras tid kommen är. . . Var ska opplandsbönderna få åker och äng på de här stenholmarna?»

Munken smakade verkligen bäsk. Jag gäspade: »De ställer väl upp en vindmotor, som pumpar läns de här träskputtarna.» — Så vände jag mig mot väggen och somnade.

Men jag sov illa och hade mardrömmar. Jag tyckte, att hela skäret gungade och rörde sig och drog ihop sina skrovliga griparmar. Överst stod vindmotorn och surrade och pumpade blod, blod, vildmarkens tjocka blod. Det låg som en tyngd på mitt bröst, och jag kunde inte röra mig.

Slutligen lyckades jag sträcka på mig. Kojan var överhettad och framför en våldsam rotvedsbrasa satt Jan. Han var halvklädd och hans gråa hår lyste i skenet. Drog där syner förbi, där han stirrade i

elden, eller ville han ge mig en försmak av helvetet? Silk hade krupit ner från britsen och låg med förskrämda ögon i vrån. Jag släpade mig ner till den och stötte upp dörren på glänt. Mina tankar gingo bort genom gläntan i dörren. Ovan trädtopparna syntes en flik av himmeln, och mitt på den blåa fliken tindrade en stjärna.

Följande morgon packade vi våra saker. Vi voro ur humör och gingo överallt i vägen för varandra. Jan sparkade till Silk: långhåring, som inte förstod att skälla på en ekorre en gång! — Det blåste en frisk förlig vind och vi stucko upp ett litet segel. Vågen strök salt stänk över suden, och den tungt lastade jullen badade i en krans av skum. Småningom löste sig grollet och blåste bort med solvinden. Jan konsta-

terade, att vi gjort ett gott byte och haft bra lycka på färden. På det togo vi en snaps och en renstekssmörgås. Så tände vi en cigarr. Jan satt med styråran under armen och hans båtshake till näsa krökte sig över ett belåtet grin.

När vi skildes, sade Jan:

— »Nästa år ska han komma igen. Och då ska han inte glömma korkhatten.»

KUNGEN OCH HANS DOTTER

Här ute rådde man sig själv.

I öster och väster lågo havsfjärdarna, på två och fyra mils bredd skiljande en från öar, som ren hade fastlandets bygdenatur, och i norr bredde det landlösa havet sitt väldiga segment, utskuret mot himlens kupa i en fjärran blånande båge. Men här i skivans medelpunkt, omgiven av himmeln och havet, låg ens egen arkipelag med labyrinter av alkogsbekransade sund; med tunga granskogsholmar, där tjärnarna lågo svarta — ett tillhåll för lommar,

doppingar och gräsänder —; med kobbar och kullerstensskär, där ejdrar, svärtor och grisslor häckade i tusental och sälarna vältrade sig bland hållarna ute i havssjöns bränningar. Mot söder hade visst Vår herre i skapelsens sista ögonblick kastat en brygga av karga skär och försåtliga grund över till de lummiga inskärslederna, men också här kunde man låta skötbåten stryka fram timme efter timme för sjungande nordost utan att träffa på en människoboning.

Så överlämnad åt sig själv var man.

Ångarna och segelfartygen gingo förbi långt borta i leden, och sälfångarnas vinterstråk gick ytterpå en god mil norr om arkipelagen. Det var inte många, som kommo hit ut. Här var ens eget rike, grönt och fagert, kärvt och hårt, skiftande med solen, vattnet och årstiderna. Man

styrde båten som man ville och steg i land var man ville, och uppe i skyn seglade måsarna med sol på vingen och badande bröstet i rymdernas blå, fria som människorna nere i båten.

Och ändå var icke Granholmarns stuga den enda i viken. Längre borta bodde Dala-Jan, och bara ett gott lodbösshåll från Granholmarn på andra sidan om vassbotten bodde Brått-Karl, Granholmarns måg. Men ingen väg och inga spår ledde dit över, och Anna-Brits försök att trampa upp stigen slutade illa.

Det var hennes första erfarenhet om den mänskliga sammanlevnadens lagar.

Hon satt i sin lilla grå yllekjol med de granna våderna och plaskade med foten bland vasstråna, som hon brukade varma sommardagar. Stim av löjor och elritsor

summo omkring bland fiskrådet i botten, och ibland dök en röd spigg upp ur det gröna hamnslemmet, stirrade resolut omkring sig och kilade lika resolut ner igen i sitt gröna ide. Och på andra sidan om vassbotten satt Brått-Karls Lena, lika gammal som Anna-Brit, och lekte bland vasstråna i deras hamn. Då tog sig Anna-Brit för att gå dit över. Först stodo de tysta och sågo på varann, och Anna-Brit snodde med fingrarna bakom ryggen, men efter en stund stodo de tillsammans i grundvattnet, och sen lekte de med Lenas dockor. Det var roligt, för Anna-Brit hade aldrig haft dockor. — Och där var så mycket att se i stugan. Det var inte lågt och gammalt med små rutor av grönt glas som där hemma. Nej, solen lyste in ända upp under taket. Där var amerikaporträtt med gulddramar på väggen och en gungstol

med virkad matta på golvet. Och Lena hade bröder. Den ena låg i vaggan, den andra tultade omkring i stugan och kunde inte tala ännu. Han hette Karl efter far sin.

När Anna-Brit kom hem, hade hon en stor smörgås i handen. Men på gistvallen mötte hon far. Han sa ingenting, löste bara av sig svångremmen och slog och bet ihop tänderna och slog än mer, då hon skrek. Far var kort och grå, och hans tunna läppar drogos till ett blått streck i det hårda ansiktet.

Hela eftermiddagen satt hon på ugnsbänken utom sig av ångest och kved. Och mor spädde på som hon brukade:

— »Jo, du vågar dig dit en gång till... Som inte våra smörgåsar vore lika bra som Bråttas. Vi har aldrig behövt äta andras mat, vi. Och vill du äta andras mat, så kan

du vänta, tills du blir stor och kan gå och tjäna.»

Det var det skymfligaste mor visste av. Bli piga och äta andras mat. Då man var Granholmarns dotter. Ty Granholmarn var ändå herre och husbonde här ute. Kungen.

Då Anna-Brit växte och lärde sig förstå, fann hon också, att allt aktningsvärt folk vände sig till far.

Det var inte många för resten.

Ibland kastade tullslupen ankar i viken, och då rodde uppsyningsman i land. Man ställde fram en flaska på bordet, och far och uppsyningsman sutto och pratade och skrattade. Ännu sent på natten, när Anna-Brit vaknade och satte sig upp i sängen, såg hon dem sitta där. Uppsyningsman hade rött skägg och ett märke i mössan,

som ingav respekt, och far lallade på målet.

På sensommarn, då fiskarstugorna ytterpå voro fyllda för några veckor med folk från landbacken och inskären, kunde en eller annan skötbåt styra in i hamnen en söndagsförmiddag. Det var bara aktningvärda män: Zackris Matt, Fias Heikk, Krischan från Storören och andra. De sutto höga och stela på bänken med ryggen mot panelen, iförda sin bästa helgdagsstass: rödrutiga skjortärmar, broderade hängslen, glasknappar blänkande i gredelint och stora mässingsknappar glänsande som guld. Tobakspungens granna tofsar hängde ur byxsäcken.

De gjorde sin uppvaktning och talade om fisket.

Och på senhösten, när det mörknade, kom Johan Rö med natten och stormen i

kläderna och fyllde stugan med sitt stora skratt och sitt fria väsen: »Korset har väl inte ruttnat på min grav ännu, hä, hä...?» Och far plirade emot honom: »Var lugn han, det står allt kvar. Och nu har kärningen planterat en ros framför, röd som själva hin håle.»

— »Välsigna mej», sa Johan Rö. »Gammal kärlek rostar aldrig.»

Det var så hemlighetsfullt med lådorna, som far senare seglade in till handelsman. Lika hemlighetsfullt som med Johan Rö själv. Hans namn fick inte nämnas. »Han är död», sade far, och det var så hemskt. Anna-Brit kunde bli rädd, när hon tänkte på det.

Det var visst andra också, — sådana som kommo och foro. Västerbyggare, så långt ifrån, att deras land syntes bara som ett mörkt streck, där sky och sjö gingo ihop.

De togo in ibland, när de seglade upp till kvarns eller när de kommo på försommaren tillbaka med fälbåtarna: Harras Janne, Östmans Gabrel, Sebbas Mix, — hårda karlar, raska och unga.

Och så var det en eller annan som ville över med fripass . . .

Ja, allt aktningsvärt folk och alla, som hade någonting att bestyra, sökte upp far. Men till Brått-Karl kom bara en eller annan opplandsbonde, när han var ute för att ta hem sina får från skären, eller en stackars sate, som råkat på drift med sillnäten och inte visste, var han skulle taga sig fram. Och lade någon till hos Brått-Karl, så var det inte senare värt för honom att komma till far. Ingen stol ställdes fram, och far sade vid bordsändan: »Är det så du vill något, så kan du gå till Bråttas. Men ta bort båten ur min hamn.» Sedan stod han

innanför dörren, så länge som anständigt var, och gick utan att få ett goddag eller adjö en gång.

Till Dala-Jan for ingen alls. Egentligen fanns han och hans folk inte till. Man såg dem, när de rodde ut skötarna eller förde hem en hölast i bärgningstiden, men de voro så fattiga, att ingen brydde sig om dem, inte gitte tala om dem en gång.

Det kunde ju hända, att folk strök genom skärgården, utan att man visste vem det var. Men det hände inte ofta. Ibland var det herrskap: vit båt med nya segel. De sköto på holmarna och lade ut långrevar. En dag låg en jakt ute på fjärden. Den bar hög gaffelrigg och klyvare. Då rynkade far ögonbrynen och sade: »magistern». Sedan låg den där jämt om somrarna. Ibland långt ute till havs, ibland inne i skärgården. Men opp till gårds kom magistern aldrig.

Men människorna voro farande gäster och kommo icke Anna-Brit vid. Icke heller frågade hon stort efter lekkamraterna: Brått-Karls Lena, Dala-Jans Erik och deras syskon. Lena var blond och fin, men ibland kunde hon säga: »moster» och det med en min, som sade, att hon visste vart hon ville. Och Anna-Brit ville inte heta moster. — Dessutom höll Brått-Karl sina barn i skola i kyrkbyn, så att de inte voro hemma om vintrarna.

Anna-Brit hade sitt för sig.

Hon levde med luften och vattnet och jorden, och allt som åren gingo, växte hon in i arbetet. Ingenting var henne främmande: fåglarnas reden i äggtiden, då man plockade korgarna fulla, stekte pannkakor och kokade harr med äggsås; sikens försiktiga gång utmed alskogsstränderna, där den trots allt gick i det hårfina garnet och

sedan stod stilla i bävande förvåning utan att våga slå med stjärten en gång, när den togs in i båten; idens våldsamma kast, när den gick i bad i lugnvattnet och plötsligt märkte, att telnarna drogos mot land, och strömmingens silverglitter, när den på sensommaren fyllde skötarna, så att inte en tråd av garnet var synlig, — allt som hörde livet och arbetet till, var henne förtroligt. Hon kände arkipelagen, dess smyghål och vikar, dess liv och dess väsen. Hon lärde känna den, där hon satt på segelbrädet och lät stänket slå rätt in i ansiktet — stormdagar, då skötbåten bar endast en liten flock och slungades fram av rullande våldsamma vågor, eller där hon lutade sig över relingen med armarna i vattnet — soldagar, då vinden lättjefullt fyllde dukarna och far halvsov vid rodret. Hon lärde känna den, som man känner sitt eget,

och var hon steg i land, hade hon samma förnimmelse som far: det här är jag, och vad jag rör vid är mitt.

Ty här rådde man sig själv och var sin egen överhet.

Och ändå hade historien vävt in arkipelagen i sina trådar, redan långt förr än Granholmarn slog sig ner här ute.

Det var en torftig historia, fattig som utskärens flora med valeriana och epilobium i skrevorna mellan havstorn och strandråg. Uppe på höjderna såg man gamla skötbåtshamnar och stensättningar, minnande om människor, som arbetat, slitit och skaffat sig rättigheter här ute. Det fanns traditioner om avbrända fiskelägen, om olyckor och skeppsbrott. Gran-

holmarn själv hade hågkomster i den vägen. Den mässingsinfattade rutan vid källarluckan i golvet var från engelsmannen, som gick på om hösten och sjönk, och briggen Anna, som utskuren i trä för fulla segel och ställd inom glas och ram prydde väggen ovanför bordet, var från seglaren, som strandade ytterpå och blev vrak.

Men allt sådant hade hänt för längesen, tjugu år, tretti och mera.

Det fanns också traditioner om ägo-tvister och utmarkspolitik, som resulterat i att den ena stenen hörde till ett hemman långt borta i syd och den andra till ett hemman lika långt borta i ost och att landsborna där uppe kände sig som ägare av jord och vatten, om vilkas rätta beskaffenhet de blott hade en dunkel aning. Granholmarns tomtplats och potatistäppa stodo till trefjärdedelar på

Holms, hans åkrar och gräsvallar till största delen på Klemets-Gammalgårds och Ribacks marker. Man sade: det här är Holms och det här Klemets-Gammalgårds, men det var bara namn och betydde inte mera, än att den ena holmen hette Gråskär och den andra Virun.

Ty rätter herre och husbonde var ändå Granholmarn, den sista erövraren, som tog med arbetets och livets rätt. Han valde sin boplats, där skogen gav lä för nordan, obekymrad om gamla rösen och rår. Timret i stugan var från prästboställets skog, och båtvirket tog han, var han fann det. Nu hade möblerna i hans stuga redan fått ålderns glans, och björkarna vid gavelväggen hade blivit ärevördiga hängbjörkar, som susade för vinden med sitt eget sus. Bodarna, lidret, lagården, båt-uset vid stranden och häggarna och

rönnarna på tomtkullens gräsmatta, där den sluttade mot gistvallen, — allt bar den långa sammanlevnadens prägel. Det var dokument på hävden. Granholmarn var kungen. Han tålde inga främmande inkräktare på de holmar och skär han beskattade, och när han kom hem med lodbössan i höstmörkret, kunde han ha ett par fårkroppar i båten. Långullsfällarna och ranorna i Granholmarns stuga voro de präktigaste i hela skärgården, och det var aldrig brist på rökt fårkött om vintern. I synnerhet sen patron tog Holms. Bönderna höllo räkning på sina får. Men patrons voro så många!

Det var ju alltid ett och annat, som ej borde komma till landsbornas kännedom. De voro annat slags folk och hade ett annat sätt att se sakerna. Alldeles som Brått-

Karl, mågen. Man kunde aldrig vara tillräckligt på sin vakt mot dem. Och sjön hade lärt Granholmarn, att man alltid måste vara på sin vakt. När han satt i skötbåten med styrpinnen under armen, spejade hans öga oavlatligt, och vilade än hans blick alldeles lugn i sin kalla likgiltighet av grått stål, så spejade ändå tanken där inne lika oavlatligt på vakt mot lurande försåt.

Ty ingenting var så litet, att det ej kunde dölja någonting betydelsefullt.

Så den lätta röken, som denna eftermiddag steg där ute till sjöss, medan han stenade skötarna. Det var visst en vanlig ångbåtsrök, men den kunde ej ligga i leden, eftersom den steg rätt över Huggargrund. På andra sidan om vassbotten stod Brått-Karl med sina pojkar och stenade skötar, men han tycktes ej lägga märke

till den där röken. Det kunde kanske också betyda någonting.

Det var som Granholmarn tänkt sig. Den låg icke i leden. När han rodde ut skötarna med Anna-Brit, var den redan betydligt närmare. Vädret var fint dessa veckor, fast det led sent mot höst. Vattnet låg grått som ett tungt siden under en varm luft med lätt dis, och ur diset gled en svart bogserbåt in i arkipelagen. Den låg först bara som en bolmande tunna på vattnet rätt i sundet mellan Gråskär och Huggargrund, men om en stund styrde den in på Gråskärsfjärden och vände sidan till. Ett lågt skrov, som släpade aktern i svallvågen, en gul hytt tätt invid masten och en skorsten, ur vilken röken nu bolmade tjock och svart och bredde sig över vattnets grå siden. Det sjåsåde i luften av brusets kring stäven och maskinens arbete.

— »Han har tre ringar på skorstenen», sade Anna-Brit utan att sakta på rodden, »Sågens».

— »Han kommer från land. Röken stod över Huggargrund.»

De lade ut skötkrokarna. Ångbåten försvann bakom Alskär, skymtade sedan fram i sunden mellan holmarna och styrde så rätt in mot en mörk strand med åldrig granskog, där den försvann, till synes uppslukad av skogen. Det hördes rassel av kätting, och röken steg nu i en lätt pelare upp över trädtopparna.

— »Han ankrar i Boskärsvik», konstaterade Anna-Brit.

När de rodde hem, hördes hundskall och skott. Anna-Brit och Granholmarn växlade en blick av förståelse: patron från Holms. Det var således ingenting vidare.

Just när de vände inåt hemviken, blev Brått-Karls båt synlig på fjärden. Han

hade lagt ut skötarna och höll nu kurs mot Boskärsvik.

Det var inte patrons vanliga höstjakt. Båten låg kvar följande dag, dagen därpå och en dag till. Den flyttade sig från den ena holmen till den andra. Men ingen jakthornslåt, — endast på kvällssidan ett kort drev och ett par skott. Granholmarn gjorde sig ärende ut till vikarna och sunden. Hade nojset och smällarna på patrons höstjakter irriterat honom förr, så gav tystnaden honom den här gången ingen ro.

Men det var lika litet att se som att höra.

En gång fick han syn på dem, där de gingo långs den steniga stranden på Boskär. Patron gick först tillsammans med en kortväxt herre, ett par steg efter följde några karlar. Han var lång, patron, klädd i knäbyxor och kort jacka med pälskrage.

Han bar bössa på axeln och gick lite framåt lutad men med säkra steg på strandsternarna. Ibland tog han av glasögonen och torkade dem. Det var visst de guldbågade glasögonen, som Granholmarn så väl kände till. Genom dem blickade två vattenblå ögon, vänligt men högdraget på samma gång, då man trädde över tröskeln på Holms. De andra hade icke bössor, och den kortväxte bar en pappersrulle i handen.

Vidare var det icke att se.

En gång kommo de roende till gårdarna och lade till hos Brått-Karl. De gingo genast upp i skogen. Patron bar igen bössa på axeln, och nu kunde Granholmarn se, att Klemets-Gammalgårds Herman och Riback-Mårten voro med.

Följande dag styrde båten ut ur arkipelagen. Röken stod igen över Huggargrund

och försvann bort emot land. Granholmarn följde den med ögonen och tänkte, att han så gärna kunde segla in höstströmmingen nu med detsamma. Han levererade efter muntligt avtal några fjärdingar årligen för jord och fiskevatten. Så kunde han ju också fråga doktorn om gumman, som låg i giktvärken. Det var så med henne: hon dugde varken att leva eller dö. Hans första hustru hade åtminstone dött helt och rejält, sen hon tjänt ut sina år på sjön!

Den gången hade han Brått-Karl som fiskardräng. Nu fick Anna-Brit göra drängtjänsten och hjälpa honom att rulla fjärdingarna i båten. Allt var färdigt, då mörkret föll på, och på morgonen före soluppgången stod Granholmarn klädd i sjöstövlar och svart vadmalsrock på bryggan, färdig att lägga ut. Hans vita skäggkrans låg välkammad över halsduken,

och under skärmmössan hängde hans lockar lika vita och välkammade ner mot rockkragen. Han stod där i sin fulla värdighet av kung på eget område.

Anna-Brit bar ner vägkosten.

I detsamma rodde Brått-Karl ut för att ta upp skötarna, och när han passerade Granholmarn, saktade han på årorna:

— »Opp till lands?»

— »Opp till lands ja.»

— »Med höstströmmingen?»

— »Ja, med höstströmmingen.»

— »De var här med ångbåten.»

— »Ja-a, de var med ångbåten ja.»

Brått-Karls läsarstämma fick nu en underton av skadeglädje:

— »De har synat skogen. En från sågen var med.»

Granholmarn var beredd på vad som helst och skulle ha givit ett svar, som låtit

förstå, att han ändå var situationens herre, om inte Dala-Jans Erik oväntat hade uppenbarat sig på stranden. Han stod som uppvuxen ur strandstenarna mitt framför Granholmarn, och så hann Brått-Karl ro vidare. Dala-Jans Erik var lång och blek med två ögon av kol under den svarta luggen. Blickarna hängde fast vid Anna-Brit, han snubblade på målet. Det gällde droppar åt far, eftersom de foro till lands. Det var sämre med far igen.

— »Ni kan behöva era pengar till nödigare», sade Granholmarn tvärt och sköt ut båten. »Inte blir det karl av far din ändå.»

Så bar det ut på den vanliga höstfärden. Ännu länge stod Dala-Jans Erik orörlig som ett beläte på strandstenarna; det var någonting, som brann och slocknade i hans ögon av kol, då han följde dem med blicken.

Anna-Brit kände till färderna med höstströmningen. Mot eftermiddagen sköt båten om udden med de höga björkarna vid Holms, och så stego plötsligt ångbåtsbryggan, magasinen, de små omhägnade kojorna vid stranden och längre borta de välmående bondgårdarna med röda huslängor och höga brunns-svänglar fram. Och med detsamma blev luften en annan, tyngre att andas, tung av jord och förmultning, — doft av halm från riorna och av hampa från de långa rader av knippen, som torkade på gärdesgårdarna. Och vid gårdsknutarna stodo rönnarna med röda bär och några fattiga rester av löv, som ännu hängde kvar, väntande på häxdansen av nästa höststorm.

Man lånade häst och kärra från Mattas och körde upp fisken. Vägen var sönder-

körd av råglass och söndertrampad av boskapsklövar. Människorna mötte och foro förbi utan att se åt en. De voro annat slags folk. Deras tankar voro säkra och välordnade liksom rårna omkring deras åkrar. De buro fastebreven ingraverade i sina ansikten, värdiga som kronans stämpel och sigill. Vad betydde jämförd med dem en fiskare, som ej kunde mätas i mantal eller taxeras i råg? I synnerhet när fiskaren var Granholmarn med den tvivelaktiga gloria av sjörövare, som nu en gång omgav Granholmarn. Nej, här var Anna-Brit inte längre kungens dotter. Inte ens en främling. Hon var ingenting. Samma utskärsflicka, som för ett par år sedan läste sig fram och kände sig stå utom byungdomen.

Hon hade kunnat le åt de aktningsvärda män hon hyst respekt för i sin barndom:

Fias Heikk, Zackris Matt, Krischan från Storören, — om hon haft så mycket mod kvar, att hon orkat le. Vad voro de mot dessa män och kvinnor med namn efter gamla, ansedda gårdar och rang efter gårdarnas skattören?

Och så var det kyrkgården, där man multnade under korset och korset multnade över en. Där lågo hennes små syskon bäddade i jorden. — Visset gräs och vinddrivna löv täckte deras gravar.

Far gick bredvid lasset: sjöstövlar och kort vadmalsrock; de vita lockarna hängde välkammade ner mot kragen. Han bevarade alltid sin lugna värdighet, far. Under hans fötter gungade marken aldrig.

Först var det Holms. Man körde in genom bakporten. Där var herrskap den

här gången, man såg dem gå uppför huvudtrappan mitt för stora inkörsporten, — inkörsporten på Holms, där åldriga granar stodo vakt på vardera sidan och kastade sin skugga av mörkt allvar över den vördiga tvåvåningsbyggnaden med brutet tak. — Det var visst prostens och doktorn och länsman och den där fröken Ellinor, som bodde på prostgården den sommaren Anna-Brit läste sig fram. Hon som var så fin och var hemma någonstädes i en stor stad, som var så långt borta. Anna-Brit såg henne stå slank som en vidja tillsammans med patron. De stodo tätt inpå varandra, och fröken Ellinor skrattade.

Strömmingen levererades åt inspektorn. Lantmätar Bärlund, som bodde i gårdsbyggnaden, kom som vanligt och köpte två fjärdingar. Så sade han:

— »Hör du, Granholmare, har ni lika

mycket harar att skjuta där ute, som det finns får?»

— »Beror allt på, hur lantmätarn håller i bössan», svarade far.

Lantmästar Bärlund var en äldre man och patrons gamla jaktkamrat.

Så bar det vidare. Man sålde en fjärding här, en fjärding där. Vägen stöp ner för kyrkbacken förbi sockenstugan, kyrkstallen och kronomagasinet in i hela klungan av byggnader — handelsmans, posten, apoteket — och rann sedan ut i slätten. Jord, ständigt mera jord. En ändlös yta med tegar på längden, tegar på snedden, tegar på tvären, — stubbåkrar, trädesåkrar, gröna rutor med höstråg ända bort till skogen, som stod nödvuxen vid horisonten. Mitt igenom tegarna och nätet av grå gärdesgårdar flöt ån, och som holmar på behörigt avstånd från varann lågo

byarna med gårdar, som trängde sig in på varandra: grå uthus, röda boningshus, halmtak och pärttak det ena över det andra. Och ovan taken höjde sig vindflöjlar, brunnssvänglar och halvt avlövade träd emot skyn.

Men Klemets-Gammalgård låg i medveten avskildhet ute på slätten. Man tog av från landsvägen, körde över åbron och vidare mellan planterade björkar upp till de gamla magasinerna; där stannade man lasset. Magasinen stodo i rad vid sidan av vägen, ställda på höga hörnstenar och med sneda väggar, framväggen till nedre delen inbyggd, så att övre våningen sköt fram liksom ett loft. Dörrarna voro försedda med järnbeslag och massiva lås; det verkade tryggt och förmöget.

Mellan det sista magasinet och huvudbyggnadens gavelvägg smög sig vägen in

på den kringbyggda gården, som delades i två av lofteslängan med genomkörspport till lagården och liderbacken. Det var rörelse på gården: nyss hemkörda lass, kärror och åkerbruksredskap; folk i stugan, folk vid lassen, folk i stallet. Hästarna vattnades och fördes i spiltan. Barn och ungar sprungo omkring eller stannade i flock och gapade på strömmingsfjärdingarna.

Anna-Brit vaktade hästen, medan far var inne hos Gammalgårds Herman. Det blev hårt mot hårt där inne. De hade sålt stock och props åt sågen, patron, Riback Mårten och han själv, Herman. På vårvintern skulle det avverkas. De fick lov att härbärgera folket i stugorna där ute.

— »På min backe kommer de inte», sade Granholmarn kort.

— »Din backe frågar jag inte efter»,

svarade Herman, »för jorden är min, och vad som är mitt bestämmer jag över». Han var stor och mörk, brun i hyn och brun i ögonen, och talade med hela tyngden av sin breda gestalt, sina fulla mantal och sin nämndemansvärdighet.

— »Min backe är min», vidhöll Granholmarn. »Jag har brutit upp och byggt och betalat höstströmmingen, som det skall vara. Det har jag hävd på. Dit stiger ingen med sin fot, så länge jag är Granholmarn.»

— »Du har hävd på åverkan och egenhandsrätt, du Granholmare», — Herman lade tonvikt på vart ord — »och den hävden håller längre, än du tror, om vi ska inför tinget. Men ser du jag har jorden, och på den sitter du löst, om jag vill ge den åt en annan. För det är inte som det skall vara, att Klemets-Gammalgård hyser

såna som du på skären sina. Du vet, vad du seglat in till handelsman förr om höstarna, vilka det är du fört över med fripass och hur det är med fåren och skogen och mycket annat med.»

Granholmarn förstod det där om »en annan», och det tog djupt. Det kokade inom honom, men ju mera vreden steg, desto kallare blev hans ansikte och desto säkrare stämman.

— »Om du tänker på Brått-Karl...» sade han. »Om du tänker på Brått-Karl, så har du hjälpt honom att röva mig en gång förr, och du kan väl hjälpa honom en gång till också. För den sortens folk är ni. Men inom min grind kommer ingen, som skall hugga ut skären. Så mycket vet du nu.»

Ute stod Anna-Brit uppkrupen mot magasinsdörren och vaktade lasset. Hon

stod där frusen och likgiltig, trött och tom invärtes, bara glad, att ingen såg åt henne, och rädd, att någon skulle göra det. Ty här innebar varje blick en förödmjukelse. Men de kommo och gingo, som hade hon alls ej funnits till. Minuterna blevo långa, och hon försjönk i samma dova likgiltighet. som hon var van att härda ut tiden med, när den blev lång under de ändlösa rodderna på sjön.

Plötsligt kom en velociped susande över åbron och förbi magasinet: den kortväxte herrn, som gått med pappersrullen där ute. Anna-Brit rök till. Hon hade aldrig sett en velociped förr, och hästen stegrade sig. Den slet av läderremmen och sköt lasset tvärs över vägen med det ena hjulet i diket; det knakade i staketet till trädgården. Anna-Brit fick tag i betslet. — »Så . . . Ssåå», ropade hon och gestiku-

lerade med armen på ett sätt, som gjorde hästen bara vildare. På gården stannade man och såg på. Det var Hermans pojkar, drängarna och pigorna — hela skaran.

— »Är det moster, som är ute och kör» ljud en försmädlig stämman. »Och har fått en så kvick häst.»

Det följdes av ett skallande skratt.

Anna-Brit var röd av skam och ängslan och ilska. Moster! För att hon var Lenas moster, för att Lena och hon råkade läsa sig fram tillsammans, — för det skulle hon nu vara moster för dem alla!

Hon gestikulerade med armen:

— »Såå . . . ssåå-då.» Välte lasset med fjärdingarna, så var olyckan skedd. Och hästen! Hon var rädd för hästar.

Då kom en velociped till över åbron. Ryttaren ställde cykeln mot magasinsväggen, grep tag i tyglarna och körde

upp lasset på vägen igen. Han var lång och slank. Högskaftade stövlar, kort rock; under rocken stack knivslidan fram bak på ryggen. Han klappade hästen ett tag på halsen, så vände han sig om:

— »Är det du, Anna-Brit?» Han räckte handen till ett varmt och gott handslag. »I vinter kommer vi dit ut och avverkar.»

Det var Maras August.

Anna-Brit kom sig icke för att säga någonting. Bara en blick och ett leende, men de rymde allt vad hon kände av tacksamhet och glädje.

Han ledde upp cykeln mot gården, där pojkarna ännu stodo kvar med grinet på läpparna.

— »Hade ni inte vett att hjälpa flickan?» sade han. »Så borde ni då ha vett att skämmas.»

Om en stund kom far. Han lade av de fjärdingar han märkt för Klemets-Gammal-

gårds räkning och ställde dem vid magasinsdörren.

— »De må stå där, antingen de vill ta dem eller inte», sade han.

Det hade alltid varit en bestämd marschruta för höstfärderna. Då lasset var tomt och allt det övriga uträttat, sökte man de fjärdingar, som lämnats kvar i båten för Ribacks räkning. Ribackarna bodde nämligen på andra sidan om ångbåtsbryggan, nära sjön. De hade förbindelser med skären och voro känt folk. Man blev mottagen som gäst hos dem och stannade där över natten. Men den här gången bar far in fjärdingarna i sjöboden och skickade bud med Mattas Isakas pojke, att Mårten kunde ta vara på dem.

Så gingo de i båten och sovo under seglet. I dagningen lade de ut.

Hösten skred framåt, och det mörknade över skären. De sista granna löven blåste av träden; det skränade på i markerna och isgjorde i vikarna. Och så kom vintern, vit och stor, slutande allt in i domningens famntag. Snön täckte marken och taken, låg på grenarna i gårdsrönnen och höljde som en svepning granskogen där borta över viken. Alla fjärdar och sund lågo under den vita mattan. Till och med de stora havsfjärdarna. Endast borterst i nord och i väst gick havet fritt med en svart rand vid horisonten.

Anna-Brit gick för att se om korna, men utkommen på trappan måste hon stanna ett ögonblick. Alltemellanåt kunde hon stanna så där och se undrande ut över snön. Allt var som förr om vintrarna, lika tyst, lika dött, inbäddat i samma vita snö under samma blå himmel. Och ändå... Nu gingo yxan och sågen genom skogen där borta. Tänk det. Folk på alla skär! Mot aftonen skulle de igen komma ute på isvägarna, komma i rader och flockar. Yxa på axeln. Hojtande röster. De bodde hos Brått-Karl och Dala-Jan; — somliga höllo till i ett stockhus, som de byggt åt sig västerpå i Boskärsvik.

På min backe kommer de inte, hade far sagt. Och vad far sade, det höll. Hos Granholmarn levde man alltså, eller försökte att leva som förr. Man vittjade lakstickor, lade ut nät under isen från vak till vak,

band not och satte upp väven. Man såg inte, för man gitte inte se. Men vad hjälpte det? Man visste ju ändå... »Är Maras August där också» undrade Anna-Brit, men så skakade hon det av sig och gick.

Också i fähuset var det som förr, samma halvskymning, samma fuktiga värme. Drivorna lågo upp mot väggar och fönster, så man riktigt kände, huru de slöto sig om en och huru hänvisad man var till varandra, människor och djur, för att bärga livet i den vita ensamheten. Det var de vanliga sysslorna, och kvällen kom tidigt. Hon måste tända för att se mjölka. Så satt hon där på pallen i det gula skenet från lampan med skuggor och spindelväv omkring sig. Spenarna kändes varma under fingrarna, och i rytmisk växling sprutade strålarna med entonigt sus in i den vita massan, som skummade och ångade i stävan. Lagårds-

luft och doften av mjölk. Det minde om landet. Hörde landet till. Och med ens var det, som hade yxorna där borta knackat hål i drivorna och väggarna, och genom hålen runno hennes tankar igen dit ut, — ut för alla väder.

Landet hade kommit över dem, överfallit dem. Vad hjälpte det, att de inte gitte se och inte gitte tala om det. De voro slagna och övermannade. Allt som legat beklämmande över henne varje gång hon varit till lands, — när hon läste sig fram, när hon var på en begravning eller när hon stod vid lasset under höstfärderna helt utplånad invärtes och utvärtes, — allt det hade nu kommit alldeles tätt inpå henne, här i hennes eget rike. Var skulle hon få sin stolta självkänsla igen, det glada medvetandet, som sade: det här är jag, och vad jag rör vid är mitt? Far — ja, han kunde försöka! Det

var ändå intet tvivel: han var inte längre kungen. Och Anna-Brit var heller inte kungens dotter.

Då hon bar in mjölken, kom Dala-Jans Erik långs stigen. Han bar yxa på axeln, för han gick med i avverkningen. Så gjorde Brått-Karl med och hans pojkar. — Erik kom var afton, just då hon bar in mjölken; nu lutade han sig mot grindstolpen och såg på henne med sina kolögon.

— »God afton, Anna-Brit.» — Han hade någonting på hjärtat, men visste icke vad och fick inte fram det. Och så ångrade han, att han stannat. Anna-Brit hade visst också hon ett och varje på sinnet, men hon gick förbi med mjölkämbaret och sade, bara för att säga något:

— »Var har ni huggit i dag?»

— »Nothamn. Det är allt bart på Nothamn nu.»

— »Såå.» Ett flyktigt panorama: speglande träd, en jämn strand med gräs i liden. »Såå . . .» sade hon långdraget. — Hon kände, huru hans ögon hängde fast vid henne ännu, när hon steg på trappstenen och gick in genom dörren.

Men nästa gång Erik hälsade, ställde hon ner mjölkämbaret, och så hände det allt emellan, att de stodo där vid grinden och pratade.

Det var en lördagsafton.

Då var det alltid värst för Anna-Brit. På söndagen skulle de inte gå i skogen. De som ej foro hem, stannade i gårdsknutarna. Man såg dem på backar och stigar. De hade både dragspel och fiol, och nere på isen hade de slagit upp en slängkälke. Kommo Dalajans flickor — Tilda, Lisa och Maja — över till Bråttas, så blev det dans. Det var då Anna-Brit kände som starkast, att landet hade kommit över dem.

I dag hade hon sett Maras August där på andra sidan. Han hjälpte Lena att bära in ett ämbar vatten.

Det var gott att få prata bort en stund.

Erik stod stödd mot grindstolpen igen, ansiktet blekt och blicken tung. Bakom honom stod granskogen, mörk med snö på grenarna och täta skuggor mellan träden, men över honom lyste himmeln ännu blekgrön av skenet från väster. Ja, medgav han, det var styggt, att de höggo ut skären. Men det var bra arbetsförtjänst, säkrare än vinterfisket. Och så var det folk. Man kunde ha lite roligt. — Varför kom Anna-Brit aldrig till slängkälken?

Anna-Brit rodnade och bet sig i läppen. Att han just skulle träffa på det lönligaste lönliga inom henne, där hon var svag och försvarslös! Men så bemannade hon sig. Hon var ändå av fars virke, och far, han var . . .

ja, han var kungen. Hon skakade resolut på huvudet: »ånej» — och tog ämbaret för att gå.

Erik slängde yxan på axeln. I dag hade Maras August varit med pengar; — han viftade med en sedel. Anna-Brit stannade och kände att hon blev mjuk igen: var det Maras August, som betalade dagspenningen åt dem?

Erik såg förvånad ut. Visste hon inte det? Han kom ju om lördagarna, ja, ibland under veckan med — när det var något att ställa om med arbetena. »Han är förman på sågen, vet jag. Förr höll han till i Boskärsvik, men nu är han hos Bråttas, eftersom vi ska börja här på skäret nästa vecka.»

Anna-Brit stod med ämbaret i handen och kom sig icke för att göra det ena eller det andra, icke att säga något och icke att

gå. Då såg Erik henne djupt in i ögonen: »Kom med oss i kväll», sade han bedjande. Men Anna-Brit bara skakade på huvudet. Så vände hon sig långsamt om och gick.

Hon gick som i en dröm och ett töcken. Huru sysslorna stökades undan, visste hon icke. Man åt vid det flammande skenet av långvedsbrasan och städade av bordet. Far gick till sängs och mor satt på ugnsbänken lutad mot muren, — hon satt alltid så, när värken kom över henne; det var bättre än att ligga. Hon höll handen för ögonen; och ibland hördes ett långt andetag därifrån ugnsvrån — en klagan utan ljud.

Brasan brann långsamt ner, men Anna-Brit gitte inte maka upp bränderna. Hon satt vid fönstret med hakan i handen. Det skymtade skuggor på isen och lyste ljus hos Bråttas: han hade byggt högt, Brått-

Karl, med stora fönster, och skenet föll i breda gator över drivorna ända bort emot skogen och ner emot sjön.

Nu skulle de alltså börja på det här skäret. Där skogen var liksom ens egen kammare. Där hon kände vart träd, var mossig sten med ris och bär . . . Och han var förman på sågen. Då var han visst lika långt från henne som vilken annan av dem där uppe som helst. Han, som hon alltid räknat till sitt folk. Ty hon hade tyckt, att han hörde sjön till, alldeles som hon själv, — far hans gick ju ner sig i sälisen.

Skuggorna tätnade, och glöden falnade på härden, — sam dunkelröd liksom långt borta i mörkret, vilket fyllde stugan och låg ogenomträngligt under sparrarna där uppe, så att taket tycktes ännu lägre än förr, — lågt och tryckande över dem alla. Klockan tickade osynlig på väggen och mätte ut

minuterna, annars hade man trott, att tiden stod stilla . . .

Dämpat och avlägset ljud ett skratt, ett gällt skrik från slängkälken och trängde in genom tystnaden i stugan. Det riste i Anna-Brit, men ljudet dog hastigt bort, och så var det stilla igen. Tryckande stilla. — Endast klockan tickade på väggen, och från ugnsvrån hördes det långa andetaget, — en klagan utan ljud.

Då klädde Anna-Brit av sig och gick till sängs.

Men sömnen ville icke komma . . . Far sov visst icke heller, det var icke de vanliga jämna andetagen. Men efter hand domnade hon bort. Hon sjönk och sjönk. Det stod små röda stjärnor och guldnät för ögonen, och sedan var det, som hela världen långsamt hade vänt sig, och med ens såg hon den från en annan kant, såg hela Granholms

backen med folk och kreatur, sig själv med, liksom på avstånd: »jaså, såna var de...» Runtom stod mycket folk, men de gitte inte ens se åt hela backen. Och han var förman för dem.

Det var som förr om söndagarna. De syntes på stigar och backar, drogo sysslösa omkring eller stodo i flockar och pratade. Hos Granholmarn voro morgonssysslorna undanstökade, stugan var städad och snygg, förnäm med ålderns glans över de blacknande rosorna i möblernas mönster. Far hade klätt söndagskläderna på och satt vid bordsändan med bibeln uppslagen framför sig. Han hade kammat sina vita lockar, och skäggkransen, vit med ett inslag av svart kvar ännu i roten, låg

som vågigt silke mot den broderade skjortkragen. Förmiddagssolen föll in genom rutan, strök sin flod av ljus över bladet i boken och tecknade bilden av fönstret med sneda linjer på golvet.

För Anna-Brit var det trångt i stugan. Hon ville ut, visste inte vart — bara bort, och så tog hon sig för att vandra utåt isen. Där lågo skären. Samma skär som förr, samma fjärdar, samma vidder. Luften var frisk och blå, och drivorna lågo bländande i solskenet. Tyst var det, intet levande liv, och där hon gick, kände hon sig efter hand som kungens dotter igen: det här är jag, och vad jag rör vid är mitt...

Hon kunde ju se efter lakstickorna för roskull.

Vid somliga var det is, som hon ej rådde på, vid andra kunde hon stampa hål på vaken med hälen. Hon såg om agnen och

tog ibland upp en lake, brun och slemmig och bred i käftan. Den fick ligga i snön till återfärden . . .

Men så blev hon stående med munnen halvöppen ute på fjärden. Hela Boskärslandet var som sjunket i snön, uppslukat, försvunnet. Och på Alskär, Gråskär och Stenörsland gick det breda gator från den ena stranden till den andra. Så såg det nu ut. Man hade inte gittat se det förr. Men nu riktigt spärrade hon upp ögonen för att se och minnas, huru det var.

Så fortsatte hon.

Här voro lakstickorna nära vägen. Karlarna hade vittjat dem i går kväll, när de kommo från skogen, och trasslat bort revarna. Det förtröt henne. Men landsborna voro väl av den sorten; här ute rörde man inte vid det som var andras.

Hon var så ivrigt sysselsatt med revarna,

att hon ingenting märkte, förr än han var tätt inpå henne, fast han hade bjällror på selyget. Det var Maras August. Han åkte i en lätt enmanssläde. Hästen ångade av värme och spelande liv.

— »Är du ute i söndagsfiske, du?»

— »Ne-ej. Men en skall väl någonstädes vara . . . när det är söndag och solsken.»

— »Bara ute och ser dig omkring?»

— »Ja.» — Och han? Han var på väg hem. Längre borta låg landisen fast, så man tryggt kunde köra över havsfjärden. »Nu tar jag dig med till lands», sade han, och innan hon visste av, satt hon på hans knä i släden, och så bar det av utåt isen. Ett skarpt drag av bitande vinterluft låg emot, och snön yrde av hästfötterna. Hon måste vända ryggen åt och se honom rätt in i ansiktet:

— »Nej, du låter mig vara, hör du. Det blir så långt att gå. Låt bli mig.»

— »Jag för dig till lands», skämtade han, »och där ska vi dansa i kväll i Åbondas framstuga.» Men så slog han om och sade allvarsamt: »Varför är du folkskygg, Anna-Brit?»

Hon blev röd och såg ner, ty hon kände, att hon inte kunde svara för sig. Han höll om henne och lät hästen göra en sväng, så hon trycktes halvt liggande i hans arm, och körde sedan i en båge tillbaka in mellan holmarna och skären.

— »De är väl inte bättre än du, de där uppe i byn heller», sade han. »Du tror stort om dem, för de tror själva så stort om sig. Men ser du här . . .» Han visade med armen utåt skären, och nu såg hon det alldeles tätt inpå, hela Boskärslandet, stock och stock och stock, — och så propsstaplar i långa rader . . . »ser du här är det, som går utanpå själva Gammalgårds Herman. Det

är pengar. Och här är skog ännu. På alla skär, så långt ögat tar dem. När det är avverkat, har Boskär vuxit upp igen, och så får man börja från början... Ja, ser du, det är skären. Och det har inte far din förstått, fast han trodde sig vara kung här. Men jag hör också skären till.» Han tog stadigt om henne. »Och du hör också skären och sjön till. Det likar jag gott. Och då förstår jag, att du inte vill opp till lands, så jag får väl köra dig hem med detsamma.»

Nej, hon hade lakarna i snön där borta. Han fick lämna henne där. Hästen ångade och kastade på nacken, när han stannade, — så lät han den sträcka ut igen. Snön yrde om den lätta enmanssläden.

Anna-Brit stod länge och såg efter den, tills den försvann som en liten prick i allt det bländande vita ute på havsfjärden. Nu

hade hon sin forna självsäkerhet igen, kände sig ett med skären och sjön, — fri som vidderna, vilka lågo utan gräns ända dit bort, där de mötte himmelens blå, och stark som vinden, vilken drog fram över snöfälten, mättad med frost och strålande sol.

Hon vandrade framåt längs vägen med säkra steg och vajande midja. Allt var lätt inom henne, lätt och starkt. Och tankarna lekte och porlade i hennes huvud.

Nej, det hade hon aldrig kommit att tänka på förr!

De voro väl inte bättre än hon, de där uppe i byn heller. Tänkte bara stort om sig själva. Men annat slags folk voro de . . . Än sen! Såna som Brättas. Eller var Lena förmer än hon?

Hon log med ögon och tänder och hela sitt väsen.

Lena gästade ibland en vecka eller så

där uppe i byn. Och där hemma tog hon del i gårdssysslorna, tog bara del, — hon hade en mor som kunde stå för hushållet, hon. Och dessemellan sömmade hon på maskin. Om sommarn gick hon med på åker och äng. — De hängde fast vid jorden hos Bråttas, för han var opplandsbo, Brått-Karl, och hade släkten där oppe. Fast han kommit som fiskardräng hit och sett, att det fanns jord här ute också... Men Lena hade aldrig varit fiskardräng, för hon hade bröder, som gjorde det arbetet. Hon dugde inte att ro ut en skötkrok en gång. Och så var hon rädd på sjön, när det blåste. Hon hörde aldrig riktigt sjön och skären till... Och den sorten voro de där uppe med; de stödde på jorden liksom far stödde på sjön.

Det kunde kanske vara lika gott, det ena som det andra.

Och slutligen, vad kommo människorna henne, Anna-Brit, vid? Hon fick väl vara sig själv, hon också, sig själv och ingen annan. Som Maras August. Tänk, att gå utanpå själva Gammalgårds Herman och upptäcka, att far inte förstod sig på skären! Det var så besynnerligt, att hon måste le inom sig. Och där hon släntrade framåt med lakarna i handen, rask i gången och käck i sinnet, stampade hon plötsligt med sälskinnstossan i vägen: jo, i kväll skulle hon gärna ha varit med och dansat i Åbondas framstuga. För det här var hon, Granholms Anna-Brit, och ingen annan.

Nu låg viken med hemstranden framför henne. Där var Granholmsbacken med låga tak och ålderns hävd över de grå byggnaderna; där var Bråttas med röda väggar och vita ramar omkring fönsterna; och längre

borta, halvt dold av kullerstensåsen, tryckte sig Dala-Jans oansenliga stuga skamsen och fattig utmed marken. Karlarna gingo sysslolösa på stigarna, och pojkarne flockades omkring slängkälken på isen. Där voro Dala-Jans flickor och Lena... Anna-Brit kunde inte förstå sitt jag från igår, — en längtan blandad med avund och skygghet! Där voro de, och här var Anna-Brit, — det var allt så enkelt nu. Hon gick rakt fram till kälken och kastade lakarna i snön:

— »De här glömde de kvar, de som vittjade stickorna våra i aftses. Och nu vill jag fresta på och köra med kälken er en gång.»

Hon mottogs med glädje av pojkarne och flickorna. Dala-Jans Erik fick färg på sina bleka kinder, och det kom en glans i hans kolögon. Anna-Brit såg på honom, jo, det glänste i dem.

— »Försök på, om du kan köra hårt», sade hon.

Den morgonen vaknade Anna-Brit tidigt. Nu skulle alltså yxan och sågen börja sitt arbete i backarna där ovanför stugan. Den tanken stod genast klar för henne, då hon kröp fram ur fällen. Men det var ingen olycka längre. Ingenting hårt och förskräckligt. Hon visste vad avverkningen innebar. Hon bar det inom sig som ett förtroende, värt att vara stolt över. Det var någonting, som gick utanpå dem alla, utanpå far och utanpå själva Gammalgårds Herman. Inte ens karlarna, som hanterade

yxan och mejade ned träden, visste vems tjänst de gjorde. För där var en vilja och ett förstånd, som bar längre, än någon av dem kunde begripa.

Hon gjorde undan sina sysslor raskt och hurtigt, som hon var van. Gick mor i vägen med sina osäkra händer, så snäste hon till henne: »vad skulle hon dit igen! Som inte jag kunde göra det där!» Karlarna började att samlas på backen, men hon ändrade inte en min. Det var allt bara, som det skulle vara. När hon gick ut med vattenämbaret, slängde hon ett ord åt dem och fick ett ord tillbaka. Det var kvicktänkta karlar, som kunde bringa en flicka ur fattningen, — inte såna som Dalajans Erik: stannade och hängde armarna mitt i arbetet och bara såg med sina kolögon, när hon visade sig på tröskeln.

En av dem kom in på gården och fyllde

hennes ämbar vid brunnen. Det likade hon gott. Det var allt, som det skulle vara.

Men för Granholmarn var det en överraskning. Han stod som träffad av blixten, blek och stel i ansiktet: »Jaså, dit skulle det nu bära», och den tunna underläppen darrade. Nu var han övertrumfad. Den stora förnedringens dag hade äntligen kommit över honom. Skogen, som skyddat hans boplats — i femtio år med goda dagar och onda hade han bott i hägnet av de rotfasta granarnas trygga mur, — nu skulle den gå. Det var att röva honom inpå livet.

Han såg på Anna-Brit, men hon gick fri och oberörd. Det var tvärtom, som bar hon på en glädje innerst inne. Den strålade ut ur hennes ögon, ur gången, ur alla hennes rörelser. — Jaha, hon hade ju varit med dem i går aftse! Han såg på gumman, men hon släpade sig fram från bordet till

skåpet, ynkelig och böjd, och bar ett fat, som hon höll snett i sina darrande händer; — hennes tankar gingo visst inte längre än till vällingsresten, som inte fick spillas över den lutande fatranden... Nej, det var ingenting med dem!

Granholmarn stod ensam. Hakan skälvde över den vita skäggkransen.

Men yxan och sågen arbetade, obekymrade om vad Granholmarn menade. Tätt inpå stupade granarna och så i jämn linje över hela skäret. Det bet allt djupare i hjärtrötterna på Granholmarn, ju mer det skred framåt, och han kunde se, måste se dag för dag, huru det gick till mitt för hans ögon, huru landet avskalades bit för bit, tum för tum, grundligt och ordentligt.

Där gingo hans fjärdingskimmar. Där hans skötgistor. Där hans båtvirke. Alla

trääd. Där var sådana, som han för länge-sen utkorat åt sig, vart och ett för det nyttiga ändamål Vår herre på förhand bestämt dem för genom växt, form och resning. År efter år hade han vakat över dem med sitt faderliga öga och glatt sig åt, hur de växte och artade sig för att en gång under hans förfarna hand fylla sin uppgift i livet. De voro en del av honom själv, likasom hans arbete, hans tankar och hans planer voro delar av honom själv. Och nu gingo yxan och sågen över dem. Skoningslöst och obarmhärtigt. De som ej fyllde måttet, propsades ner och radades i staplar.

Och där voro Brått-Karl och hans pojkar och Dala-Jans Erik med mitt i förödelsens arbete. Och fingo dagspenning för det. Tjänade med sina usla tvåmarksyxor lös penningar — mer än han, Granholmarn, med alla sina dyra bragder, som

sletos och måste göras nya alltemellan. Det ryckte i hans gamla ansikte. Nu var den dag kommen, då hans starka hand icke längre höll sitt grepp över skären!

För varje dag, som gick, blev det allt öppnare.

Snart kunde man se över hela skäret ända ut till havs nordpå, där packisen nu skruvat sönder landisen och låg i opp-tornade block sträcka efter sträcka ända dit långt bort, där sjön gick svart vid horisonten och en god kikare kunde ta fälbåtarna västerifrån, som sökte sig norrut.

Här skulle stormen rasa fritt över det nakna eländet, slita i gårdsrönnarna och rista i taken. Som två vilsegångna lamm på ett öde kummelskär lågo Granholmarns och Dala-Jans boningar där på det utplundrade landet, prisgivna åt naturens makter, som de voro prisgivna åt människornas ondska.

Men ovanom Bråttas stod skogen kvar. Jämn och tät i en rak linje gick den över hela skäret, en mörk vägg, markerande gränsen för ödeläggelsen. Och det tog djupast. Den stod där som stämpel på att det var Bråttas som gick framåt och han som gick tillbaka. Brått-Karl, — han kunde heta Karl så mycket han ville, men karl var han ändå inte, bara den släta ordentligheten och det blöta sinnet, som ingenting var att bygga på men gömde så mycken orätt och falskhet på botten. Och därför var det han, som nu fick behålla skogen till skydd för gård och åker.

Men förödelsen gick Granholmarn ännu närmare inpå livet.

Man levde visst som förr, samma sysslor på hembacken och samma dagliga arbete med nät och grejor på sjön. Man talades

inte heller vid på annat sätt... men man såg och man kände. Granholmarn och Anna-Brit hade alltid varit ett, men nu... Ja, vad hjälpte det, att de höllo i samma nattelnar, när de togo in fisken, eller att de tillsammans drogo kälken med fångst och bragder, när det bar hemåt! Innerst inom sig gingo de ändå åt olika håll.

Anna-Brit befattade sig visst icke så mycket med karlarna. Hon kastade ett ord åt dem genom grinden, stannade ett ryck på stigen och skrattade, när hon mötte en av dem, och var ett slag nere på isen vid slängkälken ibland. Men annars höll hon dem på avstånd och visade, att hon hade övertaget. — Far var visst ingen kung längre. Nu gungade marken under hans fötter. Och den fick gärna gunga, för det fanns den, som förstod sig bättre på skären än han. Men hon, Anna-Brit, var

ändå den hon var uppvuxen till, kungens dotter, och de kunde gärna få se, att hon inte var av det slaget som Dala-Jans flickor.

Men ändå drogs hon ut ibland alldeles oemotståndligt, — dagar då hon såg Maras August där på andra sidan. Hon visste inte, huru det kom sig. Men släntrade hon uppåt stigen, så mötte hon honom där, och gick hon ned till strandboden och rensade fisken, så kom han där förbi.

Och alla lördagsaftnar var hon hos Bråttas och dansade. Ibland var Maras August inte där, men oftast var han... Det var kvällar, som spelade i hennes blod ännu länge efteråt.

Och med varje vecka, som gick, blevo dagarna ljusare. Det glindrade över skaren på sjön, och luften blev lättare, tunnare, låg genomskinligt blå och mjölkvit, med

tusen fina, darrande strålar av ljus, som glittrade och lekte.

Och en dag kommo de första kniporna vinande genom rymden.

Granholmarn var allvarsam. Han försökte till en början slå det ifrån sig: vem rådde på en flicka, när det var vår och karlfolk i luften? Men senare tog han saken sådan den var; han hörde inte till dem, som invaggade sig i självbedrägerier. Anna-Brit och han voro främmande människor, som ingenting hade gemensamt. Nu hade förödelsen gått honom tätt inpå livet, och han stod som den ensamma torkade granen där ytterst på skäret, vilken yxorna lämnat kvar, för att den inte var värd att huggas ned engång.

Men Anna-Brit bara kastade på nacken. Han fick vara tvär, gamlingen, om det lyste honom. Henne kom det ändå inte

vid... Hon släntrade uppåt stigen, eftersom det var lördag och eftersom Maras August fanns där på andra sidan. Men hon mötte honom inte. Kanske hade han redan gått. Eller hade han inte alls varit uppåt skäret i dag? Hon blev nedslagen. Det lönade sig inte att gå längre, sade hon sig, nej det var ingen mening med att fortsätta... Men hon gick ändå. Stigen slingrade sig uppåt skäret, ibland in mellan granarna på Bråttas skifte, ibland ut på de kalhuggna höjderna, från vilka man nu såg fritt ut till havs. Vinden låg på syd, en underlig vind av sol och smältande snö, och drev ut packisen, så att sjön där ytterpå gick blå med skvalpande vågor ända intill landet. Här och var på slutningarna av det uthuggna skäret stack marken fram i svarta fläckar ur snön, och ur bråten av ris och avhuggna trädtoppar

steg en tung doft av gran och nysshugget trä. . . Nu först blev hon det varse: där voro inga karlar längre; yxan och sågen hade slutfört sitt verk. . .

Och med ens kom saknaden över henne. Det kändes så tomt och så tyst. Så skulle landet nu ligga där, tomt, tyst och öde: inget skratt och inga hojtande röster mer, inte yxornas hurtiga knackande mot trädet, inte ett skämtsamt ord kastat över grinden, när hon visade sig på trappan. Det hade hon aldrig kommit att tänka på.

Undrar, var de nu skall börja, sade hon sig och följde stigen framåt. Den slingrade sig igen över till Bråttas sida och dök in i granskogen, bland fuktiga skuggor, dit ingen sol trängde ner. Hon gick som på botten av en mörk sjö, där intet levande liv fanns, och raskade på stegen.

Plötsligt stod Dala-Jans Erik mitt framför henne på stigen. Hon blev honom varse, först när de voro tätt inpå varann. Han stod som han brukade med slappt hängande armar och yxan i handen. — Två röda fläckar brunno på hans bleka kinder.

Anna-Brit kände sig vek och varm om hjärtat, hon visste inte varför, men hon tyckte, att han hade det så illa, stackarn.

— »Du har inte på länge talat vid mig, du Erik.»

Det kom glans i hans ögon.

— »Aldrig kunde jag väl tro, att du brydde dig om det», sade han, — men så visste han inte, vad han skulle säga mer. Han bara såg på henne. Sedan fortsatte han: »Det blir allt svårt hos oss nu, Anna-Brit. Men jag vill inte stanna kvar i det här eländet. Jag kan inte.»

Det var inte det han hade velat säga henne, utan någonting annat, men han visste inte vad, och så slocknade glansen igen i hans kolögon.

— »Du tänker väl inte lämna skären, Erik, nej, varför skulle du det?»

— »Inte nu, men när lastningen är över. Då har jag väl samlat, så jag kan ta mig bort. För ser du en sån fattigdom som vår... du vet inte du, vad den är att bära. Du kan allt se folk sturskt in i ögonen, när du vill, men det kan inte jag. Jag tar mig till Amerika i höst; det var där Brått-Karl kom sig på fötterna... Vill du tänka på mig ibland, Anna-Brit, när jag är där?»

.Visst skulle hon det.

— »Och vill du dansa med mig i kväll hos Brått-Karlas?»

Hon gav honom handen varmt och uppriktigt:

— »Ja, i kväll skall jag dansa med dig, Erik.»

Anna-Brit klädde sig för dansen.

Det var skumt i stugan och tyst. Fönsterna stodo lågt med grönt glas i rutorna. Det var jämt så hon såg spegla sig där inne, och mörkret tättnade tryckande uppe under sparrarna i taket. Mor satt på ugnsbänken med händerna för ögonen, och far satt tyst och tvär vid bordsändan. Nej, det var många gånger bättre hos Bråttas än här. Där var man alltid glad och vänlig som första gången, då hon som liten flicka gick dit utan lov. Man pratade och skämtade. Man var blid och god. Där var ljus och luft i sinnena, liksom det var ljus och luft i stugan.

Ja, stugan...

Det var samma stuga med gungstol och

amerikaporträtt. Fin väggklocka med grant och sjungande slag och under väggklockan en hel rad av fickur på väggen vid långsidan av bordet och bössor på väggen vid kortsidan. Nya tapeter och skönt lackerade möbler; — på birongen stod en alabasterhund och två kvicksilvrade glasljusstakar, och i vrån invid dörren lyste amerikakofferten, full med granna och blänkande beslag.

Det var annat än här, där allt var nermörknat och gammalt och slitet.

Anna-Brit gick.

Det var karlar på trappan och karlar i stugan hos Bråttas. Där var både dragspel och fiol och Dala-Jans flickor och Lena, och dansen gick på golvet. Anna-Brit stannade vid dörren. Maras August och Brått-Karl sutto uppe vid bordet och talade på tumanhand. De talade allvarligt

och länge. Det var visst om mark och skär och skog. Maras August såg inte åt henne en gång. Hon drogs med i dansen, dansade med den ena och den andra och satt på bänken och väntade på nästa dans. Men allt satt Maras August vid bordet och talade med Brått-Karl, utan att se åt henne. Hon gick i dansen igen, men det var ont och kallt inom henne. Dala-Jans Erik stod i dörren och följde henne med ögonen. Hon skulle dansa med honom i kväll, hade hon lovat. Men han stod bara där och såg, sådan han nu en gång var, och vad henne vidkom, så kunde det gå på ett ut. . .

Maras August och Brått-Karl sutto vid bordet och talade lugnt, lågmält och allvarligt. Dansen gick på golvet och strök ut deras ord, så att de sutto som i enrum,

fast det var fullt med folk i stugan. Brått-Karl stödde pannan i handen, hans röst var djup, men vek och omanlig på samma gång: — »Nej, aldrig har jag velat annat, än vad rätt är. Men han är en vrång karl, gamlingen, utan lag och religion. Morsarvet åt hustrun måste jag processa ut av honom, och jag vet, att han inte gav opp alla pengar han hade. Och när Rös Johan försvann om hösten, så var det min skötbåt de tog och inte Granholmarns. Det var förrän jag for till Amerika, då vi hade det fattigt och trångt om bärgningen här. Och aldrig har han fört en redbar mans liv. Det vågar jag svara för var som helst. . . Men det är min natur emot att vilja någons fördärv, han må vara huru vrång som helst. En och var skall vi ändå själva stå till svars för våra handlingar, när Herrens dag kommer. Det må gå för den tid

gamlingen lever. — Ingen skall säga, att Brått-Karl traktat efter Nabots vingård.»

— »Det lär inte bli svårt för dig att vänta ut honom», sade Maras August, »men flickan och karingen, vart vill du göra av med dem?»

— »Karingen har väl inte långt kvar och kan komma på socknen, om det gäller. Flickan är rask hon och må gå och tjäna, — om hon inte gifter sig med Dalajans Erik. Han lär hänga efter henne för jämnan.»

De skrattade båda.

— »Annars har du rätt August», tillade Brått-Karl, »där är jord att ta upp, och skogen växer väl upp igen, den med.»

Maras August reste sig och steg rakt fram till Anna-Brit. Dansen gick på golvet, där var både dragspel och fiol. Röda ansikten och tunga klackar. — Han förde

henne in i virveln, förde henne fast och säkert. Hon kände, huru hon sögs med av takten och hur det smalt bort, det som var kallt och ont inom henne.

Hon hade inte kommit emot honom i skogen i dag?

— »Jo», svarade hon, »jag gick allt oppåt skogen, men inte såg jag till dig.»

— »Jag har hållit ögonen efter dig», sade han, »men du har inte varit att se på hela dagen. När det nu blir slut med avverkningen ner mot veckan så. . .» Han skulle inte komma ut mera förrän i sommar vid lastningen.

Anna-Brit kände, att blodet vek från hennes kinder. Hon blev alldeles matt och visste inte, huru hon dansade. Han höll hårt om henne och sade något om stora ångbåtar, som skulle komma från England och som han själv ville lotsa in i de svåraste

hamnarna, men hon orkade inte höra på. Hon lät sig bara sugas med av takten, bäras bort av den. Stugan gick runt. I dörren stod Dala-Jans Erik och stirrade med sina kolögon.

Då dansen var slut, tog hon sig åt tinningarna. Nu gick Erik ut på golvet emot henne... Hon fick Lena om livet och drog henne med sig in i kammaren. Hon ville inte dansa med någon annan efter det här, — allra minst med Dala-Jans Erik, också om hon lovat.

— »Jag blev lite yr», sade hon.

Lena såg på henne med en skälmsk blick ifrån sidan, och hennes läppar krusades fint och spefullt. Hon var blond, Lena, och mjuk i alla sina rörelser.

Det var slutdansat här i skären då, menade Anna-Brit och försökte hålla sig tapper. Det var illa, men det kunde inte

hjälpas... och för henne blev det väl tid att ta ihop med vårfisket snart. Hon hade det allt mycket bättre, Lena. Skulle hon igen och gästa upp till byn?

Ja. Lena skulle fara neråt veckan, när de flyttade opp, karlarna från landet. Hon skulle bo som förr hos släktingarna på Frönäs. — Det var annat att dansa där uppe i byn, menade hon. Man dansade den ena veckan hos Åbondas och andra hos Gammalgårds. Och så kom pojkarna neråt kvällen... Ja, han var bra att dansa, August. Tyckte inte Anna-Brit det?

Åja... Anna-Brit försökte hålla sig lugn.

Det stannade av i stugan, sedan flickorna dragit sig undan, och karlarna troppade av den ena efter den andra. Anna-Brit tog Lena i handen: »Jag får väl gå då»... och så slank hon genom stugan ut på backen.

Det var mörkt och snön var blid.

Himmeln stod töcknig över tak och marker, en låg himmel med glesa stjärnor, sömniga och matta...

Nere på isen kom Maras August efter henne:

— »Du skall väl inte gå utan att säga adjö heller?»

Hon hade aldrig i sina dagar blivit så glad förr. Men hon kunde inte säga någonting, hjärtat bara klappade i bröstet. Vad han sade, kunde hon inte minnas, det var kanske icke så mycket heller. När de kommo upp vid strandboden, tog han henne om handleden:

— »Sover du i stugan hos far och mor?»

— »Ja».

— »Men i sommar sover du i boden?»

Hon böjde ner huvudet: »Ja», — hon hörde knappt själv, att hon sade det.

— »I sommar kommer jag igen, Anna-Brit. Då ångbåtarna börjar att gå här.»

Det var tomt och tyst i skären nu. Drivorna lågo och svettades under vårluften, blevo gråa, porösa och föllo ihop. Isen var maskäten och gick sönder i fogningarna; det öppnade sig blåa gläntor på fjärden och i sunden, där det var strömt, och ytterpå svallade havet mörkt med vita bränningar mot strandklipporna, vaggande fram stora drivisflak, som glänste och skeno borta vid horisonten.

Det blev god tid för fjällfisk. Granholmarn och Anna-Brit arbetade där ute

i det våta och kalla, släpade ut jullen till gladvattnet, drogo kälken med bragderna över isen, prövade sig fram med billen. Korgarna fylldes. Rödlätt id och bred braxen; granna abborrar, som spärrade med fenorna och sprattlade i garnet. . .

Förr hade Anna-Brit kunnat le, le för att det var gott väder och fullt med fisk, för att hon var frisk i hjärtat och stark i armarna.

Nu log hon inte.

Hon såg åt far. Han var böjd och grå och hade fårör i ansiktet. Jo, det var kung det! De gamla kunderna voro för länge sedan försvunna: Zackris Matt, Fias Heikk, Krischan från Storören och vad allt de hette. Blåsta för alla väder: somliga i sjöbotten, andra i kyrkmullen. Var det en, som hade något att bestyra i skären, så vände han sig visst inte till far.

Han arbetade inte heller så säkert som förr, far. Ibland kunde han fumla i oppdraget, så att fisken rann ut... stora idar och breda braxnar. De stodo stilla en stund i vattenbrynet och funderade, så slog de med stjärten och gledo bort som skuggor.

Och Anna-Brits tankar gleda som de, tyst och långt bort, dit ingen kunde följa dem. Ena gången voro de hos Åbondas, andra hos Gammalgårds, och däremellan stodo de stilla, bidande de stora ångbåtarna, som Maras August skulle lotsa in i de svåraste hamnarna, bidande som man bidar på lyckan.

Då fumlade hon i sin tur vid oppdraget och fiskarna började att rinna ut. Far såg på henne: — »Vi börjar bli dåliga på sjön, båda två, tror jag.»

Hon bet sig i läppen och blev röd.

Men så stack det i henne. Varför skulle hon stå här, då Brått-Karls Lena var där uppe och gästade i byn? Vem var det som bar skulden till det? Den borde allt han där få stå till svars för.

Sedan drogo de hem kälken med fisken och bragderna. Var sin lina över axeln som vanligt. Och far kände sig för med isbillen. Det var vått och varmt och regntungt i luften, far fick stanna och torka svettpärlorna ur pannan. — Framför dem låg hemstranden, kal och skövlad som ett av Gud förgäta land. Granholmarn lät blicken glida över skogen vid Bråttas.

— »Du skulle sett dig för, du far», sade Anna-Brit harmset, »du skulle sett dig för, du, som Brått-Karl. Han har papper och rösen på sin mark, han.»

Granholmarn stod tyst, ansiktet blekt

och munnen hårt slutet över skäggkransen. Han såg på henne, — blicken av en som var sårad till döds och intet hopp hade. Han kände, att det gjorde illa så djupt inom honom, som någonting ont och sårande kunde gå. Men så kom det för honom, att kanske hon också hade ett sårt ställe inom sig, och utan att säga något spände han på linan och började dra kälken igen.

Där var visst något sårt inom dem båda. Men sådant talade man inte om hos Granholmarn. Sade man något, så var det att ta på: arbetet och sjön. Allt annat fick var och en bära för sig själv. Så gott han kunde.

Var sommaren försenad, eller var det bara nordan, som andades köld över mark och träd, när den nu blåste fritt över skäret? Vårströmmingens tid var förbi, och abborren slutade att gå i katsorna, men allt ännu var det kallt i luften, klent med gräset på marken och bara en aning av grönt i björkarna. Men slutligen kom den ändå, sommaren: en bölja av värme över vatten och land; solrök under en vit mjölkglashimmel och lata oljiga vågor ute på fjärden.

Lena flyttade ut i sin bod och Anna-Brit i sin.

Hos Anna-Brit stod gårdsrönnen vid bodknuten så, att grenarna susade över taket. Fönstret vette mot vassviken och skogen bortom Bråttas. Stod dörren öppen, så kunde hon åt andra hållet se över sundet rätt ut till havsfjärden österpå. Men oppe mot backen dolde stugan det kalhuggna landet för hennes blickar.

Boden var liten och fin. Nätt och jämt plats för en stol, ett bord, en säng... och så en skurad golvyta i miniatyr, garnerad runtom med finhackat enris. Det var kläder på väggarna: lakan med breda fransar ordnade i rader över varandra; brinnande röda kjolar med tofsar och band; blusar och blommiga halsdukar i olika färger. Inte en fläck av stockväggen var synlig. Sängen var bäddad med svällande dun-

bolster och sex långdynor till huvudgärd, präktiga dynor med våder och fransar i kortändarna; täcket nytt och tjockt, purpurgredelint. — Där var doft av linne och lavendel, och i blomningstiden var alltid någonting grönt stucket vid åsen under taket, först hägg, så rönn — eller ett knippe konvaljer.

Om vardagarna hade Anna-Brit fullt upp med fisket och hushållet. Och Lena hade ju sina sysslor också, men för det mesta satt hon och sömmade på maskin eller broderade för hand. Men söndagsförmiddagar, då sjön låg blank i solskenet, sutto de än i den enas bod och än i den andras och pratade. Dalajans flickor höllo de på avstånd efter deras fjantande med karlarna i vintras.

Hon sydde fint, Lena: linnen och lakan och örngått av mjukt tyg och i annat mönster än man var van vid, och på vart

och ett två stora bokstäver, grant flätade in i varandra. De bredde ut det ena och det andra, där de sutto i boden, vände på det, synade sömmarna, och Anna-Brit tyckte det var roligt att känna på tyget. Det var så fint och lent under fingrarna.

Och så mycket hon sydde! Nej, vart i all världen skulle hon med så mycket?

— »En skall kanske stå brud en gång»,
— Lena såg igen skälmskt från sidan, och läpparna krusades.

Anna-Brit blev röd. Hon hade inte kommit att tänka på det. Att det skulle vara så där... Men det var väl otänkbart utan, om modet var sådant uppe i byn nu. Var skulle hon ta allt det där, om det så skulle vara?

— »Du har väl klart för dig ren, — när det skall bli.»

— »Nej då», svarade Lena, »inte blir en

väl gift här på det här skäret, vet jag.»

— »Då far du kanske opp och gästa igen.»

— »Inpå sommarn, ja.»

De höllo varandra i händerna och skrattade.

En dag låg en stor ångare innanför Boskär, lastade dag och natt och gled sedan med sjås och dån långsamt ut ur skärgården igen. En vecka gick eller mer. Så kom igen ett vidunder av järn och stål och vinschar och kättingar och väsande ventiler, lade sig i Gråskärshamn och fyllde sitt innandöme med trä ända högt över däckets, så att den endast med möda förmådde släpa sig ut till havs igen. Så blev det stilla en tid, tills en ångbåtsrök igen en dag bolmade där ute, borta mot Boskär och Stenörsland.

Maras August kom ibland med sågens bogserbåt, ibland — då han hade bättre tid — med sin skötbåt, en vit skötbåt med

vackert skurna segel. Anna-Brit kände igen den, genast som den dök upp långt ute på havsfjärden. »Jag likar bättre att segla», sade Maras August, och han var orädd på sjön som far hans hade varit. Anna-Brit drogs igen dit ut. Emellanåt såg hon honom bara på avstånd, där han stod oppe på den lastande ångarn och talade med någon, ibland mötte hon hans skötbåt, då hon rodde på måfå i sunden, och de talades vid . . . Det var bråd tid för August. Lastningen pågick dag och natt, och på land arbetade sågen, och där behövdes han med. Huru levde de i skären? — Ja, som förr . . . Höet var allt bärgat och det var tid att börja på utgrynnorna. Men dagarna blev långa, fast det var sommar. Inte var det som i vintras, inte.

De lastade till och med om söndagarna.

Det var långt ner i bärtiden. Far hade lämnat bibeln med söndagstexten uppslagen på bordet och kastat sig på sängen... Anna-Brit gick ut. Där låg igen ett oting och slamrade och osade stenkolsrök inne i skärgården, men den vita skötbåten hade icke varit synlig. Anna-Brit gick uppåt uthuggningen och stirrade mot havsfjärden, men där var ingenting att se. Så gick hon inåt skogen till solbacken västerpå, där hon kunde se utöver skärgården. Det var fullt med blåbär på tuvorna, hallonen började mogna mellan stenrösen och uppe i solliden brunno några försenade smultron, rödkindade och granna. Hon såg ut över skärgården. Ingenting, bara röken av den slamrande engelsmannen. Så plockade hon några bär i slutningen — bara för att någonting göra.

Då kom han genom skogen. Hon såg honom, först då han stod uppe på kullen med hela rymdens sol omkring sig.

Ja, han hade båten bakpå landet och ämnade sig till gårds. Det skulle dröja länge nu, förr än nästa båt kom.

Så tog han henne hastigt om båda handlovarna och såg henne in i ögonen:

— »Du skall inte tro allt, vad de säger illa om mig.»

Ingen hade talat illa om honom. Nej, vem skulle tala illa om honom?

— »Många kan se illa ut, Anna-Brit; men det är bara för att vi inte kan se in i varandra och förstå, huru det står till. Och du kan visst inte heller se in i mig.» Han höll henne fortfarande om handlovarna, och nu såg hon, att det skiftade och skimrade under det blågrå i hans ögon som vågor med solglans på ett varmt sommarvatten. »Ser

du», fortsatte han, »jag var tolv år, då far gick sig ner i sälisen, och sen dess har jag fått reda mig själv. Så bra jag har kunnat. Det är visst jag, som styr sågen nu där uppe, men det är så mycket, som håller mig fast där på landet, så till sist tycker jag, jag tjänar dräng, där jag själv har att befalla. Och den som tjänar dräng har sålt sig... Men jag vill vara mig själv, jag, jag har sjön i bloden, ser du. Och nu blir det jag, som hugger ut skären. Men jag köper inte bara träna som sågen, jag köper marken med. I var vik, där jag styr in skötbåten, skall jag säga: det här är mitt. Och när holmarna börjar stiga upp ur vattnet, då jag ligger ute till fjärds, skall jag säga: det där, det är mitt det.»

Han tog henne mellan sina händer och svängde henne högt upp i luften:

— »Och är skären mina, så tycker jag

ibland jag borde ha allt, som hör till skären med.»

Där gick någon.

Han blev tyst, och hon såg ner i backen.

Det var bara Dala-Jans Erik. Han gick under kullen och såg stelt framför sig utan att vända på huvudet, men han hade allt lagt märke till dem, och så var allting bortblåst, som spelat och susat inom dem. De voro skamsna och sökte tafatt efter orden, när de vandrade neråt liden.

Nere där stigen vek av till Bråttas, tog han avsked. »Tjänar jag dräng, eller äger jag skären? Nej, om jag det vet», sade han.

Det gick två veckor och tre veckor. Ingen lastångare visade sig, och Maras Augusts skötbåt syntes inte på fjärden. Lena var uppe i byn och gästade. Anna-Brit kam-

perade tillsammans med far. Det var långt in i augusti: havsströmmingen, sikryssjan. . . ibland försökte man med några harnät. De voro i samma båt, i samma arbete, levde samma liv. Intet ont ord hade sagts sen den där gången på isen. Men ändå . . . någonting hade spruckit och kunde inte göras helt igen.

Granholmarns ögon spejade inte lika livligt som förr. Det fanns ingenting att speja efter längre, — och att se på de kalhuggna skären var som att se in i sig själv.

En dag hördes skott bortåt Alskär och Boskär. Skott på skott, tre och fyra i stöten, så förgick en stund, tills det kom en salva igen: patron och lantmätarn voro ihop med orrarna. Men smällarna irriterade inte mera, — de voro tvärtom någonting vant och kärt i jämförelse med rasslet av lastångarnas vinscher. — De hade lagt

ut skötarna och rodde hem båten: Anna-Brit vid framårorerna och Granholmarn vid bakårorerna. Det var en kväll utan vind. Igen kom det en salva från Boskärssidan. . . Då stack en hög gaffelrigg fram rätt föröver vid Alskärsudden: magistern. Han hade inte synts till på hela sommaren. Inte för att man skulle ha saknat honom, men han hörde ändå till det, som hade varit. Det var ingen vind. Jakten gled framåt tum för tum, nästan omärkligt; riggen speglade sig i vattnet.

Granholmarn ändrade kurs och höll rakt på magistern.

— »Goddag, magister. Han har inte varit här på hela sommarn, tror jag.»

Magistern stod vid rodret. En stor karl med knollrigt gult helskägg, brunbarkad i ansiktet och brunbarkad om händerna av sol och väder. Han var klädd i en smutsig

islandströja och byxor, impregnerade med fiskslem och fullsatta med fjolårsgamla fjäll av harr och lax och gädda.

— »Hit med fånglinan, Granholmare... Ta mot, Göran.» Han hade två pojkar ombord. Den ena, Krister, var fräknig och tanig och satt på kappluckan; skjortan stod öppen i bröstet, och benen voro bara och dinglade ner i kajutan. Den andra, Göran, brunögd och rund, tog emot fånglinan och gjorde an den. Båtarna lågo i bredd, reling mot reling.

— »Langa opp öl, Krister!» kommenderade magistern. »Seså, Granholmare...» Han hällde i två stora muggar. Det var mörkt och fradgande öl. »En mugg åt flickan med, förbannade snorunge, och ett par helor till — vad står du och gapar?... Seså, Granholmare, nu ska vi dricka varandra till, — vi har kanske inte alltid varit så goda

på varann. — Jo, det är sant, jag har inte varit här på hela sommarn. Ni har fått skabb på holmarna, den har ju ätit pälsen av dem, så det är bara några usla strån kvar. Huru kan du bärga dig i detta skamsna elände? Jag har hållit mig längre västerpå. Där var gott om fisk, — nå, drick då för fan i våld, flicka, det här är rejält öl, och det ska duga.»

Anna-Brit satt och gapade på båten: jasanya, så här såg han ut! Kajuta över alltsammans, riktigt med fönster och skorsten, och bara en låda att sitta i. Och så tunga block till skoten!

— »Nå, drick då.»

Anna-Brit läppjade på ölet.

— »Ska han inte ge åt pojkarna sina med?» sade Granholmarn.

— »Inte är det mina pojkar. Jag har bara flickor. Jag är ogift karl, och då man är

ogift har man bara flickor... Men hur i helvete, karl, kan du lida det här?» Han visade utåt de skabbiga holmarna.

— »Det har allt gått nära på mig», svarade Granholmarn, »och närmare än magistern tror. De har huggit ut backen, så jag ligger öppen för nordan, där den är som kallast. Och nu hörs det, att mågen min köpt hela skäret, och då tänker han nog vräka mig, om jag rätt förstår, vad Gammalgårds Herman menade med det han sade mig i höstas.»

— »Men du har väl papper för satan på tomt och åker, karl!»

— »Nää... det har bara varit avtalt sen gammalt.»

— »Ja, då har han rätten på sin sida, mågen din. Du kan behöva en mugg till för att skölja ned den biten. Men han är väl inte en sån sjudjävla niding heller,

den där Brått-Karl, fast han ser ut som en läsarpräst.»

— »Jag känner Brått-Karl, magistern. Han har rövat mig en gång förr. När jag kom hit, så var det öde skär. Allt vad som blev oppbrutet och samlat, det var mitt arbete. Förra hustrun min hade inte mer än kläderna på kroppen, då jag tog henne hit ut, men jag hade ställt det bra för henne, jag, det ska magistern veta. Ja, det var inte något fel på henne, annat än att hon dog. Men för det att jag förlorade den, som var till hjälp åt mig, kom Brått-Karl och skiftade och tog av mig vad mitt var. Och det var rätt det, det fick jag höra på tinget. Och det blir detsamma nu med gård och grund och åker... Ja, det är en underlig rätt de har där oppe till lands.»

— »Vilka hundar är det då, som sålt skäret åt honom?»

— »Riback-Mårten och Gammalgårds Herman och patron.»

— »Patron? Klas Sebastian . . . ahaa, nu ska du alltså betala fårkropparna, Granholmare.»

— »Det är de, som har hittat på att hugga ut skären med.»

— »Är du så förbannat kortsynt, Granholmare, fast du levat ett helt liv på sjön. . .?»

Magistern hällde i en mugg till och drack. Hans blickar gingo tankfullt över vattnet. Så sade han häftigt:

— »Bönderna, de satans rågsäckarna, tror du de begriper sånt? Och Klas Sebastian . . . han tycker mest om vin och fina bössor. Nej, ni har en slug röd djävul ur det nedersta helvetet, som går utanpå dem alla, och det är han, som visat dem på skären. Det är den där August Mara. Honom skulle jag ta i nacken och dränka som en kattunge

i Boskärsvik, om jag vore som du, Granholmare.»

Det kom en lätt kåre. Jakten började att glida framåt, det porlade om fören och skötbåten pressades . . . Granholmarn kastade loss och tog till årorna:

— »Tack ska han ha för ölet sitt, magistern.»

Magistern föll av och ankrade för natten nere i Nothamn. Pojkarna gingo till kojs efter kvällsvarden, men magistern tände lampan i kajutan och sökte fram en bok. Då hördes årtåg och så — en lätt törn mot relingen. Magistern stack ut huvudet ur kappluckan. En smäcker vit gigg och två gestalter, otydligt avtecknade mot strandklipporna: Klas Sebastian och Moje Bärlund! Patrons två gula pointrar hoppade först ombord. »Down!» kommenderade Klas Sebastian och steg med ett elastiskt steg

ner i sittluckan. Moje Bärlund kom med två likörflaskor, fina, av slipat glas och försedda med förnäma etiketter och sigill. Magistern ruskade om pojkarna:

— »Opp ur paltorna och till lands efter kaffevatten. Där till vänster ur träsket.»

Efter en stund satt man gott vid likören. Magistern hade kommit hit över ett slag för att se efter ål. Det började bli mörka nätter, och de bästa ålplatserna voro bakpå Boskär och Stenörsland. Ålen hörde för resten till de ädla fiskarna, och rökt ål till smörgåsmaten var gott.

Och Klas Sebastian? — Alldeles ypperligt. Den härligaste betäckning i riset efter avverkningen. Orrarna tryckte som stenar. Och så var det fria vidder och rena skott.

— »Hör du Klas Sebastian», sade magistern, »jag har räknat dig till det ädlare viltet bland den mänskliga fänaden, men har du blivit

ett så uselt ök framför August Maras åkdon, att du utlämnat gamla Granholmarn åt den där okristliga läsarprästen på Bråttas, -- ja, fy fan, Klas Sebastian, då är du inte längre värd att dricka dina egna likörer. . . Är det din mening att ta betalt för får-kropparna?»

Klas Sebastian log och höll upp likörglasets med armbågen stödd på knäet. Han kisade med ögat genom den glittrande vätskan, och konstaterade, att hans samvete var lika rent och klart som detta ädla extrakt, vilket fromma händer på en fjärran blombekransad klostergård tillrett för att läska hans känsliga tunga. Gamla Granholmarn satt tryggt och arrendefritt på sin backe så länge han levde. Nämndeman på Klemets-Gammalgård och August Mara hade gärna lämnat honom på nåd och onåd åt mågen, som inte ville betala fullt på andra villkor. . . »Men

då var det jag, Klas Sebastian, som gick emellan och betalade skillnaden. Jag har, som du ser, med kontant i guld själv betalat de fårkroppar han skjutit för mig. Jag anser det nämligen vara min plikt att utöva det naturskydd, som man inte ännu är mogen för i detta okultiverade land.»

— »Talar du om naturskydd? Satans karl att vara fräck bakom sina guldbågade glasögon. Eller vad säger du, Moje? Talar om naturskydd, sen han låtit hugga ner hela Boskär till betäckning åt sina orrkullar.»

Klas Sebastian jämkade på glasögonen.

— »Boskär växer upp igen», sade han stilla, »men en sån som gamla Granholmarn uppstår det inte mer. Han hör till en förgången tid. Den sista örnen. Han måste skyddas.»

Det surrade av tankar i Anna-Brits huvud.

Täcket var tungt och boden kvav. Nej, hon skulle då inte tro, vad de talade illa om Maras August. Hon mindes hur det skiftade och skimrade i hans ögon som solglansen på ett lekande vatten. Och om honom kunde magistern säga... För resten visste hon mera än de. Det var inte Brått-Karl utan August, som köpte in skären. Och han fick säga vad han ville, gamlingen, hos Bråttas voro de vänliga och goda människor, så mycket hade hon lärt känna dem sen i vintras... Men vad magistern sade om August, det var styggt.

Följande dag kom Lena hem från byn. Hon var blond och fin och god som ett solsken.

— »Maras August bad hälsa», sade hon. »Han har bättre tid nu och skall segla hit nångång.»

Hade hon träffat Maras August? Kanske

hade hon dansat med honom? Och huru hade han det där uppe? Och hade han verkligen lovat att komma hit?

Lena såg igen med skälmen i ögat, och läpparna krusades fint och spefullt.

Anna-Brit blev röd. Hade hon kanske frågat för mycket? Så sade hon:

— »Är det sant som de säger, att han köper skären med skog och jord och allt?»

— »Så säger de, men vad vet jag? Han är storkarl där uppe, men han lär väl ty hit till skären i alla fall.»

Nu kunde Anna-Brit vara stolt och säker. Vad visste far? Han började bli gammal. Och Maras August hade sänt hälsningar till henne. Han skulle komma: hon kunde se den vita skötbåten och de vackert skurna seglen för sin syn.

Dagarna ledο.

Det kom mörkblå kvällar med täta

skuggor på jorden och mörker i själva glansen, som låg över vattnet på sjön. Och månen rann upp, först gul som mäsing ovan trädtopparna och sedan, ju högre den steg, allt vitare, tills den sådde silver i löven och silver i vågorna. Anna-Brit kunde stå i boddörren om kvällarna och se länge ut emot havsfjärden. Hennes tankar drog sig dit över, hennes tankar och hjärta, allt det inom henne, som var mest henne själv. Där borta var han. Men han skulle komma, och just så skulle det se ut, när han kom: den vita skötbåten som en syn, en liten skimrande fjäril där långt borta i månsilvret och mörkret . . .

Och en lördagsafton kom den. Den syntes, alldeles som hon tänkt sig. Jo, det var den! En skimrande fjäril. Styrde inte rakt på gårdarna utan bakpå landet, — smög sig som en, vilken ej ville bli sedd . . .

Han skulle komma genom skogen. Över solbacken, där han hållit henne i sina händer . . . Han skulle komma som en skugga bland skuggorna, som ingen såg. — Bara en visste och väntade.

Hon låg under täcket och lyssnade till varje litet rassel och varje svagt ljud. Inte ännu, nej, han kunde inte ha hunnit ännu . . .

Det knackade på dörren, — svagt, osäkert.

Hon öppnade och låg igen under täcket. Rasslet av en tändsticksask, en sticka, så en liten svag flamma, som lyste upp en liten fläck, och i fläcken ett ansikte: Dala-Jans Erik!

Han tände ljuset, som stod på bordet, och satte sig på sängbrädet. Hans kolögon glänste under luggen.

— »Är du tokig, pojke!» Anna-Brit reste sig på armbågen. Ångesten och vreden tumlade om inne i henne. Skulle då

hela världen gå henne emot? »Gå — och gå genast, annars stiger jag upp och går i stugan.»

Han reste sig tafatt. Den tjocka underläppen darrade och blicken slocknade i det vita ansiktet: »Inte visste jag . . . Inte ville jag . . . Jag har bara haft det så ensamt så . . .»

Hon stängde dörren efter honom och satte haken stadigt på.

Hon väntade ännu, väntade länge. Natten låg tyst och det susade i rönnen över taket, — men inga steg, ingen knackning på dörren. Hon väntade ännu, men utan hopp. Kanske var det inte han? Det färdades så många båtar i skären. Eller kanske var det ingen båt alls, bara en syn . . . Hon domnade bort och vaknade och domnade bort igen. Slutligen blev det för kvavt i boden. Hon slog upp dörren. Det var full morgon, fast man sov i stugorna. Solen stod högt

uppe, vattnet skvalpade med muntra och glada vågor, och änderna simmade i vasskanten. Det låg en glans av friskhet och ljus över hela Guds skapelse; vinden var på väst, och — nej, det var ingen syn — långt ute på havsfjärden länsade en skötbåt med ett segel utslaget åt vardera sidan, en vit skötbåt med vackert skurna segel, fin som en fjäril på vattnet; och över den stod ett sken av morgonluft och sol. — Den hade legat där bakpå och länsade nu hem med en last av lycka ombord.

Anna-Brit försökte att fatta sig. Tungt var det, och bloden ville visst inte längre rinna i ådrorna. Men ingen skulle få se det. Här bar var och en sitt; och hon skulle bära sitt, hon. Så hade magistern talat sant ändå. Allt otäckt var sant. Hon var viss på det nu, men hon ville ha större visshet. Nästa lördag spejade hon utåt måndiset, spejade

med gamla Granholmarnas vassa och skarpa ögon. Jo, där kom den, en vit skugga i månglansen . . . och så smög den igen bakpå landet, skygg och lätt, för att inte bli sedd.

Anna-Brit flyttade sig till gärdesgården bakom boden. Hon stod tyst och stel; det var dagg i gräset, den kylde genom kängorna. Och nere i daggen glänste lysmaskarna. Nu gled en skugga ut ur skogen där borta . . . nu var den framme på andra sidan om vassbotten. Hon hörde tydligt den lätta knackningen på dörren, och så tändes det ljus i Lenas bod. Skenet ur fönstret föll i en liten gul fläck på daggen i gräset.

Då hon vände sig om, var det någonting borta vid grinden. En skugga, ett blekt ansikte, som stirrade. Dala-Jans Erik. Han försvann som ett skrämt djur, då hon rörde på sig.

Följande dag gick Anna-Brit Brått-Karl rätt inpå livet, när han visade sig på backen:

— »Är det sant, att du har köpt skäret?»

— »Ja, det har jag gjort. Hela landet.»

— »Och du tänker vräka far, du!» Hon stampade i marken.

— »Det passar sig inte, att du talar sint till mig, Anna-Brit», sade Brått-Karl med sin djupa men mjuka röst. »Jag har gjort ärlig handel och inte farit fram med vrånghet som far din. Vräka honom tänker jag inte, för jag vill inte ha någons fördärv på mitt samvete. Han må svara själv för sitt, när den dagen kommer, likasom jag vill svara för mitt. Ja, han skall bo kvar, så länge hans livstid varar. Men sen ska ni bort från den här backen. Mor din är det väl inte så mycket att tänka på, och på dig går det ingen nöd. Du är frisk och stark och

kan gå och tjäna, — om du inte annars gif-
ter dig med Dala-Jans Erik. Det tyckte
Maras August med, när vi rådgjorde om
köpet i vintras.»

Det var nerpå hösten. Skumma dagar, snö på marken. Sjön var tjock som ett beck, svart och stygg, med gul och grön issörja, som nordan sopat in i havsfjärden. I söder var hela fjärden full av den, — en otäck välling, där ingen kunde ta sig fram, men nordöver och i ost låg havet svartglänsande och andades i en långsamt döende dyning . . . Inne i vikarna låg blåisen seg och bågmande och hindrade en att komma ut med båten ur hemhamnen.

Himmeln var ren, men tung. Eftermid-

dagshimmel. Endast borta i syd stodo väldiga molnmassor, blågrå och svarta med ljusare strimmor överst.

Dala-Jans Erik stod på vedbacken utanför stugan och yxade kimmar till fjärdingarna. Men hugget mot träet var kraftlöst och likgiltigt; emellanåt stannade han mitt i arbetet och såg med sina kolögon, som han brukade.

Varför skulle man leva och vara till?

Fattigdomen tittade ur trasorna, som voro stuckna i fönstret, där rutan var sönder, stank ur paltorna i sängen och gapade, tom och glupsk, emot en ur träfaten på bordet. Far dugde inte till något arbete, mor var trätgirig och arg, och nu skulle Lisa få barn i dagarna. Det var slutet på slängkälken och avverkningen . . . Allt vad han lagt ihop av dagspenningen skulle rinna bort, om han inte for med detsamma.

Och ändå kunde han inte fara.

Ja, varför skulle man leva och vara till?

Det brann i blodet på honom, och ögonen glänste i det vita ansiktet. Nej, det var omöjligt att fara . . . och inte gick det att arbeta heller. Mest strök han omkring om dagarna, strök omkring som en skugga. Höll sig gömd i snåren, där hon gick förbi, och svor över sin enfald, när han såg henne. Men såg han inte henne, så brände det inom honom, och han gick, gick som en som söker och hoppas, tills han såg henne igen och sade sig, att han ingenting hade att hoppas på. — Alla hans tankar, han själv med, kretsade som flugan kring ljuset. Vingbränd var han och usel, men ändå drogs han och sögs han ditåt, där det lyste. Och Granholmarns Anna-Brit var ljuset.

Fara kunde han inte, och stanna kunde han inte. Varför skulle han leva och vara till?

Yxan arbetade kraftlöst och likgiltigt. Allt slocknade inom honom igen. Han hostade. Och framför honom låg havet, svart som beck, och andades långsamt i en döende dyning . . .

Då drog en susande by genom luften, en kort häftig kastvind från söder, strykande små ettriga krusningar på vattnet. Så blåste det upp. Isvällingen började långsamt att röra på sig. Där ute gick en vit skötbåt med vackert skurna segel, styrde rätt hit ut till skäret. Den hade allt hård vind ren.

Plötsligt lät Dala-Jans Erik yxan falla:
— »Är han då rent från vettet, Maras August!» Där var isvällingen tätt i lovart på honom, och han föll inte av, fast den ren sköt i tungor rätt föröver. Hela havsfjärden var i rörelse.

De hade samlats uppe på backen, där man bäst kunde se: Brått-Karl och Lena

och pojkarna och Granholmarn och Anna-Brit. Erik slöt sig till dem. Långsamt drog isvällingen ut, långsamt men oemotståndligt. Vinden var ett streck på väst, så att här uppe vid skäret gick ett brett fritt band, men i öster, bakom skötbåten, var allt bara en tjock jäsande smörja, och den stora massan av grönt och gult med vita plättar av snöbetäckta isflak drog norrut, långsamt men oemotståndligt, skjutande långa kilar och tungor framför sig.

Skulle han hinna fram till det fria bandet vid skäret? Vinden var visst litet knapp, men hård, och båten sköt fart. Om han hade vett att falla av, så skulle han klara sig.

Men han höll rakt.

Nu körde han in i den första tungan. Båten stannade, krängde . . . man såg, att han reste sig vid rodret, seglen fladdrade. Så skotade han an igen och arbetade sig igenom. . .

Men nu var hela massan över honom, i lovart, i lä, bakom honom och föröver. Han seglade ännu en stund... som i ett tvättfat, men snart fylldes fatet och han satt där.

Uppe på backen gick kikaren från hand till hand.

Hade han blott vett att söka sig åt norr, där bältet av sörja inte var så brett och inte kunde bli så brett heller... Man såg hur han arbetade i båten. Den krängde och reste sig igen, han kunde inte vända den. Den jäsande massan höll honom i ett stadigt famntag och förde honom med sig.

Vinden blev storm, och det skymde.

Granholmarn höll kikarn för ögat.

— »Det är en, som har ärende till er, ser jag, så det blir väl du, Brått-Karl, och poj-karna, som får gå och ta honom därifrån.»

— »Du kan inte mena, vad du säger», svarade Brått-Karl, »vad tankar du än må

ha. Det här är att fresta Gud, det ser du nog själv.»

Lena vred händerna och klagade.

— »Du tänker låta honom gå då», sade Granholmarn, »och frysa ihjäl på resan till Norrbotten. — Men han kvävs väl ner där-förinnan, om jag känner sjön rätt.»

— »Må Herren vara honom nådig.» Brått-Karl knäppte händerna. »Här är ingenting att göra. Men styggt är det att stå och se på.»

— »Du går inte då?»

— »Nej. Det har du väl själv förstånd att se.»

— »Så blir det väl vi då, som får ta honom därifrån», sade Granholmarn till Anna-Brit. »Det har inte varit sed förr att lämna någon ohulpen. Ta linan och kompassen... I båthuset. Har ni båten ytterpå, Dala-Jans Erik? — Ja, vi tar den då.» Och därmed gick han ned mot stranden.

Anna-Brit kom med linan och kompassen. Just då de skulle lägga ut, hoppade Dalajans Erik i båten:

— »Låt flickan gå hem, far. Du kan bättre behöva en karl än ett kvinnfolk i sånt här väder.»

— »Hon är god som en karl, Anna-Brit», sade Granholmarn. »Men vill du vara med, så stick opp förseglet.»

Båten lutade sig smidigt på sidan, ända tills skidbordet kom i vattnet, och skar en skarp fåra av klart bornerande saltvatten, som växte till vitt, fräsande skum under läbög, när ilarna spände på duken. Det gick ingen sjö, bara ilsket taggigt vågskvalp, som slog mot borden och spottade över suden. Men längre ute arbetade havet med långa, jämna höjningar och sugningar, trampade opp sig för att riktigt komma i farten till natten, och redan kom det en och

annan krabbsjö med tvär kam och vitt löd-der i manen . . . Ibland mötte ett flak med sörja, svårt att upptäcka i skumrasket.

Granholmarn fick falla av för att kringgå tungorna och lova upp igen. En kil av rent vatten sköt in rätt under Maras August båt. Ner med seglet och till årorna . . . rätt in i kilen. På båda sidor låg isvällingen. »Slår han igen armarna nu, så är vi där», sade Granholmarn . . . De kommo in i sörjan, arbetade sig närmare, hela tiden med ögonen på spänn åt sidorna och bakåt. Man fick linan över. »Slå den om dig, August. Och nu ska du inte vara rädd för vattnet.»

Han halades in över stammen.

Den vita skötbåten låg där övergiven i issörjan. Den hade pressats ner med styrbords reling och hade väl inte långt kvar.

De arbetade sig ut till gladvattnet och stucko upp focken. Den späda masten sva-

jade som ett vasstrå, lutade och reste sig, käckt och elastiskt. Rätt nord och nordnordväst gick kursen, allt som sörjan låg till, med frisk fart undan all den styggelse, som långsamt och tungt, men med oemotståndlig enveten kraft kom tågande efter dem. Nu voro de utom räckhåll. Granholmarn styrde upp, man fick hjälpa till med åran för att hålla sig i vind. Det gick redan hög sjö här ute. Inte blott de jämna höjningarna och stigningarna, utan ett rullande kaos av vilda, våldsamma vattenmassor, som tumlade om varandra med mäktigt dån och ilsket fräsande, när de brusto sönder i stigningarna.

Och det mörknade. Nermörkt. Vår herre knöt till säcken om vatten och land.

Man var redan så långt i väst, att sörjan måste ligga bakom en. De togo ned masten och började med årorna. Rätt upp mot

storm och sjö och mot mörkret, som låg tjockt och utan all ända...

Granholmarn vädrade mot vinden och kontrollerade på kompassen.

De rodde. Gud vet huru länge de rodde. Det tog visst aldrig slut, det här.

Anna-Brit och Dala-Jans Erik sutto vid framårorerna. De sutto sida vid sida. Hon var visst inte trött ännu, Anna-Brit. Hon var van att ro. Men tungt var det. Ibland stod månen som en matt ljusfläck utan form på en sky, som var bara mörker och natt, och då kunde hon se Maras August, som drog i bakårorerna, och far, som satt vid styret. Då såg hon också Eriks ansikte, som lyste vitt i mörkret tätt invid henne. Men så knöt Herren till säcken igen. Det var tungt arbete att ro. Och det var visst tungt för Erik med. Men hon kände sig tacksam för vart

årtag han tog. Hon tänkte, att hon visst varit stygg mot honom. Han rådde ju inte för att han var den han var, stackarn. Och innerst var han kanske lika god som de flesta. Ja, varför var det så underligt här i världen. Men litet vänligare mot honom hade hon ju kunnat vara ändå. Kanske hade hon bort säga honom det. Men sånt talade man ju inte om. Man höll det bara inom sig.

Hon vände sig till honom:

— »Vi får allt ta bättre i», sade hon, »annars driver vi ut till havs.»

Sjöarna tumlade omkring dem; ibland stod båten med fören högt upp i vädret och kastade sig sen handlöst ned igen. Man såg ingenting. Det blänkte bara dolskt och försåtligt till ibland tätt invid suden. Och vinden rasade över vattnet, rivande så man miste andan, om man vände ansiktet emot den.

— »Han är hård nu», sade Granholmarn vid rodret.

Man bet ihop tänderna och drog i årorna. Det var rakt så armen ville gå av. Men allt var det lika. Ibland gläntade Vår herre på säcken och knöt till den igen.

Det var nästan slut med krafterna, när de äntligen kommo in i smult vatten under land. Där fanns ännu litet blåis fast vid stranden, som de måste ta sig igenom; så drogo de båten upp mellan buskarna. Här stod skogen kvar ännu: Bråttas skifte alltså. De sökte efter stigen.

Blåsten rev hål i skyarna, och månen såg fram, helt blank. Det skimrade i granbarren och i snön, ett underligt skimmer genom skuggorna och mörkret, som svepte sig om människor och stammar och snår.

Far gick främst, så Maras August och

sist Dala-Jans Erik tätt efter Anna-Brit. Ingen sade ett ord.

Stigen dök ner bland höga granar, och det blev mörkare. Man gick som på bottnen av en död sjö. Plötsligt kände Anna-Brit, att Dala-Jans Erik grep henne med båda händerna om armen.

— »Är du från vettet, pojke!» Hon ryckte sig lös och stötte honom ifrån sig. Men i detsamma var det något varmt och klibbigt över hennes arm och på handen. Blod. Erik vacklade och föll i drivan, det rosslade i honom och bloden flöt i en jämn ström ur munnen ut i snön, som färgades röd och smalt med en lätt flammande och slocknande brånad i kanten, där livets och dödens element mötte varandra. Månljuset silade sig över hans ansikte. Det var vitare än förr.

— »Far, nu är det illa med Dala-Jans Erik, far.»

De stannade.

Anna-Brit satt lutad över honom. Hon torkade av sig blodet i snön. Så höll hon hans hand:

— »Huru är det med dig? Kan du säga, Erik?»

Men han låg orörlig. Rosslingarna blevo mattare.

— »Där är ingenting att göra», sade Granholmarn. »Det var väl för hård rodd för en sån som han.»

Så brusto Dala-Jans Eriks kolögon och lågo slocknade och stela under halvöppna lock. Anna-Brit lade honom till rätta, armarna ordentligt med händerna i kors, och tryckte igen ögonen. »God natt, Erik», sade hon. De bröto några kvistar av granarna och täckte honom.

När de kommo neråt liden, vände sig Anna-Brit mot Maras August:

— »Här går du ginast till Bråttas», sade hon, men hon gav inte handen, sade inte adjö en gång. —

Hemma satt mor i ugnsvrån med handen för ögonen:

— »Så, ni kommer med livet. Jag trodde jag ensam skulle bli kvar och aldrig få dö.»

Anna-Brit makade upp bränderna och ställde på kaffe pannan. Brasan flammade upp, och det var helt ljust i stugan. Hon gick fram till far.

— »Tack ska ni ha, far», sade hon och räckte honom handen.

ZACKRIS-MATT

Det var i september och fiskköparen stävade hemåt. Varifrån han var, visste fiskarna inte så noga: från Sastmola eller Skaftung — överhuvudtaget från det obestämda område, som gick under namnet Söderpå. Han hade gjort sin sista färd för året och låg nu bidevind för styrbordshalsar på väg hemåt. Eftermiddags-solen dalade sval och glanslös, och de tre rektangulära spriseglen stodo höga och välsträckta i luftens dis. Framför honom låg havsfjärden ändlös och landlös, och

allt eftersom stäven sågade sig genom vattnet med ett entonigt brus, som steg och sjönk, blev fiskköparens huvud tungt, och han tyckte han satt liksom i en smörkärna. Det fanns ingen tid och ingen rörelse. Ingenting annat än skvalpet, som steg och sjönk, steg och sjönk, och den vakna dvalan, som gjorde hans kropp och lemmar och varelse överkliga. Över däckets, som bestod av lösa luckor, och genom kafferöken, som steg tunn och blå ur ett plåtrör föröver, gingo hans blickar mot horisonten. Där tecknade sig små punkter och streck: det första budskapet om de många fiskelägenas arkipelag.

Fiskköparen var led vid sjön, led vid det eviga grå plasket och led vid båtens fängelse. Det var ett hundliv han levde. Han tänkte det inte. Han kände och erfor det. Hans kropp och själ och blod och

inälvor sade honom det. Ordlöst och därför övertygande. Han ämnade ske ut redan i höstas och leva hemma i stugan. Mata grisar och mylla potäter, så som folk mest gjorde. Han hade råd till det, han hade pengar på banken och pengar utlånade mot revers. Men i våras var det gott pris på fisken, så där var någonting att förtjäna, om man kom sig ut och lurade gubbarna några penni på kilot. Och en dag stod gumman på backen och vädrade utåt sjön... Nu hade han igen slitit ut en sommar med henne, men så fick det vara slut. Det var slut med båten för resten, och han skulle väl få leva som folk. Hemma i land kunde han bli fri emellanåt, det fanns vänner att ty till, man fick lite starkt och kunde prata bort en stund. Men här ombord var det bara käringen och pojken, — och det var djävligt. Han

gav henne en spark i middags; nu låg hon föröwer under däcksluckorna och drack kaffe. Han gav en sju satans god dag i hennes kaffe han, — men lite mjöligt i käften blev det, då man skulle sitta här på hårda träet med styrpinnen under armen.

Skvalpet steg och sjönk, steg och sjönk. Tiden var upphävd och rörelsen. Utplånade ur världen. Han tyckte, att han satt på samma plats i smörkärnan mitt inne i den stillastående evigheten. Endast prickarna och linjerna vid horisonten förändrade sig, formades till nakna kullerstensholmar, låga land med al och granskog, gråa fiskarstugor, gistvallar och skötbåts-hamnar, alltsammans på avstånd, tecknat mot en hård sky och ett kallt vatten. Han kände holmarna på konturen: Stor-Kolaningen, Lill-Kolaningen, Krokskär, Kum-melskär och alla andra. Strömmingsfisket

pågick, och i alla grå kojor fanns det folk. Utskärsbor: Granholms, Bråttas och Dala, som hade havet inpå sig, men ändå höllo till här, om det råkade bli bråd tid och god lycka på utgrynnorna; inskärsbor: Fias Heikk, Krischan från Storören och Erkas Ant, som inte på annat sätt kunde komma åt havsströmmingen på sensommarn; och så en eller annan opplandsbo: Zackris Matt, Mattas Isak eller Riback Jåp, som kunde ha en mil eller så ner till sjön och så tre eller fyra genom skärgård och över fjärdar, förrän de voro här ute. . .

Käringen lyfte på däcksluckan och tittade fram. Hon var lika smutsig och tovig och svartmuskig som han själv. Nu sken dessutom ansiktet kopparrött genom lusskogen:

— »Dra i pumpen, aset där! Vattnet går opp i skinnfällarna.»

Men fiskköparen rörde sig inte:

— »Du tål väl blötas ur lite, full av smuts och fan som du är», sade han. Men käringen bara grävde ett tag under däckets och kastade en våt trasa, som hon torkat kärlden med, honom rätt i ansiktet; så lade hon sig framstupa över däcksluckan och gav till ett flatskratt.

— »Har du varit ihop med brännvinet mitt igen, din. . .» Men så märkte han, att vattnet stod över trallarna. Det skvalpade bland lasten och blötte på fisken, — men fisken var pengar, och han tog ödmjukt i pumpstången. »Det var ett djä-ä-ävligt sätt å leva det här, men det skall vara slut, då vi kommer i land, din satans dynghöna», mumlade han mellan tänderna. Så slog han hand i däckets: »Din satans dynghöna!» ropade han efter käringen.

Men käringen hade krupit ner och snarkade ren i de våta skinnfällarna.

Fiskköparen hade visserligen full last, men han var snål och kunde ej motstå frestelsen att gå i land på Stor-Kolaningen och fråga efter salt sik. Det var det yttersta skäret nordpå, en rund kullerstensholme med en grå bastu överst. Där bodde Zackris Matt och Mattas Isak. Fiskköparen besökte dem årligen på sina färder. De kommo ner ur bastun och hjälpte till vid förtöjningen.

De voro varandras motsatser, de två i fiskelaget.

Mattas Isak var liten och svart, spänstig som en stålfjäder; livliga ögon och en sturskt framskjutande haka. Han var klädd i skjorta av grått halvulle, söndriga byxor, snörda med en rem över skjortan, sälskinnstossor utan strumpor och för övrigt ingenting, inte ens mössa på huvudet. Och invärtes var han den typiska vagabonden, släkt med den fria vågen på det ostadiga vatten, som

han levde större delen av sitt liv på. Han ägde en koja i byn, nere vid ångbåtsbryggan, en käring, tre osnutna ungar och en häst. Litet jord hade han under Holms och för den gjorde käringen dagsverke i höbärgningstiden.

Zackris Matt var lång och enögd. Röd-rutiga skjortärmar, blå väst, svarta byxor och högskaftade stövlar. Ett skarpt skuret ansikte, klart och vitt i hyn, och sirliga notklavar i kindlädret. Skägget var rödgult och gick ända upp åt öronen på honom. Han bar sig med den stadgade opplandsbons värdighet, men han var tillika god fiskare och träkarl och ihärdig att lägga ut rävjärn om vintrarna. Han hade hemman och hustru oppåt bygden och skulle helst ha levat som stadgad karl och bonde. Men hemmanet var litet och skuldsatt, och det var ont om kontanter. Så kom det sig, att han var här,

en av de sista i den glesnande skara av opplandsbor, som ännu lågo ute i fiske. Men stannade han ett tag framför bastun där uppe på Stor-Kolaningen med havet omkring sig och tänkte på gården och jorden och bondemannens trygga liv till lands, så tyckte han, att han stod som Mose på berget och såg på avstånd in i det förlovade landet, dit han visst aldrig skulle komma, förr än de mässade ner honom i jorden borta på kyrkbacken.

Jo, de hade salt sik sen sommaren. Det blev handel av. Fiskköparen ljög naturligtvis: priset hade nordpå varit 65, men för gammal vänskaps skull kunde han gå in på att betala 70. Och eftersom det var fråga om vänskap, gingo de upp i bastun och ställde på kaffe; fiskköparen var allt ännu lite mjölig i mun efter seglatsen. Det fanns något starkt i en plåtkutting under Mattas

Isaks brits, och så gick solen ned, medan de sutto över kaskarna.

Matt och Isak hade inte fått tala ett kristet ord på sex veckor, för där i bastun satt man bara och såg på varann och rökte och sade: »jaha», och då visste man genast, vad det var fråga om. Därför var det gott att få sitta vid en kaffekask med en som var erfaren på sjön och visste, huru det stod till både söderpå och nordpå och i alla andra väderstreck med. Och för resten var det här ett litet och uselt skär. Låg nordan hårt på, så sög det omkring hela landet, så man inte fick ut båten ur hamnen en gång. Och kom man ut, så kunde stormen och sjön överfalla en, så det gick löst på båt och bragder och liv och alltsammans.

Var var fiskköparn under den sista stormen?

— »Västerpå i Sundet. Där vart tryggt att ligga. Inne i Sundet gjorde han ingen skada, förde bara taket av Harras Mandas fähus. Men för Östmans Gabrel gick det många skötar den morgonen.»

— »Ja, vi var nära att bli där vi. Det var bara ogjort.»

Årets stora tilldragelse. Zackris Matt berättade:

— »Vi hade bara ett par krokar inåt land, för det såg osäkert ut, och när det blåste upp, skulle vi dit och ta in dem. Det gick med den första, — men så kom han, stormen, rakt som ett skott, i ögonblicket, och rev opp sjön med detsamma, så det gick brott på flera famnars vatten. Det var sjö, så båten stod rätt på ända. Rätt på ända. Isak där satt vid framårorerna; jag såg honom ett tag ovanför mig rätt oppe mot skyn. Skötar och fisk och stenar och allt vad löst

var i båten ramlade över mig; bakstammen skar under, så jag satt ända opp till armarna i vattnet, och i detsamma slog båten överända och föll över oss precis som en råttfälla. Där låg vi under; jag hade fått skötelnen om stövelskaftet och hade svårt att bli fri, men ur kom vi oss ändå och höll oss fast i kölen en stund, tills han tumlade om i sjön och kom på rätt köl igen. Sen stod vi på knä i båten och höll oss fast i suden, för nånting falskare finns inte på sjön än en båt i marvatten.»

Isak var av det slaget, som blev klar i huvut och stygg i käften av brännvin.

— »Aldrig har jag sett Matt rädd på sjön», sade han. »Men den gången las han fader vår.»

— »Visst satan las jag fader vår. Och det hade du bort göra med; för det var ett stort ögonblick, och vi var nära Gud.»

— »Nära land var vi åtminstone, och det ett bra land till på köpet: Krokskärsvik, där botten är jämn, så sjön inte kunde slå sönder oss.»

— »Ja, landet, det är den trygga grunden och allas vår räddning — likt Honom, som har skapat det åt oss att bo på.»

— ». . . och givit oss sjön för vår bärgning», satte Isak emellan.

— »Du blir så stygg i käften, Isak; det ska jag säga dig varligt och vackert, att bättrar du dig inte, så får du båtshaken i nacken en dag alldeles som farbror din. Sanna mina ord. Sjön kan aldrig vara Guds verk, så falsk som han är. — Vi var framme i viken, då han slog om båten igen, och nu sögs jag från honom. Det var underligt att rulla om i sjön; han kvävde mig ned ända till botten och lyfte igen. Är det meningen, att jag ska opp, tänkte jag, så kan jag väl

hjälpa till själv, och gav en skapligt bra spark i botten. Ja, det blev en mun med luft, förr än det bar ned igen, men nu var jag närmare land och hade inte så långt till botten heller. Det gick fortare för mig; och när Isak kom med båten, var jag på strand och tog mot honom.»

Sån var sjön. Våt var den och kall var den. Och inte lät den en leva en ordentlig mans liv. Zackris Matt och fiskköparn voro av annan sort än Isak. De blevo mjuka av kaskarna och smulto bort invärtes, och vad de sågo, var allt lite oklart, men vackert och långt borta: jord och gård och anständiga människors bygder. Det var livets stora gåta, som Zackris Matt kämpat med och grubblat på under långa stormdagar på britsen. Huru hade människorna kunnat befria sig från sjön? Förr i världen lågo de här ute från alla gårdar efter både säl och

strömning. Till och med själva Gammalgårds Herman hade en farfars far, som förgicks i sälfiske vid Helsingkallan. De måste ha varit kloka och beslutsamma karlar, de som sade sig en dag, att nu far jag inte mera dit ut, jag för min räkning, de andra må göra vad de vill.

Elden flammade i spiseln och ur skuggorna skeno männens ansikten fram, rödglänsande av sommarväder, spiseld och sprit. Käringen kom upp ur båten, härsken och sugen, men spritlukten livade upp henne, och när gubben signalerade med fingrarna priset på fisken, kom det liv i byltet. Hon ställde en gryta med fläsk och potatis på elden, och så satte hon sig att steka tunnpankakor.

Oset slog in i rummet.

Zackris Matt vädrade i luften och såg tankfullt framför sig med sitt ena öga; det

andra låg som en surmjölksstrimma mellan döda ögonlock. Det var ändå något, när det fanns en som kokade och stekte och bäddade sängen åt en.

Fiskköparen hade fått sina tankar stadig inriktade på land, och nu sade han med allvar i rösten:

— »Ja, sjön är våt och falsk och djävlig att leva på. Men det har varit vårt liv det, Matt. Länge har du sålt fisken åt mig, år efter år, och vi har kommit bra överens. Men nu lägger jag opp. Det har jag varit klar på länge. Så det är sista gången du sålt åt mig nu. Och tack ska du ha för det, som har varit.»

Eldskenet flammade i tagelsnåret kring gummans ansikte, där hon stod lutad över stekpannan, och svetten rann i grumliga droppar utefter näsan på henne. Nu vände hon sig hastigt om:

— »Jesus, vad säger du? Ska vi sluta opp? Och bo i land och i ro? Klokare karl har du aldrig varit.» Hon strök av handen mot kjolen och räckte den åt fiskköparn. Ett ärligt handslag. »Och för allt vad vi trätt», sade hon, »ska vi vara vänner».

Det tog Zackris Matt åt hjärtrötterna. Han tänkte på Mari. Hela rågbygden trädde honom förunderligt nära: stugan, fager och fin, med rännar vid fönstret; högsängen med ranan och handklät; panelen, som glänste, — och det trygga livet till lands, över vilket kyrkklockorna ringde in helgdagsfrid och ro. Nu var ögonblicket inne, då han skulle stiga fram som den kloka och beslutsamma mannen och säga det avgörande ordet. Det var inte anfäktelse och köttens begärelse det här, utan det gällde det timligas lycka och det evigas salighet. Han hade gjort

avtal med Isak på stranden av Krokskärsvik, och nu skulle det bekräftas.

Då gumman ställde fram maten, hällde han kopparna fulla med klart brännvin. Notklavarna stodo styva och allvarliga i kindlädret:

— »Det är som det står i bibeln», — han harklade sig — »Gud skapade människan, man och kvinna gjorde han dem till att arbeta på marken och uppfylla jorden. Men aldrig står det skrivet, att han satte dem på sjön, som har varken tistel eller törne, utan är bara den ondes våta falskhet alltigenom ända ner till botten; och därför är det här livet mot Guds lag och ordning, och vi får ingen frid utan är lik den, som gått vilse från sitt rätta hem och hus. Och eftersom jag inte på annat sätt får någon frid inom mig, skall jag göra som ni och överge sjön, för jag har länge trängt efter

ett bättre liv. Och för att ni ska se, att det är ärligt allvar jag talar, så bjuder jag min del i hus och båt och bragder här i denna kväll åt Isak, min kamrat, alldeles som avtalt var den morgonen, då vi stod på stranden av Krokskärsvik och hade mött Guds öga i stormen. Står du vid ditt ord, Isak, jag frågar dig: står du vid ditt ord, så gör vi opp köpet här i denna kväll.»

Så brände Zackris Matt sina skepp, och Isak gav handpengar. Fiskköparparet fungerade som vittnen. Och när tunnpannakorna gingo av stapeln, smulto de två hemsjuka bort och drömde sig till lands var på sin fason. Mångahanda bilder drogo förbi, och det ryckte i ögonvrån på Zackris Matt. Han hade äntligen gått över Jordanen.

— »Vi har levat som farande folk på

vågen», sade han till fiskköparen, »och nu styr vi in i hamnen».

Men fiskköparen strök sin smutsiga käring över knät och var rörd.

— »Söta Katrina», stammade han, »söta Katrina . . .»

Ute gick dyningen och suckade, och natten låg stor över havet. Som ett litet stenkummel höjde sig Kolaningen över den öde ytan, och överst på kumlet ur en fyrkantig ruta lyste ett gult ljus stilla och stadigt i natten.

Ett par veckor senare låg Zackris Matt på dunen i högsängen, och stugvärmens flöt som balsam genom hans leder. Barnen sovo, och Mari sov vid hans sida. Glöden glimmade i spiselvrån, klockan tickade på väggen och kissen spann på ugnen. Han gäspade en lång gäspning: sjölivet var visst bara en dröm, en elak och avlägsen dröm. Nu låg hösten framför honom och så vintern och sommarn, — årstidernas växling i det förlovade landet.

Och det blev en härlig höst.

Han var bonde bland bönder, och notklavarna stodo värdiga i kindlädret, när han gick till sina sysslor. Han skötte hästarna och körde plogen. Raka och jämna tiltor från ren till ren, tiltor med jordens fulla växtkraft förborgad i myllan. Här skulle brodden gro och skördarna mogna. Här skulle han fylla det kall, som från begynnelsen var tilldelat mannen. Med handen på plogen skulle han tjäna jorden, som skänkte näring och lycka.

Och på andra sidan plöjde Grannas Abb sin åker. Plogarna möttes vid bäcken, som var rå; de tände piporna och växlade ett par ord. Grannas Abb hade gott hemman och pengar på banken, men alltid var han full av bekymmer och misslynt, huru det än gick honom.

— »Det var elakt gjort av Gammalgårds och Åbondas att dra skiftesregleringen över

oss, just då vi fäller ut Storträsk», klagade han. »Dem går det inte hårt åt, såna hemman som de har. Men det ska du få se, Matt, att här blir så dryga kostnader, som inte du och jag går i land med.»

Matt tog sig åt håret. Det kunde allt vara så, men man fick väl försöka dra sig igenom ändå. Och vad Storträsk vidkom, så blev där god gräsväxt kanske ren åt sommarn.

— »På norra liden», sade Abb, »på Frönäs och Åbondas. Men du och jag, som har neråt utloppet, får vänta på den gräsväxten. Så de har allt lagt för stor tunga på oss med den fällningen.»

Det kunde Matt gå med på.

— »Ja, god gräsväxt blir det väl över allt en gång», tillade Abb, »men jag är rädd jag, att våra ögon inte ser den tiden, för lång väntan blir det.»

Så vände plogarna åt var sitt håll och körde åtskils. Man måtte väl kunna vänta, tänkte Matt. Han var van att vänta både på det ena och det andra. Och belöningen skulle komma med goda skördar och fyllda lador. Ty det var så med jorden: allt medan man arbetade och väntade blev den bara bättre, och förr än man anade skulle grödan spira frodig och tät omkring en, där man gick. Där var välsignelsen. Det var annat än sjön, som blev bara fattigare, ju mera man arbetade på den.

Också stugan var annat än bastun på Kolaningen.

Då han kom från åkern, sprakade brasan på härden och värmde genom kläderna. Barnen lekte på golvet, muntra så en kunde bli glad av att se på dem. Kaffet väntade på bordet. Och Mari var blida friden och solskenet.

Nu hade hon fått hem karlen!

Hon hade visst skött gården så som en gård skall skötas, och ett gott år hade det blivit. Hon hade ökat på lagården och minskat på rågsådden. Så gjorde alla andra då för tiden. Det hade inrättats ett mejeri i byn: patron hade del i det och Gammalgårds Herman, Åbondas Jåp och andra. En övermåttan nyttig inrättning. Mjölksurran gick med ånga och tog grädde ur färska mjölken, kärnan gick med ånga, smöret lades i drittlar och skickades till Danmark, och alla värdinnor förde mjölk till mejeriet och satte in penningar på banken, Gullans Greta, Frönäs Anna-Kajs, Gran-nas Edla — allihop. Också Mari hade sin bankbok, fast den var bara i sin början.

Ja, hon hade skött gården. Men hon kunde ju inte med allt heller, och det var mycket, som frågade efter en karl. Körredskapen hade förfallit, och så var det harven

och spadarna och greparna. Och tråkärnen borde bandas upp. Det fanns tillräckligt med arbete inom hus för Matt, när dagarna blevo korta och kvällarna långa.

Han tog ned virke från sparrarna och täljde med yxan. Långvedsbrasan flammade på spiseln, barnen sovo i sina sängar, Mari spann på spinnrocken, och tankarna rörde sig om jorden. Lantmätar Bärlund hade mätt upp markerna. Deras låg gudskelov väl till, men Frönäs Hindrik hade sitt till det mesta nere vid sjön och i skären. »Kom i håg det, Matt, då sammanträdet blir. Då ska du säga: Frönäs Hindrik, han ska flytta dit, där han har sitt, och vi ska ha Grannas Abbas hemåkern, som rätt är, efter som Abb får av Frönäs Hindrik. Men minns det, att du inte låter Bärlund ge åt dig Frönäs lillåkern, för det är lågt gradtal, så en inte kan föda en kalv på den.»

Och Matt skulle minnas. Han täljde med yxan så spånorna flögo utåt golvet. Allt var så bra ordnat och förspänt. Mari sade: så ska det vara, och då visste Matt, att så var det. Ingenting i världen kunde vara lugnare och tryggare.

Och veckorna gingo. Rönnarna blevo röda och frosten lade sig på marken. Domherrar och korsnäbbar hängde i grenarna utanför fönstret, och en dag kom snön och klädde bygden vit, skinande vit. Det var blått och skärt i luften. Ur alla skorstenar steg röken grå och lätt mot skyn; och under alla tak levdes bygdens trygga liv i varma stugor, omgivna av fyllda bodar och väl försedda visthus. Det var gott att tänka, det — för den som slitit på sjön. Matt kunde nu sitta hela dagen och slöjda.

Han tog sig för att göra slädar.

Mari såg allt emellan lite snett på hans arbete. Han satt i vägen, då hon bryggde och kokade. Det låg virke och spånor på golvet. Stugan var aldrig städad och fin som förr, då hon var ensam. Det kunde vara besvärligt att för jämnan ha en karl i gården. Det följde bara skräp och oordning med karlar. Hon kastade på nacken och slamrade med kokkärnen. »Du kunde då hänga mössan och kläderna på spiken och inte kasta dem utefter bänken»... »Och så kan du maka åt dig litet, du må väl se, att jag inte slipper åt grytan»... »Och så kunde du köra hem ett par lass hö; en vet inte, huru länge den här snön ligger...»

Det hade hon rätt i. Matt spände för hästen och körde bort längs vägen, som ringlade sig fram mellan stugor och gärdsgårdar; klockan pinglade i seltyget. Nu var det möjligt att städa stugan lite. Mari

stälde kaffepannan på och skickade flickan med bud till Grannas Edla och Gullans Greta: det var länge sen de pratat bort en stund i lugn och ro . . . Men stugan kunde inte bli som förr, huru än hon försökte. Det låg virke på golvet bredvid ugnen, och verktygen skräpade i vrån. Hon satte händerna i sidan och beklagade sig. »Jo, nu hade hon fått hem karlen, och det var ett rent elände.»

— »Jag håller min Abb i framstugan, jag», sade Edla, »när han får det huvudet på sig, att han skall ihop med träarbetena.»

Det var Edla, det. Men Mari hade ingen framstuga. Sån karl hade hon: smått och uselt hade han byggt åt henne. Inte en framstuga en gång. Och hade hon inte skickat honom till Sörängen i dag, så hade han visst lämnat korna utan foder, fast det var mjölken en skulle tjäna lös lite pengar på nu för tiden.

Var det sant, som det sades, att mejeriet skulle höja på mjölkpriset?

— »Ja», försäkrade Edla. »Det sa Åbondas Jåp i handelsboden, när jag var där i går afton. Jag hörde det själv. De får inte så mycket mjölk de behöver. Men nu lär det allt bli mera mjölk i mejeriet och mera pengar i byn.»

Det sved i Mari, då hon tänkte vad lagård Edla hade och Greta och alla andra. Jo, de skulle allt få pengar de. Men hon stackare? »Det lär inte båta mig, om de än höjer priset», sade hon. »Liten lagård har jag, och så ska det tas undan för filmjök och smör, nu då jag har fått hem karlen.»

Det var underligt menade Gullans Greta. Gav hon smör och filmjök åt karlen? Och kanske åt ungarna med? Sánt hade man då aldrig hört talas om. På det sättet skulle de ju äta ut en, så man rakt kunde komma

på landsvägen. Vad hade man då för vinst av att man stillade korna och lade ned pengar på Storträsk för att få mera gräsmark?

— Grannas Edla satt med armbågen på bordet och spärrade ut fingrarna till ställ under tefatet medan hon sörplade i sig kaffet.

— »Du har inte sett slutet på Storträsk än, du Greta», menade hon. »Sanna mig, Gammalgårds Herman hade allt öga på Storträsk, när han drog skiftesregleringen till olycka över oss. Och när han nu blir liksom lite släkt med Bärlund, så ska han väl tvinga sig till vad han vill.»

Släkt med Bärlund?

— »Har ni då inte hört det? Den där studenten, som Bärlund hade att reva opp marken, de kallar honom för Jonatan, har hållit till i loftet hos Gammalgårds Ann-Lovis om nätterna. Och vad de haft för sig där, kan en förstå, för nu är det som det

är med Ann-Lovis för allt vad hon varit stursk och stor på sig förr. Ja, jag undrar, vad Herman ska säga, när han får veta, vad som skett med flickan hans, för giftas blir det inte, — men det kan ni förstå, att nu sätter Herman betset i mun på Bärlund och kör vart han vill.»

Matt körde släden långs vägen, som ringlade sig fram mellan stugor och gärdesgårdar. På alla vägar körde slädar, det var klang av klockor och bjällror i luften. Långa rader av lass kommo honom till mötes: hästarna gingo sävligt och karlarna stego sävliga och lugna bredvid lassen. Samma trygghet över människorna som över stugorna, där de lågo inbäddade i den första snön. Den stora friden och tryggheten trängde ända in i hjärtat på Matt... Vägen slingrade sig vidare. Klungorna av

gårdar och byggnadskomplexer blevo allt längre bakom honom. Slätten låg vid och fri åt alla håll, ett skinande vitt fält, genomdraget med ett nät av diken och gärdesgårdar, sköt med en djup vik in i skogen, som mötte med snö på grenarna och snö på sluttningarna, sträckte sig vidare som ett smalt sund mellan bergåsar med stenkummel, där gammalt folk sett drakelden brinna förr i världen, och vidgade sig igen till väldiga fria ytor, överströdda med lador och skogsbackar och björkholmar: Sörängen.

Ur skogen klang jakthornslåt, och så tog en hund upp med en häftig påstickning: Bärlunds Bona. Patrons hundar stämde in. Drevet gick inåt skogen och dog bort.

På Sörängen låg snön vit och orörd.

Ett rävspår gick över vägen och vidare utmed diket ända upp till ladan. Matt såg på det och måste slutligen stiga av släden

och gå ut i snön. Han granskade med sakkännarblick. Där hade den krafsat efter möss . . . och där hade den följt ett hermelinspår. Jo, rävjärnen skulle ut. Ett par skinn till vintermarknan! Patron och lantmätarn sköto bara harar; Matt ensam var specialist på räv.

Han fyllde skrindan och kom hem i skymningen med den första vinterns lugn i sinnet och stugans varma trevnad i tankarna. Mari hade visst glömt smöret, men gröten var varm och god. Efter maten tog han fram virket och började tälja framför brasan.

— »Nu höjer de mjölkpriset på mejeriet», meddelade Mari.

Det var en fägningsam nyhet.

— »Och när mjölken blir så dyr, så har vi väl inte råd att äta smör», fortsatte Mari.

Det var omtänksamt talat. Hon var alltid klok, Mari.

— »Och så ska du akta, att inte spånorna flyger utåt golvet. Du ser ju, att jag har sopat.»

Det blev lite svårt, menade Matt. Men han skulle försöka.

Den första snön blev liggande det året, och Matt arbetade fortfarande för det mesta inom hus. Det var ett större elände än hon kunnat tänka, Mari, att ha karlen hemma över vintern. Hon kunde ju inte skicka honom alla dagar efter hö heller. Det var mycket bättre förr, då han var ute i vinterfiske. Ja, hade hon varit på Kolaningen den gången, så inte hade där blivit någon handel av med Mattas Isak inte. Det skulle hon varit kvinna för. Men nu fick hon ta det som det var.

Och det mesta han gjorde, gjorde han på tok. Inte förstod han sig på gård och jord, och inte visste han, huru folk bar sig åt på landet.

Det led mot jul. Det var slakt och bak, och värten till limpan och julölet ångade i sån. Mitt i stöket lyste Bärlund ut sammanträde. Matt stod lugn i skocken av karlar: han visste vad han ville och förstod huru det skulle vara. Och inom sig kände han, att han var lika god som var och en av de andra. Bärlund kom med kartorna under armen, och när allt var färdigt att börja, steg Gammalgårds Herman in, bred och brun och dryg. Han gick rakt fram till bordsändan, säker som på tinget, och när han satte sig, såg han sig omkring med en blick, som sade: det här är jag, Gammalgårds Herman och nämndeman. Och då tystnade sorlet i stugan.

Det gick bra till en början, men så körde Gullans Karl och Åbondas Jåp ihop om Sörängen. Svetten pärlade fram i Bärlunds fetlagda ansikte, som var rött ända opp under de gråa hårtestarna vid tinningen. Gammalgårds Herman slog handen i bordet: »Tyst, karlar; här har lantmätarn rätt.» Jåp föll undan, men Gullans Karl stod rak med handen i byxsäcken — han var mörk med blå skäggbotten och en ståtlig karl: — »Mig tystar du inte, Herman, när frågan är om min jord och inte din», och så bar det löst igen. Allt flera drogos med, ju längre det led, och snart var det eld i krutdurken på alla kanter. Ett värre gräl hade Matt aldrig varit med om, inte ens på hästmarknan i stan. Matt försökte att stå på sig, men Abb hade övertaget, och ändå hade Abb så när spottat honom rätt i ansiktet. Abb hade Herman och lantmätarn på sin sida.

Herman slog igen handen i bordet: »Hålls du på Kolaningen och gäla strömning, Matt; men håll käft i sånt som går över ditt förstånd!» Då svek modet för Matt. Han var inte Gullans Karl. Han knep ihop läpparna och teg, molteg, vad man än sade.

Men det stridbara modet bara växte omkring honom. Jorden, jorden, jorden, — den var som livet, den var mer än livet. De hötte med knytnävarna åt varann, och där lades grund till fiendskap in på kniven. Det var hårda ord och fientliga blickar, ännu när de vandrade hem längs byvägarna, och med varje karl, som slank in genom sin hemport, droppade fiendskapen in i gårdar och stugor, genom hela byn, och eldade upp sig framför kvällsbrasan, under det att husfolket blåste på.

Matt var spak och skamsen, när han steg över hemtröskeln.

Jo, de skulle få lillåkern och Abb behöll hemåkern, och Gammalgårds fick allting sydpå Storträsk, men i stället fick Abb nordpå träsket, där det är torrare mark. »Men vi får gå ifrån Storträsket vi, eftersom vi ska ha allt vårt i Sörängen.»

Då satte Mari händerna i sidan och lät honom första gången veta, vad karl han var. Gav efter för storbönderna! Var rädd för dem! Sa kanske tack ska du ha, när de tog av honom jord och gård och alltihop. Och lät Bärlund ge lillåkern... herre, du min skapare... Frönäs lillåkern, där man inte fick föda åt en kalv en gång. Och honom hade hon skickat till sammanträdet. Hon hade ju bort gå själv. Men huru kunde hon tänka... huru kunde hon tänka... tvi i helvete vad karl hon hade! Och hela Storträsk åt Gammalgårds! »Eller har jag rått dig, att göra något orätt? Ligger inte Abbas

hemåkern till för oss? Är det inte jorden, vår jord, vår egen jord, den vi ska leva på och ge i arv åt barnen, jag bad dig ta vara på? Eller tycker du, att vi har för mycket av den, eller att Gammalgårds och Abbas har för litet, så du måste hjälpa dem? Herre min gud och min skapare, vad ont har jag gjort, att detta skulle komma över mig?»

Det kom i ett jämnt flöde och sen i små skvättar. Det var, som då hund lyfter på benet: det ville aldrig ta slut. Nu satt hon på ugnsbänken och vred händerna och kved.

Matt hängde huvudet och teg. Så började han att tälja med kniven, bara för att göra något. Det skulle bli fjättrar till slädarna. Då steg Mari upp och knöt duken på huvudet. Nu kunde det vara slut med slädarna. Ingen gjorde slädar i stugan. Vilde han inte arbeta i lidret, så kunde han köpa dem färdiga på vintermarknan. Inte

pengar? Jassåå, han var fattig, odågan? Rådde hon för det? Kanske var det hon, som hade skänkt bort jorden åt Abbas och Gammalgårds? Men virket skulle ut ur stugan. Han kunde banda upp hennes träkär i stället. Därmed gick hon.

På vägen mötte hon Gullans Greta.

Greta badade i tårar och var utom sig. När skulle Herrans straffdom komma över dessa Sodoms och Gomorras ängder. Förr var Rös Johan kyrkvård, nu var Åbondas Jåp. Den ena rövade herden och den andra rövade lammen . . .

I vägskälet stodo Frönäs Anna-Kajs, Åbondas Mina och Grannas Edla. Det var fullt gräl mellan dem alla tre. Och andra kommo till. Så hölls det andra sammanträdet i vägskälet, och det var hetare än det första. Mari spottade Grannas Edla mitt i ansiktet: »För rätt ska vara rätt,

och sant ska vara sant, och om din Abb spottar på min karl, så kan jag väl spotta på dej, för mer är du inte värd och inte karlen din heller, när ni håller samman med en sån en som Gammalgårds Herman, som ger flickan sin i betalning åt lantmätarbiträdet för att få Storträsk av den som är fattig och får slita för födan . . .»

Följande dag kom Matt från handelsman med tobak och kaffe och vetemjöl för julen. Alla människor sågo illa på varann, och Matt tyckte, att t. o. m. stugorna glodde styggt på varandra med dolska och ondskefulla fönster. På byvägen kom Abb körande emot honom och styrde hästen så oförsiktigt, att Matt fick kasta sig handlöst åt sidan för att ej komma under hovarna. Papperspåsen sprack och kaffet rann ut i drivan. —

Mari var mitt uppe i julstöket. Ville han

ha mat, så kunde han söka åt sig själv. Han måtte väl se, att hon inte hade tid med honom nu. Han satt stilla i dörrvrån, sög på pipan och bandade träkärl. — Men så föll det honom in, att han borde binda facklor till julen. Mari hade storbak den dagen; hon sopade ugnen, då han kom in och vrok ett fång fackelved på golvet, just där hon skulle bära kakorna. Hade man sett en skamlösare karl! Hon drog rakan ur ugnen och smet den i ansiktet på honom; röken och gnistorna stodo om hans röda skägg.

Efter den dagen sysslade Matt utevid, och Mari regerade i stugan. Det var bättre så. Frampå vintern var han dagarna i ända i utskogen. Det gällde ved och timmer. Han skulle bygga till. Framstuga. Någon plats skulle han väl ha för sina träarbeten. Dag efter dag och vecka efter vecka var han där ute. Det led mot vår. Han satt på timmerstockarna, och stöttingsmedarna skuro in i vägen, där snön var smältande och mjuk. Klockan pinglade sömnigt och melankoliskt i seltyget, och han tänkte ut;

huru han skulle ställa det med framstugan. Han kunde se den för sitt öga. Dyrt blev det, jo, jo, men han kunde ha trävaror att sälja på vintermarknan ett annat år.

I år hade han ingenting haft att föra till marknan. Inte en räv hade gått i järnen. Han hade dem ute ännu, fast det blev slut med vintern och skinnen blevo dåliga. Han stannade hästen nere vid liden och gick att se om järnen. Men vid det första blev han stående och tog sig fundersamt åt huvudet: Bärlunds Bona! Det var byte, det. Han tänkte efter, huru högt Bärlund skulle taxera skadan, och det grävde i inälvorna på honom. Han hade mött olyckan mer än en gång på sjön: där kom den rejäl och stor, så man krympte samman inför den. Men på landet! Där kom den som en död hund. Hela världen var lik en död hund, som man fick skämmas för.

Han tog Bona, kvävd i järnet som hon var, och lade henne på stockarna. Klockan pinglade igen sorgligt i seldonet och stöttingsmedarna skuro in i snön. Han visste, vad han hade att vänta där hemma: först ett jämnt flöde och så små skvättar, som aldrig skulle ta slut. De vätte ända in i själen. Och allt folk i byn skulle tala om Zackris Matt och Bärlunds Bona. För resten kom folket i byn honom inte vid. Mari hade fått stämning, för att hon spottat Grannas Edla i ögonen och sagt att Gammalgårds Herman givit flickan i betalning åt lantmätarn, och så hade Mari tvungit Matt att ta stämning på Abb, för att han kört över honom, så julkaffet gick förlorat. Och när de kommo till tinget, fick Mari plikta, men Matt hade domarn kört ut, så det var rent skam och vanära, som gick över honom.

Gammalgårds Herman eller Gullans Karl skulle domaren nog inte ha kört ut.

Men det var väl så, att han allt stod utanför ännu, Matt, fast han gått över Jordanen.

Ute på slätten mötte han Mattas Isak. Isak hade dragit not under isen på Sörfjärden och hade lasset fullt med braxnar. Han var smutsig och illa klädd och luktade brännvin:

— »Du har det lugnt och tryggt du nu, Matt, och ska bygga till.»

— »Ja-a».

— »Och så har du kvinnan, som sköter om dig, så du har det varmt och bra, när du kommer från skogen.»

— »Ja-a».

— »Och ett gott år har ni haft, ni bönder, så du har väl ökat på lagården och får pengar från mejeriet.»

— »Ja-a.»

— »Men en sup kan du väl ta ändå?»

Isak drog fram brännvinsflaskan ur fickan. Supen värmdes. Matt synade fiskarna. Det var bra fångst, det där. Såna braxnar! Matt tyckte sig känna i armarna, huru det var att hålla i telnarna, när det kom braxen på det viset. Hela lasset. Det började röra sig inom honom och det skymtade bilder för hans ena vakna öga. Och nu skulle Isak till stan och sälja fångsten på torget. Det blev allt pengar av det.

— »Ja», sade Isak, »kallt och vått och besvärligt är det, och falsk och elak är sjön. Men ändå likar jag det här bättre än att vara hemma hos käringen. — Men vad är det du har i rävjärnet, karl?»

— »Bärlunds Bona», svarade Matt och ryckte i tömmarna.

Mötet med Isak väckte ett gryende tvivel i själen på Matt. Djävlig var sjön, men det var inte mindre djävligt på landet. Hade han verkligen gått över Jordanen? Eller hade Herrens rådslag gått om intet? Var fanns det förlovade landet?

Matt gick och sökte.

Våren kom. Drivan smalt, och det skimrade grönt i lidarna och ångade ur marken. Matt gick på tegarna och sådde vårsäde. Det var välgödslade tegar, och brodden skulle skjuta kraftig ur myllan. En kvävande växtlighet skulle det bli. Matt stannade och kisade med sitt ena öga på jorden. Jo, så var det. Hade han inte förstått det förr? En kvävande växtlighet. Och alltsamman skulle ätas upp och bli mera gödsel. Bond var bara mellanledet i cirkulationen. Och under den kretsgången bubblade det fram ständigt mera liv och mera avund och ondska och orenlighet.

Stod det icke skrivet, att till straffdom satte Herren människan att arbeta på jorden? Tistel och törne skulle den bära. Men nu hade satan gått emellan, så den inte bar tistel och törne, utan fyllde storböndernas kornbodar och gjorde dem gridska och avundsamma. Satans verk var den, hela rågbygden. Vad hade då Herren i beredskap för den, som vandrade efter hans vägar? Och huru voro de vägarna utstakade, eftersom de icke gingo på det sättet in i det förlovade landet, som Matt hade tänkt sig, då han var i bastun på Kolaningen?

Där färdades en målare från Jakobstad och förkunnade det tusenåriga riket. Kring honom samlades mycket folk, och Matt slöt sig till skaran. Han likade till en början bra målarens förkunnelse. Det var en stor längtan med fast hopp och full visshet, som drog in i människornas hjärtan. Gullans

Greta omhuldade målarn, gav honom både pengar och smör och satt alltid och stirrade ut i tomma rymden, där hon såg hela härligheten dra fram för sin syn, medan målaren predikade. Den som snart fick komma dit in! suckade hon. Men målarens tusenårsrike var icke av denna världen, och en söndagsmorgon hittade klockringarna Gullans Greta i klockstapeln: hon hade hängt sig bredvid storklockan med psalmboken i hand. Då vände Matt målaren ryggen. Låg hans rike bortom kyrkogården, så kom det honom inte vid. Dit kom han tids nog ändå.

Så kom sommaren över honom. Luften var tung av markens växtlighet. Häggarna blommade och efter dem rönnarna, och solen sken kvävande över slättbygdens gröna bricka. Matt gick längs renarna på åkern, när rågen blommade. Han sökte inte längre, tänkte inte längre. Han led, och hans

ansikte vissnade som locket över det döda ögat. Den kvävande fruktbarheten tryckte ner honom. Det var ett helvete av gödsel och växtlighet och avund och gridskhet människorna och satan ställt till på den gamla sjöbottnen. Och mitt i detta gröna, ångande helvete gick han och vissnade. Kraften försvann ur hans senor.

Veckan efter midsommar fick Mari en pojke. Vart år fick hon en unge veckan efter midsommar. Samma bubblande fruktbarhet över allt. Och när Mari kom på fötter, skulle ungen till kyrkan att döpas. Matt spände för den blommiga schäsen, och Mari tronade som en drottning på de brokiga dynorna. Jo, det växte i år, och hon kunde öka på lagården igen. Och bankboken var inte längre bara en osäker början...

— »Ja, det växer bra», medgav Matt. Han satt nerböjd och såg på söndagsskaran,

som drog fram mot kyrkan. Och med klockklangen, som ringde i hans öron, blandades en underlig längtan efter — han visste icke vad. Prosten Ulrik Ulstadi stod i predikstolen. Han predikade evangelium i dag och lät nådens Herre utgjuta fruktbarhetens horn över den älskade bygden. Genom de öppna kyrkfönsterna svepte blomdoften in med sol och fågelkvitter, som trängde ända bort under läktarvalven, och ur prostens själ välldes fram en tacksägelsehymn, en lovsång för gräs och gröda, som fyllde alla rågkarlar och mjölkkvinnor med andakt.

Men inom Zackris Matt förtätades hymnen till någonting tungt, som sjönk och sjönk och drog med sig allt groll och agg, och där sjönk bilden av rågbygden ned allt djupare och djupare och låg slutligen som en liten obetydlig prick på botten av en omätlig avgrund. Och luften vidgades omkring

honom . . . Där var det, där var det: det blånade stort och fritt med strålande sol för hans syn, och när orgeln spelade upp, sorlade det och brusade för hans öron som tusen bränningar mot nakna utskärsholmar.

Han såg inte en gång åt Mari. På kyrkvallen gick han raka vägen till Mattas Isak.

- »Du har inte gått i fiske ännu, Isak.»
- »Har ingen kamrat.»
- »Då kan vi kanske jämka på handeln?»
- »Om du vill, så . . .»
- »Och så fiskar vi på halvpart i höst.»

Vid Jaksmäss var Matt ute på Kolaningen igen.

Solen rann upp, då han drog de första skötarna ur vattnet. Sjön gick hög med breda vågryggar och klargröna sänkor. Vinden var frisk och strök salt skum i skägget. Det var något att andas i. Och det var fisk. Fisk vid fisk. Silverströmming. Fammen full, så att inte en tråd av garnet var synlig. Och trutar och måsar flaxade omkring hans huvud och skrånade efter fisk.

— »Har du fisk, Matt?» kom det med

vinden och blandades med trutarnas skrän.

»Har du fisk, Matt?»

Matt såg upp.

En hög sastmolarigg strök förbi. Tre stolta sprisegel, spända och väl sträckta. Båten var lappad med plåtremсор långs borden, men bogen körde upp en bädd av snövitt skum över det gröna vattnet. Fiskköparen stod vid rodret.

— »Har du fisk, Matt?»

Och på däcksluckorna satt käringen och viftade med en röd halsduk:

— »Vi går nordpå vi», ropade hon. »Gott väder på sjön.»

PATRONS JULJAKT

Klas Sebastian stod vid balkongfönstret på Holms och lät cigarrglöden spegla sig i rutan. Det skymde över gården, över slätten; — en svagt dallrande oro spelade på hans nerver . . . »Dårskaper, Klas Sebastian! Den gamla vinstocken skjuter inte skott. Inga blommor längre. Den bidar en annan dag, — som kommer . . . tids nog.»

Decemberskymningen tätnade. Lade sig över den stora tvåvåningsbyggnaden, över granarna, som skyldrade höga vid inkörsporten, över vägens raka streck, som drogs

från huvudtrappan ut i den ändlösa slätten. Den fyllde stora salen i övre våningen, Klas Sebastians arbetsrum, där balkongfönstren blickade ut längs vägen över bygden, och lade en lätt krydda av vemod i oron, som dallrade genom hans nerver. »Ja, vi bidar vår dag, Klas Sebastian.» —

Klas Sebastian ville ha vidder omkring sig. Därför hade han valt stora salen till arbetsrum. Därför hade han överhuvudtaget stannat för Holms och möblerat de fjorton rummen till hem för sin ensamhet och sina tankar. Så som Holms låg. Trädgården och parken mot sjön, fasaden mot slätten. Den själlösa slätten: bönder och boskap sträcka efter sträcka; inte ett känsligt öga, som mötte med förståelse, inte en elastisk tanke, som svingade sig över jorden, — öde vidder för själens ensamhet.

Och så dallrade oron, svag, nervös, och

kittlade hans väsen, lagom för att påminna honom om det irrationella i varats komedi. »Dårskaper, Klas Sebastian!» Han slog askan av cigarren. »Och ändå . . . Den hänger fast vid livet, den gamla stocken. *Sempre una speme lusinghiera* . . . gycklar och flammor ända till den dag, vi bidar på . . . Tjaha, nu går Moje Bärlund.» Klas Sebastian hade diagnosen klar för Moje Bärlund: »Urmänniska. Intelligent kött. — För resten kött med takt: nu går han till apotekarens virabord, går till fots sina fyra kilometer, helt försynt, utan att störa. — Och nu kör släden fram.» Klas Sebastian såg på klockan. »Inte ännu. Den må vänta.»

En sådan travare som Pluto!

Klas Sebastian höll tyglarna. Det susade i luften, och vägen rann som en ström under medarna, — hela slätten rann undan, drog förbi, blev bakom. Nu, Klas Sebastian: ingen dallrande oro mer, kyligt klar och lugn in i märgen. Omvägen genom skogen! Där låg gravgården med skvadroner av lutande, ödsligt förfallna vårdar. Symboler för människors minne: fattiga rester — snabbt förbleknande tankar! — kastade i drivan över de lyckliga, som gått in i glömskans nirvana.

De drogo förbi och efter dem skogen. Slätten kom igen, men nu var det kyrkan och gårdarna. Hjärtat av bygden.

Klas Sebastian lät tyglarna ligga slappa. Pluto gick i skritt.

Den dallrande oron gjorde sig påmint ånyo. Han såg på klockan. Icke ännu? Kom han för sent? Vad betydde en överenskomelse utan ord...? Skygga intentioner, icke tänkta, icke sagda, känsliga för beröring som mimosan, men sökande varandra osynligt genom det osynliga medium, som var livet. Spindelvävar! Endast ordet var bindande. Bindande, men brutalt. Nej, intet ord! Med ordet förlorade mimosan sin känslighet, intentionerna sitt liv. Stelnade till tankar.

Klas Sebastian var mimosan.

Och likväl. Illusion som det mesta! Han visste det: livet hade intet medium, och

det fanns ingenting osynligt heller, som dallrade och sökte. — Där kom hon!

Hon steg fram ur skymningen, slank som en vidja, spänstig i gången, nerv och liv alltigenom. Ett fint ansikte och ögon som natten: Ellinor Green. Hon strök med handen Pluto över nacken, och den berörde hennes skuldra med mulen, en lätt, varmt igenkännande beröring.

Klas Sebastian öppnade fotmanteln. Ellinor Green tog plats på björnfällen vid hans sida, och Pluto lät vägen rinna undan igen.

Klas Sebastian var kyligt lugn och klar in i mörket.

— »Och nu, fröken Green, en tur utåt isen. Inte ert vanliga nej denna gång! I kväll är det jag, Klas Sebastian, som håller tyglarna.»

Hon lade handen på hans arm.

— »Var lugn. I kväll skall jag inte säga nej.»

— »Tack! Alltså för i kväll. Jag frågar heller inte efter morgondagen. Jag tror bara på nuet och evigheten. — Så styr vi utåt isen då. Det blir långt, fröken Green, där är vidder, stora som natten och ensamma. Och nu ligger de i mörker.»

— »Och så är det kanske herr Hamlet, som spökar där ute. Jag ber er . . .»

— »Nej, jag är kyligt klar och lugn. *Bien décidé*, fröken Green. — Minns ni Mentone? Rosor. Och sol som böljade värme ännu i lyktskenet under mörkret, som hängde blånande blått i lövmassorna. Jag kom från Algier med en fläkt av viddernas ensamhet ännu i själen. Jägare av blod och födsel, ni vet, — och i förtroende: *tout à fait carnassier* då för tiden. Men ni var tyvärr inte fullt utvuxen ännu.»

— »Är ni säker på det?»

— »Jag menar bara, att ni var mycket ung då.»

— »Och kanske gammal nu? Det är ju inte länge sen. Som i går.» Hon höll muffen för läpparna. »Men», tillade hon, »ni har visst blivit vegetarian under tiden.»

— »Och ni: alldeles charmant och fullt utvuxen. Bara ett lite grand för mycket konvensans i blodet. Skada. Lite för mycket korrekt. Det har kommit till efter Mentone.»

— »Korrekt? Att åka så här utåt isen — med er. Fråga morbror Ulrik.»

— »Ulrik Ulstadi. Aktning för hans andliga ämbete. Vad han tänker om mig, kan vi lämna osagt. Men han har sin syn på människorna. Sund. Grundad på erfarenhet. Han är van att läsa välsignelsen över köttets förbindelser, — tyvärr inte över själens. — Men här är det ju fråga varken om det ena eller det andra.»

Han lät Pluto löpa ut.

— »Vi ska bara söka en julgran», tillade han. »Jag glömde att säga det: därför styr vi utåt isen. Och det bör till och med Ulrik Ulstadi approbera.»

Pluto löpte i starkt trav; den lätta släden var lagom belastning för hans senor och muskler och lungor och hans lust att sträcka fullt ut på hård och slät is. Granarna, som voro stuckna i snön för att utmärka vägen, dök upp, drogo förbi och avlöste varandra, tätt, brådiskande, oupphörligt; och lätt och lekande dallrade bjällerklngen ut över vidderna, in i skymningen, som lade sig allt tyngre på isar och land.

Klas Sebastian såg tankfullt ut i den tätande rymden.

— »Tror ni på själens förbindelser?» sade han. »På själens existens över huvud?»

— »Och de dödas uppståndelse och ett

evigt liv. Åå—då. Morbror Ulrik är själasörjare.»

— »Låt Ulrik Ulstadi vara vad han är.»

— »Nej, det får han inte. Vet ni vad han är? Sjuk. Influensa. Ni får inte höra honom i julottan i år. Och det är skada.»

Alltid detsamma. Spegelfäkteri. Men inne i Klas Sebastian var det allvar i kväll. Det sökte efter luft. — Han höll stramare i tygeln. — Var var människan? En ohjälplig mur av konventionella former och vedertagna åskådningar omkring henne? Eller fanns hon icke till? Han såg på Ellinor Green. En blick, — men den gick djupt. Stämde om varje fiber i hennes varelse. Hon kände det. I en annan tonart. En ny och främmande.

— »I år vid julottan hör jag ingenting», sade han kallt. »Men jag vill inte, att ni placerar prosten Ulstadi emellan oss här i släden.

Inte i kväll. Han har tillräckligt länge stått emellan oss, fröken Green. Nu vill jag veta — jag frågar på samvete — om det finns . . . om ni har erfarenhet av att det finns själ i världen?»

— »Vill ni så nödvändigt veta det? Gud, min Gud. Allt är . . . allt är simpel lystnad som ni själv. Själlöst allt: människorna, världen. — Varför tvingar ni mig att säga det, när ni vet det? Vi vet det båda.»

— »Vi vet ingenting. — Det finns en själ i världen . . . ja, finns det en annan, så är den åtminstone långt borta. Men det finns en, och den har tyvärr fallit på min lott. Den är mycket ensam, fröken Green. Och för resten är den ett ganska ömtåligt och förgängligt ting . . . Bara en sval låga, som fladdrar och söker. Men ni sade sant: det finns ingenting att söka efter.»

Klas Sebastian erfor visshetens stora lugn.

Det fanns ingenting bakom det konventionella spegelfäkeriet. — Han fortsatte raljerande:

— »Ja, en liten förgänglig låga. Farligare är det inte med vegetarianismen: den gamla köttätarn har bara blivit lite mera gurmand med åren, det är allt. Ni kunde ha skäl att vara på er vakt, fröken Green. Emellanåt. — Nu kör vi ut i snön. Var inte orolig. Vi förstår oss på drivor, Pluto och jag.»

Släden plöjde i snön, och ljudet av hovarnas slag mot isen dämpades, tystnade. Skymningen tätnade till mörker. Öde lågo isarna: icke en levande varelse, icke ett vänligt, varmt ljus ur ett fönster, som sade, att det ännu fanns liv i världen. Ödliga stodo skär och holmar, mörka, kompakta massor i det gråa dunkel, som sveptes över land och sjö och uppfyllde rymden. — En lätt rysning skakade Ellinor Greens skuldror.

— »Tålomod, — en minut», sade Klas Sebastian. »Vi är genast framme.»

Han körde upp mot en strand. Skogen stod mörk och tigande framför dem. »Stopp, Pluto, här är den!» — En ensam gran, en allvarsam tung massa, som reste sig ända upp mot skyn. Skogen hade dragit sig tillbaka, vördsamt skyldrande inför den.

— »Landet heter Enmansskär, fröken Green. Och granen är styrmärke, när man kommer från havet och vill klara skivan korrekt. I år är den min julgran. Så lugn, kall och oberörd i all ensamhet. Och hög. Ända in i himlens gråa lock.»

Ellinor Green såg med stora ögon på det obegripliga. Vad var meningen? Och vad var det med den spöklika massan av grenar och mörker, som stod där hotande bister tätt inpå dem? Det kylde långsamt till is i ådrorna. Fasa. Fasan för natten och köl-

den och viddernas tomhet. Hon grep med båda händer Klas Sebastians arm:

— »Jag förstår er inte längre.» Hon lutade sig tätt intill honom, hon behövde skydd. »När jag kom... Jag väntade, ja... jag vet inte vad. En gång skulle jag väl inte säga nej. Och så blev det bara ett skämt. Som alltid. — Men nu är ert skämt hårt. Obegripligt.»

— »Hos mig är allting allvar», sade Klas Sebastian. »Om orden faller lätt eller tungt, gör ingenting till saken.» Han körde neråt isen och vägen tillbaka. »Det här är enkelt. Ni har bett mig ha julgran i år, och jag har lovat er, att ni skulle få se den. Nu har jag hållit mitt löfte.»

Ellinor Green hade ännu is i ådrorna. Tomt och fruset ända in i hjärtat. Varje vaknande tanke gled undan som vägen under medarna, och in i det frusna och tomma

dallrade bjällerklängen, — overkligt och avlägset.

Klas Sebastian lade armen om hennes skuldra.

— »Lugna er, fröken Green. Jag ville ju inte illa. Bara ett löfte att fylla. Jag är ju ändå inte så opålitlig, som ni tror. Och ni ska visst också ha julgran. Med ljus och glitter och allt sånt. Och Ulrik Ulstadi ska sitta i kretsen av sin familj. Händerna knäppta på magen. Salig av god mat och prisande Guds godhet — mot anständigt folk, som arbetar för födan och uppfyller jorden . . . och kastar alla andra bekymmer på Honom, som lovat bära dem. Och det ska värma er in i hjärtat: var liten darrande sträng av äventyr och mystik ska domna bort, — och lugnt och stilla väljer ni den väg, som så många har trampat före er och som leder till lyckan efter Ulrik Ulstadis

mönster. Ni har lovat, att inte säga nej i afton. Så medge: han har nått toppen. Livets krona. Längre kommer ingen, för det finnes ingenting därutöver. — Har jag inte rätt?»

— »Jo.» Hon böjde ner huvudet. »Och nu förstår jag. Det är domen. Domen, som jag fruktat. Nu läser ni den över mig, oåterkalleligt, utan förbarmande. Vet ni, det är inte lätt... har inte varit lätt...»

— »Ingen bekännelse. Åtminstone i den punkten förstår vi varandra utan ord.»

— »Klas Sebastian», — hon tryckte hans hand mellan sina hårt, i förtvivlan, — »har ni... har du ingenting annat, just nu. Jag har ju inte... inte valt, inte ännu. Och du misstar dig. Jag såg aldrig på jägarn från Mentone med morbrors ögon. Jag var rädd, eller kanske var jag inte rädd. Jag väntade. Inte vet jag. — Men han finns ju

inte längre till, jägarn från Mentone. Varför är det så här i världen?»

— »Det är så, kära barn. Det finns intet varför. Det är, — helt enkelt. Och det var ingen dom, bara en önskan jag uttalade, den bästa och uppriktigaste jag har, du kära. Ser du: nu lyser ljusen från byn emot oss. Vänligt skimrande små ljus. Alla bygdens gårdar och stugor. Tro mig, där det är som bäst, där är det Ulrik Ulstadi.»

Han satt tyst en stund. Bygden tågade fram, slätten och gårdarna. Människors liv och leverne.

— »Men det är inte för mig», sade han. »Och jag vill, att du ska förstå mig; därför förde jag dig dit ut. Du såg inte ut i rymden på Enmansskär, Ellinor, du såg in i mig — det som är kvar, när du . . . Ja, utan att du vet eller anat, har du låtit mig uppleva det, som inte finnes i världen, men borde

finnas. Ömtåligt och förgängligt, ja visst, men tar jag bort det, så har jag inte aptit på det som är över. Förstår du nu? Du var för god för äventyret, Ellinor; och det andra finns inte till. — Nej, jägarn från Mentone tog inte sitt byte, när det var fullt utvuxet. Nu går hans jakt lös på livet, och det låter sig icke fångas.»

Han fortsatte:

— »Vi tror, att tonerna ligger gömda i instrumentet, som vi spelar på. De smekande och tröstande tonerna, och de som öppnar vidder och ger oss vingar. Och ändå är det bara vi själva, som åstadkommer dem . . . Instrumentet är stumt. Och kallt. Och när jag nu för dig hem, Ellinor, så vill jag tacka dig för att du var instrumentet och gav — vad du inte själv kunde ana eller förstå . . . Nej, nej, inte så. För all del. Så mycket är det inte värt. Nu kör vi uppför

allén. Tror du inte: det ska rista i köttet på Ulrik Ulstadi, när han hör Plutos bjällror klinga på gården. Men i kväll för jag dig ända fram.»

Han lät Pluto svänga i en stolt kurva in på gården. Framför trappan knäppte han upp fotmanteln:

— »Ja, i morgon gör jag ingen åktur, fröken Green.»

— »Det var fan, så doktorn dröjer.»

Toddarna ångade på bordet, och genom dörren till matsalen gingo blickarna längtansfullt till »smörgåsarna» och brännvinskaraffen, som i spetsen för falangen av ölflaskor tydligen väntade på kommando att rycka fram. Apotekaren stod med händerna på ryggen och såg ömsom på länsman Blom, ömsom på Moje Bärlund. Fingrarna spelade otåligt och oavlåtligt.

— »Det var fan, så doktorn dröjer.»

Moje Bärlund kramade toddiglasen. Mitt

på den breda hjässans valv dallrade en nervös svettpärla, och det ryckte i fettvalken under ögat. Men rösten var jovialisk som vanligt:

— »Klas Sebastian for ut med Pluto och har naturligtvis nappat fågeln. Han har jagat i tre världsdelar; — där lönar det sig inte för doktor Bergh att gå med fingrarna emellan. Ni känner inte Klas Sebastian från den sidan, ni. Har ni sett hans Holland & Holland-gevär? Ptja! Och hur han hantlar det. Så är han. Går han ut på fångst, så hjälper det inte, att prosten Ulstadi suckar till Gud eller att Ale Bergh går alla söndar i kyrkan. Ale Bergh är förbanna mej inte längre hos Ulstadi. Han ligger väl inte i själatåget heller, prosten. Nää, Berghen vankar svartsjuk i drivorna. Kanske gråter han och ber till Gud. Man kan vänta vad som helst av en karl med — huru kallar han det? —

livsallvar. Pjåsk! Men det vet jag: far Klas Sebastian ut med Pluto, så vankar Ale Bergh i drivorna som en sjutton års pojke.»

— »Och för det ska vi vänta. Satan anamma!» Länsman Blom blev röd ända in i det svarta helskägget. Han svalde tutingen i ett enda tag och slog glaset i bordet. »Kvinnan borde skickas på spinnhuset, och doktor Bergh ha ett kok stryk. Alla bönder och deras käringar, hela packet sladdrar om dem. — Och för det ska vi vänta!»

— »Lite varmt under ännu, kära Blom», sade apotekaren. »Brygg på, så, så där ja. Skål! Och så börjar vi med smörgåsarna. Var så goa.»

Äntligen ett förnuftigt ord!

Apotekarens smörgåsar voro alltid enkla. I kväll var det bara nejonögon och ett fat lakrom. Som varmt: små köttbullar i grädd-

sås. Fru Julie höll sig diskret undan för att inte störa. Man värderade henne. Högaaktade. Hon var det enda verkligt förståelsefulla fruntimmer på orten. Därför samlades man hellre hos apotekaren än hos länsman Blom... Det blev genast lite hemtrevligare, då man satte sig till bords. Jo, lakrommen hade Mattas Isak levererat, och nejonögonen voro efter fru Julies eget recept, egenhändigt inlagda... Alldeles lagom ättika för brännvinet. Apotekaren hanterade karaffen: »Moje ska ha sex supar på tutingen. Då blir han bra.» — Och Moje blev bra.

Till och med länsman Blom blev vänligare stämd: »Synd med doktorn i alla fall. Stora skulder, systemen Else att försörja, bra karl i det hela taget. — Vore hon av de rika Greenarna, Magnus på Mökkö eller Harald i Helsingfors, då kunde man förstå.»

— »Kärleken, Blom.» Apotekarn knäppte händerna: »den rena och heliga kärleken, Herre Gud! — Oss emellan: pst! Ale Bergh vet av ingen annan, så läkare han är. Och det senterar Ulstadi. Klas Sebastians, den ska inte befria honom från det där påhänget till familjen. Det förstår han. En liten fin skillnad — ur kyrklig synpunkt.»

Moje Bärlund gick över till köttbullarna:

— »Jag håller med Ulstadi. Ale har företräde. Åtminstone är han bättre att avla barn, det ser man på utanskriften. Och det är alltid solidare. Men så vidare renligt eller heligt är det inte, nej så fan anamma, det vet jag av egen erfarenhet.»

— »Ämnar du fortsätta, Moje», — över länsman Bloms ansikte böljade en röd våg,
— »ämnar du fortsätta med sånt, så går jag min väg.»

— »Nej», sa Moje Bärlund undergivet, »Gud

sig förbarme, jag har nog med dem jag har.»

Länsman Blom slog handen i bordet:

— »Du är ett as, Moje, grönrutten som Klas Sebastian. Med sånt gycklar man inte. William Greens flicka är vad hon är, men Klas Sebastian kunde låta bli att gå där och preludiera, då han vet, att doktorn menar allvar. Och rakt i julhelgen, menigheten till uppbyggelse. — För resten kunde doktor Bergh hålla sig för god att doppa i samma kopp som Klas Sebastian.»

Apotekaren lade handen på hans arm:

— »Lugna dig, Blom. Alla vet ju, vad Klas Sebastian går för. Ruinerna av tre världsdelar, jo, vacker prydnad för socknen! — Men var inte du på Mök-kö, då William Green dömdes till tukthus?»

Länsman Blom lugnade sig och räckte handen åt Moje Bärlund:

— »Förlåt Moje. Du är bra och borde inte nämnas i samma andetag som Klas Sebastian, som utan själ och ära är. — Jo, jag var på Mökkö... Den celebra affären! William Green, magnaten, finansiären. Ridare av många ordnar, — och så var det puh alltsammans. Men hade ni sett honom inför rätta. Han bar sig som en kung. Gentleman in i det sista. Ett högdjur var han, av annat korn än Klas Sebastian, fast det gick rubb och stubb, så att Ulstadi fick ta hand om dottern... Se där kommer doktorn.»

Ale Bergh kom.

Slätrakat, fast format ansikte; välbyggd gestalt av prima ben och muskler. Han fyllde ett glas och lade lakrom på smörgåsen, absolut säker i alla rörelser:

— »Ni har fått vänta. Jag satt hos prosten Ulstadi: influensa, men vi får befara en lung-

inflammation. Och då kan det gå all världens väg.»

— »Influensa.» Moje Bärlund lät kniv och gaffel falla. »Lägg på minne Ale: två skarpa toddar, en flicka, tre lakan och fyra filter, — det är ett osvikligt medel mot influensa.»

Doktor Bergh såg på honom: hälften förakt, hälften förståelse:

— »Den kuren går inte för prosten Ulstadi.»

— »Ja, då dör han. Ofelbart.» Moje Bärlund fortsatte att äta. »Då lönar det sig inte ens att låta köttbullarna kallna för den affären.»

— »Situationen är den», fortsatte doktorn, »att lämnar prosten det jordiska, så är sjukhusfrågan förlorad. Då har jag bara patron på Holms, och han är svag. Den personliga kraften, den som böjer viljorna, den är prostens Ulstadis privilegium.»

Efter maten kom det kaffe och kognak — och så: det allt absorberande spelet.

Moje Bärlund var spänning och passion genom varje fiber i sin kropp. Han förlorade och njöt och förlorade igen. Strunt! Det var bara julpengarna, ungarnas krims krams . . . De kunde vara utan; det var bra att de lärde sig försaka, medan de var små. Efter julen skulle han ta det igen. Kanske ren under helgen. En storartad revanche, någonting, som det skulle talas om. Det fröjdade honom på förhand . . . »Fan anamma, fan anamma, får se nu . . . får se . . . se, seså. — Vad ska Ale nu spela!»

Doktorn satt oberörd. Det var sjukhusfrågan och — det där andra. Han tänkte konkret, substantiellt och med stort allvar, så som man tänker på allvarliga ting. Hela världen var för honom ett system av positiva uppgifter, som måste lösas rationellt.

Som smärtade och som gav lust: det gjorde realiteterna så mycket större. Blicken gick likgiltigt lugn över bordet. Så spelade han över Moje och tog in sticket. Tur i spel . . . tja. Länsman Blom brusade upp:

— »Satan anamma, Moje, du spelar som ett nyfött barn. Jag sitter inte mot dig. Jag går.»

Men han lugnade sig, och spelet fortsattes.

Det var redan sent på natten.

Då klingade Plutos bjällror på gården, och Klas Sebastian steg in. Kort päls, cigarr i munnen. Han gick rakt fram till bordet, torkade imman av de guldbågade glasögonen och nickade nonchalant:

— »God afton.»

Moje Bärlund var helt inne i spelet; blinkade bara förståelsefullt med ena ögat:

— »Lång åktur i kväll, Klas Sebastian.»

— »Jag kommer från sågen.» Klas Sebastian var kyligt klar och lugn. »Har gjort upp en affär i afton . . . ja, kanske två . . . sålt min del i sågen åt August Mara. Men så kom jag att tänka på dina femtiåtta år och nittinio kilo, Moje. — Pluto erbjuder dig sina tjänster.»

Apotekaren tog sin mest belevade min:

— »Ett glas, Klas Sebastian!»

— »Tack! Ett glas. Men inte fler.» Det var det där hos Klas Sebastian, som verkade så obehagligt. Till och med länsman Blom kände sig liten och kuslig invärtes. »Huru är det med prosten, doktor?»

— »Jag befarar lunginflammation, och då hänger det på mindre än ett hår. Med hans hjärta.»

— »Och vad en fackman befarar, det är? Det vore större skada för bygden, doktor, än någon kan ana.»

— »Den första chocken går lös på sjukhuset; men då litar jag på er.»

— »Nej», sade Klas Sebastian. »Ni har muskler och senor, doktor. Och vilja. Nu får ni överta allt själv, det ena och det andra.

— Ert yrke», tillade han, »det att lindra lidande, kan jag begripa. Men det där: att hålla folk fast vid livet, det har jag alltid föraktat. Och ändå, — är det fråga om prosten Ulstadi, så medger jag: det är berättigat.»

— »I en punkt tänker vi lika alltså.»

— »Vi tänker oftast lika. Det är bara olika värden.»

— »Tyst, Klas Sebastian!» Moje Bärlund var i extas. »Det här är ett moment. Ett ögonblick i vårt liv, Klas Sebastian. Får se nu . . . se, seså. Fan anamma! Nu är det jag! Ja, vad gör Ale den här gången?» Han såg sig triumferande omkring. Men

doktor Bergh spelade över som vanligt, och Moje slog flata handen i bordet:

— »En sådan haj har du dragit över socknen, Klas Sebastian. I hundra år har folk dött och avlat barn och förlorat sina julpengar utan läkarhjälp, och så skulle du hitta på den där galenskapen . . .»

— »Du gör mig för stor ära, Moje.»

— »Måttlig ära: sitter i stora salen på Holms och värper och låter kommunen kläcka ut äggen, och det ska jag förlora alla goda chanser på. — Men vi ska fortsätta. Rivande är det i alla fall.»

Klas Sebastian lät blicken vila på Moje Bärlund. Lugnt och kallt, nästan forskande:

— »I år är det blidväder på julafton, Moje.»

Moje Bärlund satt som träffad av blixten. Han kunde inte fatta sig:

— »Galenskaper, galenskaper . . . Galen-

skap och blasfemi! Du är inte en kristen människa: tövader på själva julafton.»

— »Jag ville bara meddela dig det: du gör som du vill.» Klas Sebastian tände en ny cigarr. »Jag far hem ensam alltså, om du ämnar fortsätta spelet. — Ursäkta att jag störde.»

Moje Bärlund reste sig:

— »Nej, kära Klas Sebastian. Du må vara turk eller hedning så mycket du vill, men inte överger jag dig. Du ser ju, att jag kommer.»

Pluto gjorde slutspurten mot hemmet med glans.

Bygden sov med släckta ljus, och stjärnorna blinkade sömnigt stora uppe i nattens blå. — Ett svagt äckel av kvalmet i apotekarens kammare, av människor och människors leverne, rörde sig ännu innerst hos Klas Sebastian. Men det rann bort med

vägen, och han kände sig kyligt lugn och klar igen. Ett med vinternatten. Så rent, så stilla sen varje darrande nerv tystnat! — Moje Bärlund satt i släden, ett form-löst bylte av kött, slapp i varje tråd, då spelets spänning var förbi. Han mumlade för sig själv och brast slutligen ut i snyftningar: »I år blir lilla Lallan utan julklappar, och Magda och Marita. Stackars lilla Lallan! . . . Men aldrig i världen kan det bli töväder på julafton, aldrig i världen. Herren förbjude.»

Det artade sig till blidväder. Man kände det på kroppen, man såg det på himmeln. Moje Bärlund lutade sig över kartan på arbetsbordet och mätte arealerna, men mitt i allt tog han fingrarna från planimetern och steg till fönstret. Termometern visade... Ohjälpligt! Och i morgon var det julafton. — Och för resten. Sade Klas Sebastian: nu är det töväder, så var det töväder, också om termometern visade — 35.

Det var kusligt.

Och så var det ju skumt mitt på dagen!
Galenskaper.

Han vände sig inåt rummet: en hemtrevlig grå dager under det låga taket, alldeles förträffligt stämd efter det gråa och snusbruna i hela interiören... Till och med möblerna sågo förnöjda ut, lite skrangliga av år och upplevelser, ja visst. Stoppningen tittade fram här och var i sträva testar ur övertyget. Men förnöjsamt var det i alla fall; och mitt i förnöjsamheten sprakade brasan och strålade ut värme från kakelugnen.

— »Äsch! Klas Sebastian må göra vad han vill. Men den här gången sviker jag.» Han lutade sig igen över kartan och lät planimeterstiftet följa figurernas sirliga kroklinjer. Det var skärgården: Sörfjärdsörarna, Vättlot, Enmansskär... Marker, ja. Granskog och ängslappar och odlingar; sluttningar

med ung asp; lövskogssnår, glesa och genomskinliga i vinterdrivan; smala sund och bedårande näs, där holmarna kysste varandra genom vattnet...

Moje Bärlund lät planimeterstiftet stanna: jo här, just här var ett ypperligt pass, säkert, absolut säkert, när drevet kom från det här hållet över åsen. Han följde drevets gång med fingret på kartan. — Och så var det nyfallen snö nu, spårsnö. Åh, den intakta ytan av ren, nyfallen snö...! Ögat gick igen till termometern och fångade på samma gång en skymt av Klas Sebastians stövare, Pascha och Diva, ute på gården. Ypperliga drevhundar! Anglosachsare.

Men det blev visst töväder tredjedag jul också. Det skulle han säga åt Klas Sebastian. Det här med julafton var ju galenskaper. — Lallan kom in, klängde som vanligt uppför hans knä och slog armarna om halsen på honom:

— »Ja har en julklapp åt pappa, men pappa får int veta va de ä.»

— »Det är snällt det, lilla Lallan.» Moje Bärlund kände sig varm och god alltigenom, alla nittinio kilo.

— »Ja ha sytt den själv.»

— »Då stack du dig visst med nålen, lilla Lallan.»

— »Pappa ska ha den, då pappa äter.»

— »Åh, va kan det vara?»

— »De börjar me hak—»

— »Då är det visst en haklapp.»

— »Hur kunde du gissa, pappa! Men va har pappa åt lilla Lallan? Ä de många?»

— »Visst ska lilla Lallan ha julklappar.» Någonting började hänga läpp inne i Moje Bärlund, det snörde till i strupen. »Men Lallan ska vänta, Lallan ska vara snäll... Pappa har också fått vänta på så mycket... och så länge.» Nu snyftade det till där

inne: »Och så mycket, som pappa väntat på, har pappa aldrig fått. Men för lilla Lallan blir det jul ännu . . . alla år, många gånger.»

— »Moje.» — Fru Helgas röst ur rummet invid. — »Har du lite pengar åt Magda. Hon ska till handelsman.»

Jo, där var det nu. Nu gick det över honom, nu skulle det gå över dem alla; det gjorde ont, det blödde. Men han skulle bita ifrån sig — som ett sårat djur, i förtvivlan. — Han gav ju de sista i går; hade hon gjort av med dem ren? Var han kanske fullpropad med sedlar? Trodde hon det? Som en stinn plånbok, från huvud till fot, hä? Hon visste ju, att han inte fått på räkningen ännu. Och så hade han omsatt växeln . . .

Det stärkte själen det där! Han kände sig övertygad. Hade rätten på sin sida. Var det inte hans plikt att säga rent ut sanningen, — verkligheten, sådan den var?

Och om han än hade att lyfta pengar var-
enda dag i året, — vart skulle det förslå i
det här hushållet? När man levde i ett
elände, där allt tog slut, där allt var slut,
och där det var bara tomma hål, som gapade
emot en, vart man vände sig...

Hon stod i dörren, fru Helga Bärlund,
mager och tård, en förtorkad vävnad av
slitna trådar ända in på benet, tvinande
rester, som år och mödor och umbäranden
lämnat kvar av vad som en gång kanske
var ämnat till människa. Hon stod stelnad
inför det orimliga. Varje droppe av blod
hade vikit från hennes ansikte, och ur ögo-
nen — två vissna förgätmigej'er — stirrade
fasan, obegripligt tom och hopplös:

— »Men Moje, huru har du kunnat...
hur i himlens namn, Moje. Och vi har ju
inte köpt julklapparna ännu...»

Lallan började stortjuta:

— »Får vi inga julklappar? Inga alls?»

— »Krimskrams!» Moje Bärlund ställde sig bredbent mitt på golvet. Så mycket satte de värde på hans arbete! Leksaker och julgranar och annat pjåsk, — dit gick det. För det skulle han slita och arbeta. Och sen lipade man och tjöt. Jo, det var julfrid det här och hemmets välsignelse, alla fans vackra fraser, som käringar och fruntimmer hittat på för att göra det surt för en här i världen. »Men jag tänker inte lida de här barnsligheterna jag. I morgon går jag på jakt med Klas Sebastian. Ni kan väl bränna ert stearin och läsa Gud-som-haver över lutfisken, utan att jag ska sitta och se på, hur ni sjåpar er. Är det att glo för? Så där, ja, just så där, jo... Men du förstår väl att jakt är jakt. Och nu är det spårsnö och blidväder. Klas Sebastian går, han har underrättat mig i tid, och jag tänker inte lämna honom ensam i

snödrivan på julnatten. Så mycket heder har jag i kroppen. Jag har väl inte helt och hållet kvävt min själ i dina kjolar heller. Nej, för fan, ännu är jag karl för min hatt, om det gäller.»

Fru Helga hade sjunkit samman på stolen innanför dörren och snyftade. Hon höll lilla Lallan hårt slutet intill sig och strök sina våta kinder mot hennes hår:

— »Det får vara. Jag står inte ut längre. Ingen jul. Inga ljus. Mörkt. Mörkt. Allt ska vara mörkt, allt är mörkt...»

— »Seså, Helga.» Moje Bärlund talade varmt och deltagande. »Var nu förnuftig och prata inte dumheter. Du kan ju fira jul med barnen och ha det ljust och varmt, medan vi är i skogen. — Det kan för resten vara så gott, att ni vänjer er... ni får ännu fira många, många jular utan mig... när jag är borta... för alltid.» Nu var det igen något, som började hänga läpp där inne.

Nu var det bäst att göra slag i saken. »Jag går upp till Klas Sebastian. Han ordnar om provianten, så den behöver du inte bekymra dig om. Och så kan du skicka Magda dit upp efter en stund. Alltid blir det några utvägar.»

Han gick.

Helga Bärlund reste sig som ur sömnen, en sömn med elaka drömmar, och sträckte på sig. Man fick väl ta i igen och fortsätta; här fanns ju ingenting annat att göra. — Om en halv timme skickade hon Magda till handelsmannen:

— »Men gå först upp till Holms, upp i stora salen, minns det, och begär pengar av pappa.»

Klas Sebastian ordnade för jakten.

Holland & Holland-geväret låg framlagt på bordet; en blå Smith-Wesson-revolver

bredvid. Några patroner med grova hagel för vinterjakt, uttagna ur en nyss öppnad kartongask, stodo skyldrande vid vapnen. Klas Sebastian räknade:

— »Sex, sju, åtta... Det förslår för en julafton, Moje.»

Han ögnade igenom notorna. Det var två: den ena för honom själv, den andra för köket.

— »Pickles, Moje, du tycker om pickles och sardell till brännvinet... och så går den med kotletten. En pickles, alltså. Jo, linsen ska vi inte glömma. Och kaviaren och osten och caces... Vad säger du om lite kokt lax och vin som mellanrätt? Men julgröten och tårtan får du försaka, Moje.»

Moje Bärlund stod och fingrade på Holland & Holland-geväret. Vägde det i handen. Utsökt, lätt, elegant, — obeskrivligt angenäm bössa. Och ett anslag! Det

vattnades i munnen, varje gång han vidrörde den tingesten.

— »Vet du, Klas Sebastian, den här gången tänkte jag svika. Du kan begripa, att det är annat med mig, som har familj, lilla Lallan och Magda och Marita. Och rakt på julafton. Men ser du, när det kom till kritan, så svek jag ändå inte.»

— »Så är det, Moje. Du går alltid och tänker: ska jag svika eller inte? Och när det kommer till kritan, så sviker du allting — utom dig själv.»

— »Hm. Beror på från vilken sida man ser saken.»

— »Du är ändå lycklig, Moje. Du har ett centrum i ditt solsystem. Allting rör sig kring dig själv. Mitt solsystem har varken periferi eller medelpunkt. Alltså är du klar i morgon klockan sex.»

— »På slaget.»

— »Vi åker ut med Pluto. Jag har tänkt Sörfjärdsörarna och Vättlot. Drängen får föra packningen till Enmansskär. Där har jag vedtravar, och där kamperar vi efter jakten.»

— »Precis som jag, Klas Sebastian, precis som jag. Jag körde planimetern runt Vättlot i dag, och just där som Vättlot med en lång läpp kysser Vårsundsholmarna, där är ett ypperligt pass. Då drevet kommer från...» Moje Bärlund tog en överraskad min. »Nej, se Magda, vad vill du, flickan min?»

Magda stod innanför dörren och neg.

— »Mamma bad mej gå till handelsman, och så skulle pappa ge pengar.»

Det var genant. Modet höll på att svika. Moje Bärlund visste, att han aldrig skulle ha fått det över läpparna, om han inte med avsikt ställt det så, att han hade piskan på ryggen. Men nu stod ingen reträttväg öppen.

— »Klas Sebastian», stammade han halvt viskande. »Klas Sebastian. Den där förbannade kommunalläkarn, som du välsignat oss med, tog allt. Allt. Hos apotekarn, du minns. Julpengarna . . . Jag har inte ens, inte ens till julklappar åt lilla Lallan.»

Magda fick pengar.

Moje Bärlund kände sig igen varm och god alltigenom, alla nittinio kilo. I grund och botten, i grund och botten var han ändå en god familjefar, som hade omtanke om de sina. Han återgick till jakten:

— »Ja just där, vid Vättlotnäs är ett ypperligt pass, Klas Sebastian . . . och jag hade genast klart för mig, att dit ska vi.»

I skymningen tog fru Helga kappan på och gick ut i byn. Handelsman hade arrangerat julutställning i bodkammaren. Hon

kunde ju köpa ett och varje . . . hon skulle ställa det riktigt, riktigt trevligt nu. — För barnens skull!

— »Goa drevhundar, dina anglosachsare. Men vad hjälper det, när de inte får opp.» Moje Bärlund vadade i snön ångande röd i ansiktet och banade sig väg genom ungbjörkssnåret, som piskade honom med finaris mot ögonen. Han höll kurs på Klas Sebastian, som stod uppe på kullen, där utsikten var fri. »Om min Bona levde, så skulle du få se på annat. Men vi ska hjälpa hundarna: En opptagare, Klas Sebastian.» Han grävde i jaktväskan. »Har du brännvinet i din? Jag har smörgåsarna. Och så

slår vi hål på den här asken: skinn- och benfri.»

En sån julafton var det inte alla år. — Moje Bärlund hade ypperlig morgonaptit i skogen, och smörgåsarna voro förträffliga. — En sådan morgon . . . en sådan, som Vår herre bestod sin jägare bara vid ett eller ett par högtidstillfällen under hela hans liv . . .

Allt var bidande förväntan.

Långsamt ljusnande dagar i hult och snår under en vilande, grå himmel, som knappast skulle vakna för en stund, innan den gled över i natten igen; längst i söder bakom trädtopparna en blågrön strimma, genomskinlig och mild, och därifrån låg vinden, blåste icke, bara andades över den mjuka snön, över tigande skogar, försiktigt för att inte väcka, inte störa.

Det var gudomligt.

Moje Bärlund lät brännvinet rinna ner, — långsamt: det kittlade i strupen, kylde neråt ryggraden och tände helt hastigt ett litet, lätt fyrvärkeri i maggropen, små gnistor och stjärnor, som spredo sig genom alla hans nittinio kilo, lekande, lustigt.

— »Och att tänka sig, Klas Sebastian, vid det här laget vad stök i alla gårdar. Slaskvatten och oreda och allt opp och ner. Spring och fjäsk och argsinta käringar hela dagen, bara för att få sitta i stearinuset i kväll och ösa i sig gryngröt. Fy fan! Och ändå kan det vara så här lugnt, så här stort, livet, bara man förstår sig på det. Som vi, Klas Sebastian. — En opptagare till, så blir det liksom liv i skogen.»

Klas Sebastian stod lugn och kall. Holland & Holland-geväret, med kolven stucken djupt in i drivan, stod vid hans sida.

— »Lugnt och stort, ja. Och tomt. Du

har det bra, Moje, det lever alltid i ditt kött. Både där hemma i gårdarna och här ute i skogen, — allt är lika gott för dig. Och stagnerar det, så behövs det bara en opptagare och en till, så börjar det leva igen.»

— »Det är ju naturligt. Aqva vitae, så mycket latin kan jag, det betyder: liv föder liv, kära Klas Sebastian.»

— »Inte alltid, Moje. Det finns nervsubstans, som vill ha annat elixir, lättare, tunnare — jag vet inte — mera immateriellt. I dag reagerar jag inte för opptagaren, — lika litet som mina hundar... Liv föder liv? Men när det inget liv finns. Det är ju fruset, ser du.»

Moje Bärlund höjde på ögonbrynen. Åhåå... hade Klas Sebastian, hade han kanske ändå en gång, äntligen en gång darrat på handen — i det avgörande ögonblicket... och gjort en bom? Lycka till Ale Bergh!

Jo, det var en immateriell substans! Men Moje skulle vara diskret. Moje hade takt.

— »Åå skit, Klas Sebastian.» Han fiskade upp en skinn- och benfri med knivspetsen och höll den över smörgåsen. »Du ska inte bli som en sån här. Nej, du. Man behöver både skinn och ben, om man ska härda ut livet. Det vet jag, som har familj. Men ett drev ska du ha, Klas Sebastian, så börjar det leva för dig också.» Han höll jakthornet för munnen och blåste så det rungade över markerna. »Hade vi bara min Bona i behåll, så skulle du få se.»

De vandrade vidare. Klas Sebastian långs höjden, Moje Bärlund ner genom sänkan, där hans gestalt slutligen försvann i granskogsbandet. Han var vid humör och gnolade; om en stund gav han hals med fulla lungor.

Han arbetade sig upp för sluttningen på andra sidan:

»Här ska vi ha roligt, jo, det må du tro, i alla de nätter och dagar.

Och här ska vara flickor, och här...

Hoj, hallåå, Klas Sebastian. Pascha driver. Lå-å-ångt åt helvete.»

Klas Sebastian stod uppe på höjden.

Verkligen. Ett dovt eko långt borta. Bara en dallring i luften, men tillräcklig för att låta honom känna igen det utdragna ylande, som var karaktäristiskt för Pascha. Det blev tydligare för var minut. Det närmade sig. Nu föll Diva in, gällt och klingande. Det kom glans över drevet.

Det blev ett av de långa dreven. Ordinärt vinterdrev.

Moje Bärlund stod på Vättlotnäs, men

den haren lät holmarna kyssa varandra under isen bäst de gitte och satte ut på vidderna, över fjärdarna, — Herrens löphare, som skydde varken sträckor eller drivor. Minuterna blevo timmar. Moje Bärlund sökte sig ut på det öppna: då gick den över Vättlotnäs, bara för roskull, och styrde sedan ut på fjärdarna igen. Men nu åt andra sidan.

Den lockade jägarna med sig. Emot alla beräkningar. Dit de icke hade tänkt sig.

Drevet gick med dödande enformighet. Klas Sebastian stod på en höjd och följde dess gång. Inte ett tapt, inte en förspringning; lite snabbare, — så vore det komplett. Men annars var det oändligt likgiltigt, — så långt ifrån honom, längre än isarnas viddar och markernas oändliga sträckor. Och meningslöst. Hundarnas jämna skall ringde

i hans öron och vaggade hans tankar, buro dem bort, sögo dem med sig hän i det ändlöst gråa och enformiga.

Det var inte glans över drevet längre. Bara den envisa hetsen, som drev på ännu när musklerna voro styva och strupen vägrade att ge ljud, arbetade med idiotisk envishet, utan medveten vilja, utan känsla och förnimmelse, — det nakna, själlösa livet, samma liv, som arbetade överallt, i tusen senor och muskler, i tusen olika former, malde på ännu, när allt hopp var ute och alla lockmedel förbrukade, ångade i köttet, snörde till i struparna, flämtade med den ohöljda lidelsens låga brinnande i blickarna. Livets vämjeliga drevjakt efter Herrens löphare, — som slutligen inte var värd en laddning bly en gång.

Ja. Varför skulle den stora nationalekonomen slösa med subtilare ting — en dall-

rande sträng på sidan om det nakna livets brutala arbete, en levande våg av värme, som var någonting mera än blott ett lockbete för hans produktiva syften! Drevet efter hans löphare gick ju ändå, alldeles förträffligt, utan tapter och förspringningar.

Det var bara han, Klas Sebastian, som kommit sig utom drevet... tappat tråden. Livets nakna lidelse flämtade inte längre bakom hans guldbågade glasögon, hade kanske aldrig flämtat där. Där hade det bara blommat en gång, under varmare luftstreck, bland rörligare sinnen, blommat sorglöst utan tanke på frukt och skörd, och så hade blommorna fallit, dalat en och en, tills han stod där, bar, förd ur räkningen. Och alla andra liv, som blommat med honom och sorglöst som han — Skuggornas tåg! Skuggornas tåg! — de voro borta och där var bara tomrum kvar. Tomrum, vart minnet

än vände sig. Och mitt i tomrummet stod han, — ensam.

Granen på Enmansskär.

Några flingor dalade framför honom, långsamt och stilla i decemberskymningens grå.

Drevet gick, men det var honom oändligt likgiltigt. Likgiltigt som det enformiga vinterlandskapet, stelnat i is och snö. — Reflexionen överraskade honom; men så konstaterade han genast lugnt och sakligt, att alla vidder och marker med skog och fjärdar och sund — det som spänt senorna och fyllt lungorna in i det sista, det låg där likgiltigt och främmande framför honom. Liksom långt borta. Den sista reserven var förbrukad... Ellinor Green. Illusionen om det, som inte fanns, var det kanske den som lärde honom, att också det, som fanns, inte var. Att de sista banden

voro lösta. »Då får jag tacka er, fröken Green. Det är fullkomnat.»

Då satt han plötsligt där, Herrens löphare, rätt framför Klas Sebastian, sträckte upp nosen med gnagarens skygga rörelse och klippte med de svarta öronspetsarna, liten och bräcklig, bara en vit skugga i skymningen bland snåren.

Klas Sebastian stod med Holland & Holland-geväret under armen och betraktade den genom sina guldbågade glasögon. Så var den alltså, summan av vår vandring genom livet! Inte värd en laddning bly en gång!

Alla nerver dallrade i den späda varelsen.

Han böjde på huvudet för att betrakta den riktigt noga.

Då spratt den till, — en strimma, en vit blink bland snår och stenar, snabbare än

ögonblicket. Det gick en stöt genom Klas Sebastians nerver och skottet tog den inne bland buskarna. Den gjorde ett par volter, så låg den där, en mjuk bomullstott på drivan och stänk av blod, som åt sig in i snön. Det darrade ännu i musklerna...

Klas Sebastian tog hylsan ur geväret.

Så arbetade ändå det nakna livet i hans nerver. Utan medveten vilja, utan känsla och förnimmelse. Det var vämjeligt.

Moje Bärlund kom fram ur skogen:

— »Satan till hare! Och vart den har fört oss! Vi har långt till Enmansskär, Klas Sebastian. Det blir mörkt, tjockt mörkt, förr än vi är framme vid maten.»

Och det blev mörkt.

De vadade i snön och trevade sig fram. Det var svårt att hitta reda på vedtravarna. Men det blev ett bål ändå, högt och väl upptimrat. Lågorna flammade i mörkret

framför granen. Yxan arbetade. En bädd av granris på snön, en vägg av unga granar mot kölden. Moje Bärlund hanterade fältkitteln och stekpannan:

— »Vänta, Klas Sebastian, vänta, Klas Sebastian. Det här ska bli gudomligt.»

Klas Sebastian stod vid bålet. Det flammade och värmde. Skenet drunknade i natten, som slöt sig allt tätare omkring dem, och lätta, små gnistor dansade med lågorna rätt upp ända dit högt, där den väldiga granen förlorade sig i rymden.

Klas Sebastian följde dem med blicken:

— »En sån julgran har du aldrig haft, Moje.»

Bålet flammade ännu. Förtärdes, förnyades och flammade igen. Skenet föll över granen, som stod hög och allvarsam ovanför deras huvuden.

Klas Sebastians blickar följde lågan, den gula flamman, som steg rätt upp i höjden och lekte den evigt gäckande leken, försökte med lätta tungor i alla skiftningar, gult, rosa, violett och sotsvart, svinga sig ännu ett steg högre, än krafterna buro...

Högst uppe hade skyarna brustit. En mörkblå mantelflik steg fram. Mycket mörk. Med stjärnor.

Moje Bärlunds ansikte lyste kopparrött ur det bylte av skuggor, som dolde hans kött. Trötthet och vinterluft, mat och brännvin och vin och likörer hade lindat in hans varelse i en ljuv animalisk domning. Handen höll ännu den ångande kaffekoppen, slappt och osäkert, och med ångan av kaffet drogo svävande förnimmelser genom hans kropp och kastade ett svagt skimmer av salighet och sorg i hans hjärna.

— »Mera kaffe, Klas Sebastian. Vi ska ha mera kaffe. Det finns likör ännu. Men jag orkar inte... Jag börjar bli gammal. Och så tung.»

— »Var lugn, Moje.» Klas Sebastian reste sig. »Jag ska koka åt dig.»

Han ställde kitteln på elden. Stod med korslagda armar och såg in i lågornas lek. Spänstig och lugn.

— »Det sista julkaffet, Moje.»

— »Ä de jul de här...? Säger du att de ä jul?... Och nu sitter de där hemma, lilla Lallan och Magda och Marita, och ljusen brinner i granen.» Han sjönk samman och snyftade. »Och jag har övergivit dem.»

— »Var lugn, Moje. Ljusen har för länge sen brunnit ner i byn. De sover och sover gott. Drömmer om frid på jorden.»

— »Säger du det? Men ändå har jag ju övergivit dem. Och de har hjärta att sova, medan deras gamla, gamla pappa sitter i snödrivan. Ute i natten. Tänk. Att de drömmer om frid på jorden.» Han sökte efter någonting i sin hjärna. »Huru var det Klas Sebastian? Alla de himmelska härska-rorna uppe i skyn... En blå sky som den där. Mörk och med stjärnor. Och herdarna vakade på marken... Frid på jorden...»

Han stirrade tyst ut i rymden. Syner genom töcknet.

Elden slickade kitteln. Kaffet kokade.

Klas Sebastian stod med korslagda armar och såg in i elden. Tomt och kallt i hans hjärna: inga gäckande förhoppningar mer, bara vacuum. Han såg med en skygg blick upp mot granen. Att kunna stå så frusen och kall, bära sin ensamhet upprätt — genom år och tider! Det var han för svag till. Vad man var liten ändå!

Han lyfte kitteln av elden.

— »Här har du ditt kaffe, Moje.»

— »Det är visst bra länge sen, Klas Sebastian,» lallade Moje Bärlund. »Men varför blev det inte frid på jorden? Inte ens på en så liten fläck som i mitt samvete. Kan du förstå det? Varför är jag inte hos lilla Lallan i kväll? Och Magda... Huru har jag kommit hit? Ut i skogen. Mitt på julfattningen... Bad jag inte ens Helga om förlåtelse? — Herre Gud, Klas Sebastian, Klas

Sebastian, Klas Sebastian! Det ska vara mörkt, sa hon. Allt ska vara mörkt. Allt är mörkt, mörkt, mörkt.» Han började gråta. »Tänk, att det har funnits en frälsare i världen — han föddes i kväll — och ändå är vi såna här usla och osjäliga djur. Se på mig, Klas Sebastian. Ser du min uselhet? Ecce homo.»

Klas Sebastian stod fortfarande vid bålet. Det flammade högt och klart.

— »Jag ser, Moje. Mänskligheten. Men nu är jag trött och går till sängs.»

Han tog sin blåa Smith-Wesson ur barmfickan, höll den för tinningen och tryckte av.

Hundarna sprungo upp för skottet. Några förvånade språng. Ett kort slag i skogen, så kommo de igen. Diva gick försiktigt tvekanande fram till Klas Sebastian, nosade skyggt

på hans huvud och drog sig slokande tillbaka.

Moje Bärlund satt förstelnad.

Han kom sig icke till att resa sig. Stirrade bara framför sig. Klas Sebastian, den goda Klas Sebastian. Vad hade han gjort? Där låg han. Raklång i drivan, huvudet halvt åt sidan... Blodet rann in i ögat, över de guldbågade glasögonen, tjocknade i klumpar. Ännu en ryckning i ögonbrynen. Tandraden synlig under mustaschen.

Så låg Klas Sebastian där.

Fingrarna höllo ännu hårt om revolvern som ville han ända in i det sista värja sig för varje intrång i den stora ensamhet, som var hans.

— »Klas Sebastian.»

Moje Bärlund fyllde glaset och reste sig. Huvudet blottat.

— »Klas Sebastian. Kära Klas Sebastian!

Ingen förstod dig, och inte kunde jag förstå dig. Jag följde dig bara troget... som en hund. Du gick dina egna vägar. Och nu stiger du in i lugnet. Men här kan jag inte följa dig. Här måste, här måste din gamla Moje svika dig. Och nu skiljs våra vägar.» Han tömde glaset. »Frid på jorden, Klas Sebastian!«

Så sjönk han ner på granriset igen. Och bålet brann långsamt ner.

Småningom började någonting klarna och redas ut i Moje Bärlunds hjärna. Han reste sig hastigt. Kastade mera ved på bålet, som flammade upp igen och belyste med bisarra reflexer den upptrampade platsen, där de kamperat, kaffekitteln, matresterna, kopparna, flaskorna, glasen, allt som låg kringkastat i drivan, och mitt i denna avstjälpningsplats efter en improviserad fest-

måltid — Klas Sebastian med levrat blod i ögat.

Moje Bärlund blev först nu klart medveten om vad som hänt. Vidden och konsekvenserna. Han måste ha folk. Doktorn och länsman. Framför allt länsman. Det måste få vara orört. Alldeles som det var. En flaska i barmfickan ändå. Och det dyrbara Holland & Holland-geväret kunde han inte lämna i drivan. Han tog det under armen. — Diva följde honom ängsligt tätt i hälarerna.

Nere på isvägen stannade han och styrkte sig ur flaskan.

Nu var Moje klar. Absolut klar och redig. Han var tokig, Klas Sebastian. Vansinnigt. »I min närvaro. Mitt för mina ögon.» Till och med en hund förstod att söka ensamhet, då han skulle dö. Det sade den enklaste instinkt. Och skjuta sig. Det var ju smak-

löst. Banalt. Klas Sebastian. Som ett förälskat butiksbiträde. Fy fan. Och så ville han gå och gälla för en kultiverad människa. Uff.

Moje Bärlund lade ännu en gång flaskan till munnen.

Det var mörker på isen, men där borta flammade bålet ännu. Man såg en svart skugga i skenet på drivan: Pascha satt vid sin herres huvud. Nu sträckte den upp nosen i luften och tjöt. Tjöt ihållande och utdraget.

Moje Bärlund började den långa vandringen mot byn.

Över slätten stodo stjärnorna, strålande smycken i en kupa av mörkblå sammet; i alla fönster brunno ljusen och stucko hål genom mörkret, som dröjde kvar över jorden; och här och var framför gårdarna flammade facklor, rökigt rödgula i drivan. I ett glest fackeltåg ilade slädarna fram mellan skaror av kyrkvandrare på vägen. Det var bjällerklang i luften, och genom den spröda klangen drog kyrkklockornas bärande ton i lugna vågor över bygden.

Jul över mark och gårdar och människor!

På kyrkbacken stodo hästarna i rader, bundna vid muren, och bygdens folk, män och kvinnor, dröjde i mörka allvarliga skaror vid porten, fyllde vägarna, sögs långsamt fram mot kyrktrappan in genom den öppna dörren, där de första orgeltonerna, blandade med ljuset från kronor och lampetter, strömmade till mötes.

Försenade slädar körde fram ännu med ångande hästar och rökiga facklor, inrangeade sig i raden av de andra, medan fackelresterna stuckos i snön bland tusen andra brinnande, halvt utbrunna och slocknande fackelrester. De flämtande lågorna kastade ett rörligt sken över kullen, över hästar och slädar och människor och spelade med brinnande reflexer på väggarna av templet, som reste sin vördnadsbjudande massa ända högt dit upp, dit inte ens ett litet skimmer av oron på jorden förmådde

tränga fram och störa det stora lugnets allvar.

Då gick ett sus över kyrkbacken:

— »Bärlund.»

Han kom. Ett oformligt ångande bylte, sliten, grå jaktrock, bössa på armen; svetten dröp ur de grå testarna vid tinningen. Diva följde honom slokande tätt i hämlarna.

Ur barmfickan tittade flaskan fram och kluckade för stegen.

Länsman var i kyrkan, och doktorn hade farit till kyrkan...

Han vände sig flämtande besinningslöst till den ena och den andra. Blicken blodsprängd. — »Var ä länsman?» — »Var ä doktorn?» — Men det kom bara stumma och stela blickar till svar. Man vek undan i fasa och avsky, där han gick fram.

Då körde en släde upp till kyrkporten. En

lätt släde med klingande bjällror: doktor Bergh och Ellinor Green. Helt morgonfriska och kyligt glada sutto de sida vid sida. Livet låg framför dem, så enkelt, klart, den sunda substantiella verkligheten, — utan en vilsegången dallrande sträng, som ville högre och längre.

Moje Bärlund skyndade fram:

— »Ale, gudskelov, Ale, att jag träffade dig!» Han gestikulerade med armen. »Klas Sebastian har skjutit sig... Ute i skogen... Vi firade julnatten på Enmansskär, vid granen på Enmansskär.. Vi satt vid bålet... och så...»

Ett dovt mummel drog genom skaran. Patron har skjutit sig. Doktor Bergh var mycket blek. Allvarsam. Han tänkte.

Moje Bärlund beskrev och gestikulerade. Alla bilder tågade igen upp för hans syn. Bålet och granen. De växlande stämningarna. Kitteln med kaffe och maten, hela

fältet, där de kamperat, — och Klas Sebastian i drivan med levrat blod över de guldbågade glasögonen . . . Nu tjöt det inom honom, ihållande och utdraget. Som Pascha vid sin herres huvud.

— »Åå Ale, åå Ale, det skedde i vansinne. Den goda Klas Sebastian! Ett plötsligt anfall av vansinne . . .»

Ellinor Green betraktade honom nyktert, kallt med en liten krusning på de fina läpparna. En känsla av vämjelse arbetade sig fram: Såå . . . hade det gått till på det sättet? Den ensamma själens svala och sökande låga! Jo: mat och vin och likörer, — och så en sista teatergest, när ruset blev töcknigt. Det var alltså de turnerade frasernas kärna . . .

Och det tog Ale seriöst. Hon lade handen på hans arm:

— »Åh, Ale. Du ser ju. Han var bara drucken.»

NU SÄLJER ÖSTMAN FISKEN,
NÄR HAN VILL

Staden är inte mera så långt borta, som då Östman var ung. Läger man ut ur sundet, så står röken från sockerbruket rätt i SO, och lite mera ostvart stiga rökarna från ångkvarnen, spinneriet och verkstäderna, tunna och lätta, men ändå tillräckliga för att påminna om att staden finns till. Och solskensdagar, då sjön ligger blank, stiga pirarna, brädgårdarna och fartygen fram vid horisonten, en genomskinlig, konturlös hägring i vitgult och skinande vitt med insprängda figurer i svart. Förr doldes allt

av holmarnas granskogsgördel och fjärdarnas kullerstensrev, och det var ett dagsarbete med åror, segel och motvind, förrän man hade fisken till togs, kommissionerna klara och sent i mörkningen full av öl och brännvin och stadsluft körde fast skötbåten i modden vid strandboden. — Nu går det med motorn på några timmar.

Det är ju också den skillnaden, att ölet och brännvinet är slut. Nu vägrar till och med veterinären att skriva ut sprit åt korna. Östman är ju inte den, som ej kan leva utan brännvin. Han kan undvara mycket annat också. Men han tål inte folk, som är likt blåisen i ett sälflakskláv: brister under en utan ett passopp en gång, när man kryper fram med kikarn för ögat. Förr levde stadsborna på sina villor, flaggade när de åt, och flaggade när de drack, men hade ett rejält handslag i beredskap som alltid karlar

emellan. Nu bo de i alla stugor här ute: veterinären hos Sundbergs, agronomen hos Harras Manda och bagarn hos Josep på Gålen. Östman har hyrt storstugan åt kamrern och bor själv i lillstugan. Och så är det lärarinnorna och fröknarna och alla de andra. De göra slut på mjölk och smör och potatis i byn, så fattigt folk inte längre har någonting att ställa på bordet. De ha socker och kaffe med dopp. Men begär man en liter för kon, som gått ner i stenröset, så svarar veterinären:

— »Nä, Östman, den gubben går inte mera.»

Det är oärligt spel, och för sånt har Östman bara ett ord: pack. Pack, sa han i onsdags, då veterinären flyttade in till staden. Pack säger han om hela sällskapet. Med undantag för kamrern.

Kamrern har bott två somrar i storstugan

och är liksom eget folk. Om dagarna sitter han förankrad i sundet i vit rock och halmhatt och metar abborryngel. Sen kommer han i land och torkar svetten ur sitt röda svampansikte och bjuder på en cigarr, och så sitter man på trappan och pratar om kriget, ryssarna, strömmingspriset och livsmedelslagen. Och har precis samma åsikter. Åt kamrern säljer Östman mjölk och fisk billigare än åt andra. Ingen ska säga, att Östman hyr ut storstugan åt pack.

Kamrern hade rest och alla andra med. Östman stod på liderbacken och täljde rundhult till fälbåten. Pojkarna, Karl och Viktor, lågo vid Norrskär i fiske.

Det var blank och vacker september med varma dagar och mörka kvällar, men över stugorna låg ändå inte den vanliga mättnadens ro efter inbärgade skördar och lyckade

skötvarp. Karlarna höllos inte hemma. De voro borta ett par nätter i sträck, kommo — och försvunno igen. Det var baciller i luften. Man gick misstroget förbi varandra, och stannade några i klunga, så var det bara förtrogna, som pratade viskande: oljan var dyr i Sverge och kursen på kronan i stigande.

Östman visste av handel föga mer, än att salt strömming och tranolja togs om hand av grosshandlarns uppköpare och att saltet mättes ut i konsulns magasin. Sen lyfte man eller betalade på kontoret. Nu var priset på linolja svindlande. Kom tullen eller ryssen, så var man ruinerad. Östman kunde riskera livet för en sälkut, men att sätta en tusenmarkssedel på linolja, det var lättsinnigt. Och ändå! Harras Johannes gjorde trettitusen på en vecka: det var inte långt från miljonen, och Josep på Gålen var

visst miljonär. Och varför skulle Östmans Gabrel dricka rågvatten på torkade ostknallar, då andra hade riktigt kaffe och socker? Och när man i trettisex år sålt strömmingen, när den var som billigast, bara för att få lös pengar, så...

Kvarken var inte bredare för Östmans Gabrel än så här... Han hade fraktat tysklandsfarare och visste, huru man tog Kvarken och ryssarna. Sen fortsatte Selim, äldsta pojken, hm... tills han inte mera vågade sig tillbaka, och nu var han vid fronten nära Riga. Nej, Östman skulle inte låta lura sig. Han hade sina femhundra marks sedlar gömda i potatiskällaren under stuggolvet: kontentan av ett livs arbete. Vem satte sådant på spel?

Så stadgades slutligen Östmans ståndpunkt, medan han slöjdade rundhult till fälbåten, och han väntade bara, att poj-

karna skulle komma med god last från Norrskär.

Det var nermörkt, när de kommo, och de kommo genom skogen. Med lasten var det si och så. För resten hade de blivit påskjutna av ryssarna efter solnedgången och gått med skötbåten in i en vik: det fanns många kryphål på havssidan.

Glöden falnade i spiseln, och man satt sömning på bänkarna och såg på, när de unga männen gjorde hål i grötfatet. Karl var ljus med blid och stillsam uppsyn, Viktor, den yngre, hade en käckare profil, men det låg något av broderns barnsliga godmodighet i blicken och munvinkeln. Det hade de efter moran, men annars hade pojarna sitt huvud för sig alldeles som Gabrel själv. Moran himlade sig ett tag över ryssarna, men för övrigt satt man tyst. Det var ju

ingenting vidare att tala om. Alla visste, att ryssarna blevo allt fräckare. Först köpte de fisken, sen vittjade de bragderna själva, sist skuro de sönder ryssjorna och togo vad de ville. Då Verner Holm på Klobbskat höll öga på sina bragder, slogo de ihjäl honom med gevärskolvarna . . .

Oljelampan lyste matt över panelens varma färger, över faten på bordet, över det vitlimmade taket, över hela den lilla putsade interiören med ranor, fathyllor och väggklocka, där allt var på sin plats, precis och ordentligt som det skulle vara hos folk, som levde halva sitt liv på sjön. Karls hustru hade redan gått till sängs och dragit vaggan nära bädden. Moran fick bära fram maten.

Slutligen reste sig Viktor från bordet, sträckte på sig med en god rapning av sjötrötthet och äggpannkaka och sade:

— »Den där ohyran slipper vi inte från skären, förr än vi gör av med den själva.»

Vidare var det ju inte att säga om rysarna.

Gubben och gumman gjorde sig redo att dra sig undan i kammarn. Viktor, som var ogift, hade fållbänken vid dörren, men eftersom det var lördagsafton, tog han mössan och gick ut. I dörren vände han sig om:

— »Och så far vi inte ut på senan i höst; skötarna är nya och garnet dyrt.»

Han hade bacillen i kroppen. Också på Norrskär hade man känning av att svenska kronan höll på att stiga. Han hade gjort upp planen med Karl, och så tänkte han inte vidare på det. Han gick ut genom grinden. Himmeln stod hög och dunkelblå över en jord av skuggor, och nattvinden susade i rönnar och aspar. Vid Harras båthus lyste ljus, och utanför sundet suckade havet i

dyningar, som stego och föllo, lockande och dragande med alla de okända möjligheternas mystik. »De ämnar sig över i natt», tänkte Viktor. Han klev över en gårdesgård, steg in i en trädgårdstäppa, där luften var tung av vissnande kåblast, och knackade på Sundbergs Mias fönster.

Pojkarna hade sitt huvud för sig.

Ville Östman ha sin höstströmming, så fick han fara själv. De ämnade inte låta sig påskjutas av ryssarna och inte heller ligga på det usla grundet, där sjön vid storm och högvatten gick in i bastun, så man i dagatal fick surna på britsen, medan strömmen tog skötarna. De ämnade gå över. Östman kunde gärna sätta sig med baken på källarluckan: det fanns pengar i stan, de hade kamrern, men så skulle också affären vara deras!

Och med det satte de motorn i gång och puttrade ut ur sundet.

Men kamrern hade inte längre sin subbiga metrock och inte heller svetten i pannan. Han hade pressade benkläder och vaxade mustascher. Han hade guldringar på fingret och guld i berlocken; det blänkte till och med guld ur tandraden på honom. Och genom de öppna döbattangerna lyste hela komforten med bronser, marmor, tavlor och fortepiano.

Pengar? Summor? Verkliga belopp?

Djupt inne i kamrern steg ett brett löje: det var ju en naivitet, som gränsade till fräckhet. För resten var det någonting rörande i Viktors tafatta förtrolighet och i Karls bortkomna uppsyn med det onda samvetets alla nyanser av oro, spänning och räddhåga målade i det stillsamma ansiktet. Det gjorde kamrern ont att de präktiga gossarna råkat på villovägar; men i den

punkten var kamrern orubblig. Det stötte mot någonting av det, som var fastast organiserat och av högre ordning i kamrerns samhälleliga konstitution. Han satte in med ett par barska tillmälen, sade någonting om heder och oförvitlighet, om plikt och lag. Så räckte han handen:

— »Ni ska inte vara dumma nu. Låt bli med sådana företag... Och hälsa Östman.»

Karl fumlade som i drömmen utför trappan:

— »Varför sa du? Vad behövde han veta det där? Han går till tulln, ska du få si. Han skickar snokarna på oss.»

Men Viktor hade nu fått det rätta kuraget. Han gick dit han var van att gå, när det gällde pengar. Direkt till kontoret. Det var impregnerat med en förtrolig doft av tran och petroleum, något av den där tunga vårsommardoften, då stora sälgrytan kokade

på strandstenarna, fälbåten lossades och folket stimmade omkring strandbodarna, då man var brunbarkad och hård av sol och väder och vind och kände en viss domning i lederna och en viss ovan lyckokänsla över att vara i land igen och få bo i hus och sova i säng.

Det gav humör.

Han vände sig till bokhållarn, ljög och ljög fräckt. Och bokhållarn kände sina kunder och visste, att på den lögnen kunde man gott förskottera några fat linolja:

— »Tjaha, ni ska måla skolan. Det är väl många fat till det. Men ni bygger kanske till den med detsamma. Och bara femhundra kontant. Kom tillbaka klockan fyra. Jag ska tala med grosshandlarn.»

Klockan fyra var kontoret stängt. Viktor kom in gårdsvägen och fick göra upp på tu man hand med bokhållarn. Faten skulle

levereras i Gerbyviken. Sen sade bokhållarna:

— »Och blir det några svenska kronor över, när ni har målat skolan, så köper vi dem. Kom ihåg det. Och då har vi alltid lagt undan några fat för er räkning, för jag tänker ni ska måla kyrkan med detsamma, när ni nu har börjat på.»

Pojkarna voro borta den natten och följande natt. Då förstod Östman, hur det stod till. »Det är pojkar, som klarar sej», sa han. Och så var ju pengarna kamrerns och affären pojkarnas. Ingen risk i världen. En natt före dagningen kommo de hem. De hade socker och vetemjöl och svenska sedlar. Och en flaska starkt. — Då sken Östman upp: — »Jag visste ju, att det skulle gå, då ni hade kamrern.»

Viktor sträckte på sig:

— »Kamrern? Han sa: hälsa Östman.»

Karl löste av sig sälskinnssockorna:

— »Ja, hälsa Östman, sa han.»

— »Sa han hälsa Östman?» Då svor Gabrel Östman över blåisen i sälflaksklåvet och sa:
»Pack».

Hösten hade sin vanliga prägel. Efter sommar-gästerna kommo jaktsällskapen. Det var konsuln och grosshandlarn och arkitekten. De hade mahognibåt och många hundar och jagade hare. Det var assessorn och doktorerna. De kommo bara en gångom året och dröjde en vecka. De hade hönshundar, som markerade ripa. Och så var det bokhållarna, som kommo till söndagsdygnet och blåste i horn och sköto i vädret, så detknallade som i krig. — Och i farlederna bolmade vaktfartygen, Vikiingen och Suomi, och spanade efter byte . . .

Men till nätterna slumrade hela sällskapet in, och sjön gick tung under ruvande mörker, och då puttrade motorbåtarna utan ljus och lantärnor, mörka som mörkret och smidiga som sjöarna, och drogo sina fåror över Kvarken, kors och tvärs med ihärdigt arbetande propellrar. Ibland kom en tyskskiffare hem med dem, och ibland togs någon av de gamla lotsarna i anspråk för ett fartyg med släckta ljus och ett mystiskt innandöme av bundna explosiva krafter. Man hörde till skyddskåren och övade här och var och donade med mausrarna från de förra vintrarnas sälfärder... Och under allt puttrade motorerna och drogo sina fåror över Kvarken, så snart mörkret tätnade över skär, vikar och kryphål...

Östmans Gabrel satt nu själv vid rodret.

Han hade tagit kamrerns hälsning ad

notam och lättat på källarluckan. »Huru mycket var det du begärde av honom, Viktor? Skriv opp det, för han ska betala det ännu. Kontant.»

Nu var det inte längre olja. Det lönade sig bättre med tenn, antimon och elektrisk snodd. Staden var numera bara ett Sesam öppna dig för Östmännerna. Det fanns förråder. Av alla slag. Under denna stad av tomma butikshyllor och uttråkade människor låg en annan, där varorna hopade sig, ruljansen gick och viljorna voro spända till det yttersta. Det var bara att välja. Där var kända, solida personer, som man kunde göra upp med på rak arm, och där fanns andra, som man fick hålla upp ögonen med. — Det där med veterinären och kamrern hade varit bara en liten finger-visning: nu såg Östman rätt in i stadsherrarnas innandöme. Och av det drog han

på två sätt facit — moraliskt och ekonomiskt.

Och när Obola, Bredskär, sågarna och flodmynningen passerats och sedan den svenska stadens vita sjukhus och många tak och torn stego fram mellan gröna höjder, — då lyfte Östmans Gabrel på huvudet och blåste som en gråsäl, när den dyker upp ur det gröna djupet och höjer sin hjässa i sol och syrsatt luft.

— »Hej pojkar, här är vi nu!»

Vid kajen lågo båtarna i rader, tio, tjugu, tretti. Man betalade sina böter för seglationsbrott, och så gick kommersen fritt. Varorna staplades upp: präktiga linoljefat, tenntackor, gummi, elektrisk snodd. Cigaretter var kontraband och reserverades för en annan marknad. Agenter och utliggare överbjodo varandra. Uppsyningsman gick omkring, kort och tillgänglig med kloka

ögon och ett förståelsefullt leende i det svarta helskägget.

Man gjorde överraskande sammanträffanden med folk, som man misstrott där hemma; man fick de färskaste nyheterna från grannsocknarna; man kollationerade sina erfarenheter. Det fanns de som förde eget och de som gingo med frakt. Det fanns första resans gossar, bortkomna och nervösa, och det fanns gamla veteraner: Ville Vestergård, ljus och frispråkig och öppen, hade lagt ihop de första tusenlapparna på flyktingar och tysklandsfarare och gått över Kvarken lika många gånger som alla andra tillsammans; och kapten Sebb, den markanta Alaskafiguren med den snabbt funktionerande hjärnan och det obegripliga uttryckssättet, rörande sig med världsmannens överlägsna säkerhet och medveten om att han kunde övertrumfa vem som helst...

Och flodens vatten flöt skinande och brett fram under de höga brospannen, strök med sin jämna smekning kajernas barriär och speglade båtarna, murarna och klungorna av köpslående amatörer på denna improviserade marknadsplats, där lidelserna voro starka och aptiten god.

Så drev man långs gatorna och satt på hotellen. Stora hotellet, Hotell Forsberg, Centralhotellet. Centralhotellet var börsen. Där gjorde man upp i smårummen. Det var ett ideligt spring i dörrarna och viskande samtal. Större partier levererades utanför Bredskär: det var bara notering och avslut här uppe. Och leveranserna kommo precis. Inget fusk. Det var inte som i Finland, där man fick se sig för. Nej, det var en annan luft, friare, ljusare, lättare...

Och så tog yran en, psykosens, äventyrets och frihetens obeskrivliga berusning. Det

elektriska ljuset föll i grella knippen ur lampor och butikfönster över trottoaren, där de gulnande björkarna bildade spaljé och Röda Kvarns lantärna lyste i fonden. Korkarna smälde i hotellrummen, man pratade varandra i munnen och ruskade varandra vid axlarna. På trappan stod Ville Vestergård, glödande av likörer, lystnad och övermod. Han svängde sedlar i luften och lockade på flickor.

Östman skall aldrig glömma den sjätte november.

Stormen gick på natten över till orkan. Ljuset från Bredskär började försvinna, och Vegagrunds lysboj hade passerats. I väst blinkade Bonden och i norr lyste Gaddens vita öga ibland mellan sjöarna, men föröver var det mörkt, ett vått, ogenomträngligt mörker. Snipan var inte ute; Valsöarnas

och Norrskärs fyrar voro släckta. Och det ruvande mörkret, — det var hemlandet. Finland.

Viktor satt längst framme i fören och kontrollerade kompassen: SSO $\frac{1}{2}$ O. Karl vakade över motorn. Sjön gick hög, imponerande, — massiva berg, som växte fram ur det osynliga och plötsligt kastade sig mot bordläggningen, som sviktade och darrade, medan stänket stod i en sprutande kaskad från stäv till stäv. Så bar det framåt, SSO $\frac{1}{2}$ O.

De lyftes ur en vågdal och sågo just en liten blink av Gaddens vita stjärna, då vågen slog till med en tvär kam, ett oväntat svepande slag. Det knakade i skidbordet . . . båten parerade översköljningen automatiskt, men rodret slets lös och fladdrade vid stäven som ett visset löv.

— »Åran!»

En minut. Så ropade Viktor:

— »Mer till syd!»

Gabrel spände i med åran mot stäven. Båten sköt upp ett ögonblick men föll av igen.

— »Nu går vi ost till syd.»

Gabrel spände i igen. Det gick inte.

— »Nu går vi ost. Valsöarna.»

Man kände strecket på Storkallan och Korsör. Man kände det ännu på Klobbskat och Valsöarna. Men bar det längre nordvart, så kunde man lika gärna slå locket på kompassen: det förde ut i vida världen, där man hade bara kroppens osynliga känseltrådar och erfarenheterna från gamla fångstfärder att lita på.

Båten raglade som en drucken, höll för det mesta på ost.

Snipans grund, Medelkallen och namnet på alla andra farligheter dansade om i

Viktors hjärna. Han prövade på, att det gått en timme sedan haveriet, men då han såg³ på klockan var det bara en halv. Så fortsatte det med bedövande enformighet, samma slirningar, samma översköljningar. De svenska ljusen hade försvunnit. Ibland öppnades en reva bland skyarna, men så knöts säcken igen.

Då lyser ett vitt band tätt inpå, en fräsande vit bädd. Brotten! Motorn saktar, båten glider med vågens jämna sugning mot den vita bädden, där vattnet är upplöst i skum och ingen bärkraft har och där vågorna ta bisarra former, tvärbranta stup och söndertrasade kammar. Karl står raklång vid motorn, hypnotiserad av det vita:

— »Nu går vi...»

Och båten gick, gled genom den borne-
rande champagnen, vacklade litet och kom
i lä under brotten in i smult vatten, där

inte ett stänk slog över suden. Propellern på! — Då tog det törn, en stöt midskepps, ett bräckt bord. De pumpade och öste, och vattnet steg, långsamt men säkert. Svänghjulet sprättade ilsket ifrån sig det ovälkomna elementet.

— »Kommer vi från det här, så gör vi inte en resa till!»

Det var ett högtidligt löfte och stärkte modet.

Nu steg vattnet mot motorn. Nu var det inte långt kvar. Då avtecknade sig en landkontur i styrbord, en mörk förtätning i allt det våta och gråa. De fingo lä i en vik med krosstensbotten och halade båten på det torra.

Var voro de? Båklandet? Hos rysarna?

Deras lemmar voro stela av köld och salt vatten, men de vågade inte göra upp eld,

inte ens bullra med båten och täta läckan. Viktor kravlade sig fram längs strandsternarna. Mörkret var ohyggligt, och orkanen sopade marken. Om en stund kom han tillbaka:

— »Det var här vi låg med fälbåten i vintras.»

Ryssarna voro ju inte långt borta, men de skulle ej våga sig ut i det här vädret. Snart flammade brasan; det blev mat, kaffe och en klunk brännvin. Båten sattes i stånd.

— Nu syntes ljus på båklandet:

— »Där ligger de och glor på oss med snålvattnet i mungipan!» Gabrel höll rodret, motorn rusade ett ögonblick, så sattes propellern på, och båten tog sats...

Två veckor senare gingo Östmännen över igen. De försökte en ny bransch: kanel, peppar och kardemumma. Fin last.

Kamrern hyrde storstugan igen.

Det var en marsnatt under upproret. På gatorna syntes blott en och annan vandrare, som gick med passersedel på fickan och hade bråttom, men stadshuset, kanslien och hotellen transpirerade ljus ur alla fönster, och där hade människorna mycket att bestyra.

Kamrern och Östman hörde till olika patruller och möttes i ett gathörn. Kamrern bjöd en cigarr, och Östman bet av den: Jo, Selim hade kommit med jägarna och

Viktor var i Lavia, Karl dugde inte till soldat men var med i vakthållningen; och storstugan kunde kamrern få till sommaren.

Kamrern kom.

Först kommo frun och barnen, och kamrern stannade endast över söndagsdygnet. Östman förde honom med motorbåten. Oljan var dyr, men det kunde inte hjälpas. Och allt annat var dyrt. Mjölken kostade förra sommarn 40 penni, nu var det 1:25. Statens pris: lag skall vara lag! Östman tecknade ordentligt upp skillnaden på Viktors papper, men åt bysborna sålde han till 40 penni som förr. Så var det ägg, smör, fisk och potatis, och ibland kom kamrerskan med en liten förtrolighet om socker och vetemjöl bakom kamrerns rygg. Aldrig hade Östman så fermt tillmötesgått alla önsknigar, och aldrig hade hans priser så

osvikligt stått på toppen av dagens notering.

— »Vår Östman har blivit en hel affärsman sèn i fjol», sade kamrerskan, då hon kom med en liten lax, som gått i ryssjan. Hon ville så gärna ha ett gott bord åt kamrern.

Men kamrern bleknade över hålet i plånboken och suckade:

— »Östman är ett svin. Inte har en fattig tjänsteman råd att äta lax. Den är för fiskare och bönder.»

— »Men den här gången, Fridolf! Sen ska vi leva på dina abborrar . . .»

Ty kamrern låg igen förankrad i sundet och metade abborryngel. Det var hans sköna sommarsemester. Han hade halmhatten och den vita rocken, men var magrare och svettades inte så mycket. Han fann, att man kunde leva på ransonerna. Huru räckte

inte sockret och vetemjölet, — bara man hushållade! Om det inte fanns jobbare, så kunde man leva förträffligt. Lite torftigt, ja visst, men sunt.

Sommaren blommade omkring honom, och i sundets lävatten speglade sig båthusen, strandbodarna, gistvallarna och den pittoreska labyrinten av gråa och röda hus med staket, grindar och vallmorabatter under gröna skyar av hängbjörk och hägg, — en solig idyll, som fångslade kamrern genom den lyckliga syntesen av odling och natur.

Östman låg i med arbetet. Selim och Karl skötte fisket, själv stod han i strandboden med lakstråket i hand och slog lock på fjärdingarna, vilka staplades över varandra i sköna rader. Däremellan färdade han en ny skötbåt på liderbacken.

Viktor tjänade sin värneplikt i Kivinebb och skrev efter mat, kläder och stövlar.

Alla som hade pojkar där borta, fingo lov att skicka mat, kläder och stövlar. Och så måste någon följa med varorna, — göra hela den långa resan — annars kommo de inte fram. Men när herrarna kommo ut med kronans motorbåtar för att sola sina fruntimmer ett tag ute på sjön, så hade de nya uniformer och blanklädersstövlar. Det var så det, och allt annat var lika.

Det sade Östman åt kamrern.

Kamrern satte in ett par ord om samhällsmoralen, som var på upphällningen. Därför blev det så surt. Där var nu livsmedelslagen, som ingen frågade efter. Alla jobbade och varorna tog slut. Inte blev det ordning, då moralen var sådan. Att folket inte följde lagar, som det själv hade stiftat, det var onaturligt.

Östman hade sina egna tankar om den saken. Då man dämde för i bäcken, så sökte

sig vattnet hål var det kunde. Det var naturligt; allt annat var påfunder och fanstyg. Och så värst slut med varorna var det inte. Det fanns allt kvar till en last kanel eller schellak ännu. Han kände staden under de tomma butikhyllorna. Fick han bara Viktor ur klorna på herrarna, så kunde han leva mänskligt igen, och herrarna fick ha sina funderingar för sig. Det var bäst, när envar stod på egna ben, och det kunde Östmännerna och annat folk också i skären.

Det tänkte Östman, men åt kamrern bara nickade han och sa:

— »Ja, det finns mycket pack nu för tiden, kamrern.»

Då bjöd kamrern på en cigarr, och Östman lovade föra honom med motorbåten till Korsör och ro harrbräde. Oljan var visst så dyr så, men harr var förmär än abborryngel, och kamrern upplevde ett par för-

tjusande dagar på Korsör. Flugorna skimrade på det blänkande vattnet, harren nappade, och runtom låg det vida havet i sol och blå luft.

Så betalade han för oljan, och Östman skrev upp »skillnaden».

Mot slutet av sommaren hade Viktor avtjänat sin värneplikt och kom hem, och då bjöd Östman kamrerns på kaffe med dopp. Men när han på kvällen summerade »skillnaderna» tillsammans med Viktor, befanns det, att kamrern i det närmaste betalat linoljefaten från i höstas. »Resten tar vi på hyran», sade Östman, och följande dag slog han ned priset på mjölken till 40 penni igen:

— »Vi ska väl inte hålla så noga på lagen vi heller, då alla andra bryter mot den.»

Och när Östman förde kamrern med fru

och barn och bohag in till staden, sutto de i bredd vid motorn talande förtroligt om fiske och båtar och sommarväder. Men djupast inom sig kände båda, att världen nu en gång var ställd på det viset, att var och en fick stå på sin kant.

De lade till vid stadsbryggan.

Där stod grosshandlarns uppköpare och frågade efter salt strömming. Den stod på 240 nu, men Östman visste, att den skulle gå till 350 innan våren. Han hade depositionsbevis och frihetslånets obligationer i potatiskällaren, och han svarade med ett brett leende, medan han langade kamrerns bohag i land:

— »Nää, nu säljer Östman fisken, när han vill.»

GUSTAV ALM:

Höstdagar

En Helsingforshistoria.

Ett av de originellaste och i konstnärligt avseende mest fullödiga arbeten, som på senaste tid sett dagen hos oss — — —

Vem är Gustav Alm, frågas det för närvarande med mycken iver och nyfikenhet bland allt litterärt folk? — Veta vi icke vem herr Alm är, veta vi i alla fall numera att han är en spirituellt kåsör, en objektiv betraktare av det liv han sett, att han återger sina intryck i en genomoriginell stil, och inför oss i en för de flesta alldeles ny värld, de finska bondestudenternas, studentpolitikernas och fenoman-bohémens miljö.

(J. Ahrenberg i Hufvudstadsbladet.)

Herr Agaton Vidbäck och hans vänner

Vår litteratur har ont om böcker med den starkare inre resning av mogen eftertanke. Gustav Alm är en tänkare med en egen, personligt färgad syn på tingen. Han känner människorna och deras vägar. I de komedier han diktar över deras små dårskaper och stora villfarelser lever en intelligens, som rör sig med en klingas bitande skärpa. Den måttar djupt och träffar säkert.

(Emil Hasselblatt i Finsk Tidskrift.)

Pris 60:— Fmk

MERCATORS TRYCKERI.

Ruots. kaunok. I
Malmberg

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1193

+

